

Köyhyden ulottuvuudet

**Kuka on köyhä?
Suomen lapset
uuteen säätykiertoon?
Köyhyys hakemuslomakkeella**

3 Pääkirjoitus Vastalääkettä audismiin

4 Kuvassa Hilikka Mäkelä

6 Kuka on köyhä?

8 "Autuaita ovat hengessään köyhät,
sillä heidän on taivasten valtakunta."

10 Oikeus virratkoon kuin vesi

12 Maailman köyhät liittykää – kirkkoon?

14 Köyhät eväät elämään

16 Seurakunnan valttina on kiireetön läsnäolo

18 Köyhyden koskettamat

20 Avustamisen yhteistyötä

22 Köyhyys hakemuslomakkeella

24 Valkan skidin arki – stadi o hima!

26 Tampereen köyhyysohjelma avaa uusia uria

28 Suomen lapset uuteen säätykiertoon?

30 Maksuhäiriö voi estää kotivakuutuksen saamisen

33 Puuroa ja velliä

34 Köyhyysloukku purkautuu rakenteita
muuttamalla

36 Verkostoyhteistyöllä autetaan maaseudun
syrjäytyneitä

38 Menninkäinen

39 Nimeni on Christoph – minä olen ihminen

42 Trasteveren YK – teologia Sant' Egidion rauhantyön
välineenä

44 Matkalla usko avartuu

46 Kirjat

48 Iltahartaus Henkistä köyhyyttä

Vastalääkettä audismiin

Erehtymätön kansantieto osaa kertoa, että liikenteessä erityisesti mm. audiokuskit piittaavat liikennesäännöistä muita vähemmän. Amerikkalaisen sosiaalipsykologin **Paul Piffin** toteuttamassa tutkimuksessa selvitettiin, onko todellakin näin. Tutkijat tarkkasivat autoilijoiden aggressiivista ja itsestä käyttäytymistä suojateiden yhteydessä ja sellaista havaittuaan merkitsivät automerkin ylös. Kalliilla status-autoilla ajavien havaittiin käyttäytyvän muita huonommin. Kehnoimmilla autoilla ajavat pysähtyivät sen sijaan joka kerta suojatien eteen. Tietä ylittäessään jalankulkijan kannattaa siis tarkata myös lähestyvän auton merkkiä.

Kyseinen testi on osa Piffin laajempaa tutkimustyötä, jossa hän on pyrkinyt selvittämään, millä tavoin koettu vauraus vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen. Tulokset ovat hämmäntäviä. Vaikka vauraus olisi kertynyt esimerkiksi puhtaasti sattuman tuloksena, ihmiset ovat taipuvaisia selittämään sen omaksi ansiokseen. Rikkaat antavat suhteessa vähemmän lahjoituksia kuin vähän ansaitsevat. Mitä vauraampi asuinalue, sitä vähemmän siellä asuvat antavat lahjoituksia. Rikkaat myös lahjoittavat kerkeämmin korkeamman statuksen instituutioille, kuten esimerkiksi museoille ja yliopistoille. Vauraaksi itsensä kokevat myös huijaavat enemmän ja piittaavat muita vähem-

män säännöistä. Rikkaat asettavat itsensä herkemmin muiden yläpuolelle ja pitävät etuoikeuksiaan perusteltuina. Syntyy empatiakuilu heikommassa asemassa olevia kohtaan.

Ei kannata kuitenkaan kiirehtiä paheksuamaan rikkaita. Me olemme nimittäin kaikki taipuvaisia samaan, vauraus vaikuttaa ainakin useimpiin meistä samalla tavalla. Siirtyminen korkeammalle statusportaikossa heikentää empatiaa ja lisää oman edun tavoittelua. Empatiakuilu ei ole kuitenkaan ylittämätön. Jos paremmissa asemassa oleva saadaan kuvittelemaan itsensä köyhän tilanteeseen, sillä on vaikutusta hänen käyttökseen. Vastalääkettä audismiin on siis olemassa.

Erityisen vaarallista on, jos poliittisten päättäjien etäisyys kaikkein heikoimmassa oleviin nähden kasvaa. Diakoniatyöntekijät ovat toimineet kiitetävän aktiivisesti asuinalueillaan todellisuustulkkeina ja empatiakuilun silnanrakentajina. Esimerkiksi Helsingissä diakoniatyöntekijät kutsuivat hiljan valtuustoryhmien edustajat tutustumaan heikoimmassa asemassa olevien arkeen. Helsingin Diakoniasalaitos on puolestaan toteuttanut ”luokkaretkiä laitakaupungille”, joiden tavoitteena on mm. antaa enemmän ääntä äänettömille ja kuroa umpeen kasvavia sosiaalisia etäisyyksiä. Kirkko on ollut mukana järjestämässä Kuka kuunte-

lee köyhää -tilaisuuksia, joissa kohtavat asianosaiset, muut asiantuntijat ja päättäjät.

Tärkeätä on, että tässä kuilun silloittamisessa ja umpeen kuromisessa viestitään tavalla, joka avaa ymmärrystä köyhyyden eri ulottuvuuksiin ja niihin tunteisiin, joita köyhyys aiheuttaa: häpeään, arvottomuuden ja alemmuuden tunteisiin, turvattomuuteen, ulkopuolisuuteen, yksinäisyyteen. Tieto ja toisen asemaan asettuminen vähentävät osaltaan populistisia heittoja ja tukevat heikoimmassa asemassa olevien tilannetta kohentavia poliittisia ratkaisuja.

● KALLE KUUSIMÄKI

DIAKONIA

- ◆ JULKAISIJA: Diakonia ry, Kirkon diakonia ja sielunhoito, Diakoniatyöntekijöiden Liitto, Suomen Kirkon Seurakuntaopiston Säätiö, Kirkkopalvelut, Suomen Merimieskirkko, Espoon Diakoniasäätiö, Oulun Diakoniasalaitoksen Säätiö, Martinus-säätiö. ◆ HALLITUKSEN PUHEENJOHTAJA: Tapio Pajunen
- ◆ KUSTANTAJA: Kotimaa Oy ◆ TOIMITUSKUNTA: Raili Gothóni, Marja Kantanen, Johanna Korkeaniemi, Tiina Laine, Irene Nummela, Sari Peltonen, Terttu Pohjolainen, Hannu Rahikainen ◆ TOIMITUS: PL 185, 00161 HELSINKI ◆ PÄÄTOIMITTAJA: Kalle Kuusimäki, p. 050 501 2901
- ◆ TOIMITUSPÄÄLLIKKÖ: Raili Suviranta: ext-raili.suviranta@evl.fi ◆ TOIMISTOSIHTTEERI: Eila Karkkunen, p. 050 369 0988, eila.karkkunen@evl.fi
- ◆ TAITTO JA KUVANKÄSITTELY: Kotimaa Oy ◆ TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET: Eila Karkkunen, p. 050 369 0988, eila.karkkunen@evl.fi
- ◆ TILAUSHINTA KOTIMAAHAN: Tilaushinta kotimaahan 45 €/vuosikerta, ulkomaille 50 €/vuosikerta, opiskelijahinta 20 €. Osoitietoja voidaan luovuttaa kaupallisille ilmoittajille. ◆ KANSI: Kalle Ahonen ◆ LEHTI ILMESTYY 4 kertaa vuodessa. Numero 4/2014 ilmestyy 18.12.2014. Lehden teemana on Diakonia liikkeessä ◆ ISSN 0355-8797 ◆ ILMOITUSHINNAT: nelivärisenä 1,30 €/pmm. Ilmoitushintoihin lisätään arvonlisävero 24 %.
- ◆ ILMOITUSMYynti: Pirjo Teva, p. 020 754 2284, 040 680 4057, pirjo.teva@kotimaa.fi
- ◆ ILMOITUSTEN VASTAANOTTO JA VALMISTUS: ilmoitusmyynti@kotimaa.fi, p. 020 754 2000

Haluan välittää yhden sanan armosta

Multian keskustan tuntumassa Sinervän rannalta löytyy hiippakuntasihtööri Hilikka Mäkelän nykyinen koti. Lempipaikaltaan olohuoneen nojatuolista Hilikka on katsellut viime aikoina sielunmaisemaansa ja pohtinut eläkkeelle jäämistään. Ajatukset kuulostavat valmiilta ja hyvin pohdituilta. Hilikka osaa analysoida, hän tuntee itsensä ja tietää, mitä todennäköisesti tarvitsee. Valmistautuminen suureen muutokseen on hyvässä vauhdissa, mutta Hilikka tunnustaa, että keskusteluja vielä tarvitaan ja välillä pelottaakin.

– Työtä tulee ikävä, ja työyhteisöä. Paljosta matkustamisesta luovun mielelläni. Olen hyvin työsiddonnainen ihminen ja olen tottunut aikataulutettuun elämään. Luulen, että tarvitsen lukujärjestyksen myös eläkkeelle. Ainakin aluksi minun on tiedettävä, mitä teen huomenna.

Viimeiset kaksi vuotta Hilikka on ollut osa-aikaeläkkeellä ja harjoittelut muutoksen kohtaamista ja rytmin hidastumista. Muutto Multialle on mahdollistanut myös 92-vuotiaan äidin hoitamisen. Palvelukodissa asuva äiti on saanut Hilikasta mieluisan ulkoilukaverin. Hymyssä suin äiti ja tytär etsivät polun varrelta vadelmia ja ahomansikoita sekä keskustelevat rauhallisesti kuulumisistaan.

Vanhusten ja nuorten köyhyys surettavat

Äidin hoitojärjestelyt aiheuttivat aluksi päänvaivaa, kun Hilikka joutui miettimään, eikö hän pysty ja jaksa diakonian ammattilaisena hoitaa äitiään kotona. Hilikka on nyt tyytyväinen, että äiti sai kesällä paikan palvelukodista. Pienellä paikkakunnalla hoitajien kanssa voi keskustella hoidon järjes-

telyistä ja asiat sujuvat hyvin. Hänelle on jäänyt tyttären rooli, hoitajat ovat hoitaneet oman osuutensa.

– On äärimmäisen vaikeaa olla yhtä aikaa sekä hoitaja että tytär. Olen alkanut kunnioittaa omaishoitajia aikaisempaa enemmän.

Vanhusten tilanne saa Hilkan mietteleeäksi. Hän on havainnut, että monet vanhuksat joutuvat kohtaamaan elämässään köyhyyttä. Kyse ei ole taloudellisesta niukuudesta, vaikka sitäkin voi olla. Enemmän Hilikka on ajatellut niitä, joiden elämä on yksinäistä. Omaiset asuvat usein kaukana, ja ainut ihmiskontakti päivässä saattaa olla kotisairaanhoidajan vierailu.

– Kotisairaanhoido ei yksistään riitä. Valitettavasti yksityisyyden suoja on vahva meidän kulttuurissa. Esimerkiksi naapurivassu on jännitystä molemmin puolin. Uskallanko pyytää apua tai uskallanko tarjota apua ja riittävätkö voimavarat auttamiseen? Pelot taitavat olla turhia.

Myös nuorten parissa Hilikka näkee köyhyyttä. Hän suree niitä nuoria, jotka eivät saa tai kykene tekemään työtä. Nuorilla ihmisillä pitäisi olla elämä edessä, ja hyvinvointiyh-

teiskunnan pitäisi jotain keksiä, että tämä toteutuisi. Hilikka miettii aikaisempia aikoja, jolloin taloissa oli piikoja ja renkiä. Tehtävät oli jaettu kunkin kykyjen mukaan. Työrajoitteislakin oli oma tärkeä paikkansa.

– Hyvinvointiyhteiskunnassa tarvittaisiin paljon enemmän tuettua työtä. Toki on varsin hyviä toimintakeskuksia, mutta siltikin jää paljon sitä joukkoa, joka jää istumaan tietokoneen taakse ja elämä on siinä.

Diakonia on kaikkien tehtävä

Työssään hiippakuntasihtöerinä Hilikka on nähnyt 25 vuoden aikana muutuvat avuntarpeet sekä pyrkinyt kehittämään diakoniatyötä seurakunnissa toivottuun suuntaan. Diakonia on ollut selvästi Hilikalle sydämen asia.

Hilikka on kiitollinen siitä, että hän on saanut olla puhumassa uusien diakoniatyöntekijöiden perehdyttämisen ja mentoroinnin puolesta. Aikaa myöten Lapuan hiippakuntaan onkin muodostunut vahva mentorien verkosto. Työntekijöiden jaksamisongelmien näkeminen sai puolestaan kuntoutuskurssien kehittämisen aikoinaan alkuun. Diakoniatyöntekijöiden henkilöstökoulutusta on pyritty kehittämään seurakuntien ja viiranhaltijöiden tarpeista käsin.

Työuraltaan Hilikka muistaa erityisesti hankkeiden kulta-ajan, jolloin Lapuan hiippakunnassakin oli monia projekteja yhdessä seurakuntien ja yhteiskunnan toimijöiden kanssa. Projekteja oli esimerkiksi mielenterveyskuntoutujien, maatalouden ja syrjäytymisvaarassa olevien perheiden 5.–6.-luokkalaisten lasten parissa.

Eläkkeelle jäämisen myötä Hilka Mäkelällä on ollut enemmän aikaa myös omalle äidilleen. Lähellä asuminen mahdollistaa päivittäiset vierailut ja yhteydenpidon.

sa on diakoniatyöhön. Vastaus oli ilmeisesti sopiva, koska Hilka valittiin hiippakuntasihteerin virkaan. Mutta mikä oli tuo teologia?

– Yksi sana armosta. Teologiani on hyvin yksinkertainen ja lapsenomainen. Olen itse tarvinnut armahtavaa otetta työssäni ja olen pyrkinyt siihen, että voisin välittää armosta edes yhden sanan muillekin.

Hilkan mukaan sana armosta pitäisi kuulua myös työn vaatimuksissa. Työ on rajaamatonta, se täytyy itse rajata yhdessä työyhteisön ja esimiehen kanssa. Kaikkea ei voi tehdä. Hilka ymmärtää, että tätä teologiaa voi soveltaa myös lähimmäisyydessä, kun pohtii sen rajoja.

Hilka on kiitollinen omille esimiehilleen, jotka ovat antaneet vapautta, mutta ovat olleet myös jämäköitä. Esimiehet ovat tienneet, mistä heille on maksettu palkkaa.

– Olen saanut tehdä työtä aikuisten ihmisten työyhteisössä. On sanottu suoraan, mutta ei ole turhia natkutteltu. Tämä 25 vuotta hiippakuntatyössä on ollut elämäni parasta aikaa.

Marraskuun 1. päivänä koittaa aamu, jolloin Hilkan työn vastuut loppuvat. Suunnitelmissa on lisätä liikuntaa sekä aloittaa valokuvaaminen ja merkkäminen. Kamera ja langat ovat jo valmiina. Työhön liittyviin asioihin Hilka aikoo ottaa selkeän tauon. Hän haluaa opetella elämään ilman aikataulua. Vapaaehtoistyöhön lähtemisenkin saa vähän odottaa.

Haastattelun jälkeen Hilka kuin luonnostaan pohtii yhdessä naapurinsa kanssa toisen naapurinsa auttamista ja kohtaamista. Sinervän rannalla naapuriavun pelot on voitettu ja asukkaat ovat tulleet lähelle toisiaan.

Diakoniatyön periaatteena on mennä aina sinne, missä avun tarve on suurin ja joita ei muuten muulla tavoin tavoiteta. Tämä tarkoittaa, että diakoniatyön on elettävä ajassa ja muututtava. Hilka painottaa, että diakonia on yksi osa kirkkoa. Ilman diakoniaa ei hänen mukaansa ole kirkkoa. Hän ei puhu nyt diakonian viroista, vaan diakonian tekemisestä.

– On katsottava sitä, mitkä ovat tarpeet – ei sitä, mitkä virat tekevät mitään työtä. Diakonia on yhdessä tekemistä. Sitä voivat tehdä muutkin kuin viranhaltijat.

Kirkon tehtävä on Hilkan näkemyksen mukaan rohkaista kaikkia ihmisiä menemään lähemmäksi toisiaan. Niille ihmisille, jotka haluavat toimia, täytyisi löytää oma paikka. Kirkolla on mennyt liian hyvin ja on menty liikaa työntekijäkeskeisyyteen. Kaikkien seurakuntalaisten ei tarvitse olla aktiivisia, mutta kaikilla pitäisi olla paikka seurakunnassa, Hilka kiteyttää ajatuksensa.

Yksi sana armosta

Tulohaastattelussa piispa Yrjö Sariola kysyi Hilkalta, mikä hänen teologian-

Jussi Peräaho

● JUSSI PERÄAHO
Hiippakuntapastori
Lapuan hiippakunta

Kuka on köyhä?

**Köyhyys on yksi niistä sosiaalitieteellisistä ja yhteiskunta-
poliittisista käsitteistä, jotka ensi silmäyksellä ovat itsestään selviä,
mutta tarkemmassa tarkastelussa osoittautuvat moniulotteiseksi
ja -tasoisiksi. Sen analysoimiseksi käsite tulee ensin suhteuttaa
sen lähikäsitteisiin eriarvoisuuteen ja huono-osaisuuteen,
jonka jälkeen on syytä vielä erikseen tarkastella sen alaryhmiä.
Senkin jälkeen käsitteeseen jää monenlaista epäselvyyttä.**

UEF

Köyhyys liittyy poikkeuksetta eriarvoisuuteen, joka yleensä kytkeytyy sosioekonomisten ryhmien (kuten keskiluokan ja työväestön) välisiin eroihin resursseissa ja mahdollisuuksissa, jotka puolestaan heijastuvat muun muassa hyvinvointi- ja terveyseroina. Tämänkaltaisissa eriarvoisuustarkasteluissa heikoimpaan asemaan asettuvia ryhmiä on tapana sanoa köyhiksi. He eivät eroa muusta väestöstä niinkään laadullisesti kuin määrällisesti: hivenen kärjistäen köyhästä tulee ei-köyhä, kun hän saa lisää rahaa tai enemmän valtaväestön käyttämiä palveluja tai menonsa syystä tai toisesta pienevät suhteessa hänen käytössään oleviin tuloihin.

Huono-osaiset ovat puolestaan köyhän väestön alaryhmä, joka yleensä erottautuu laadullisesti muista köyhistä. Rajapintaa vielä vahvistavat sosiaalipoliittisen järjestelmän rajapinnat, jolloin huono-osaisimmille ryhmille kohdennetaan erilaisia tulovähenteisiä ja tarveharkintaisia etuuksia ja erityisiä kohdennettuja palveluja. Sosiaalipoliittikan näkökulmasta he ovat usein vankeja, oikeuspsykiatrian potilaita, päihdepalvelujen asiakkaita, asunnottomia, pitkäaikaistyöttömiä tai lastensuojelun asiakkaita. Käytännössä heillä on usein ”elämänhallinnan ongelmia”. Nämä huono-osaisuuden notkelmiin asemoituneet ihmiset ovat yleensä muukalaisia keskuudessamme sikäli, että valtaväestö tie-

tää heidän elämästään tai elämänmahdollisuuksistaan hyvin vähän.

Monimuotoinen köyhyys

Eri mittareilla arvioituna Suomessa on köyhiä kotitalouksia noin 800 000–900 000, mutta kaikkein huono-osaisimpia ryhmiä ehkä noin 30 000–50 000 henkilöä. Ero on siis huomattavan suuri ja niihin liittyvä sosiaalipoliittikka hyvin erilaista. Myös sisäiseltä rakenteeltaan nämä ryhmät ovat hyvin erilaisia. Köyhät ovat sisäisesti hyvin hajanainen seurakunta, jossa on lapsiperheitä, vammaisia, pitkäaikaissairaita ja työkyvyttömiä sekä pienituloisia eläkeläisiä. Huono-osaiset ovat puolestaan selvästi homogeenisempi ryhmä, johon sijoittuvien henkilöiden perhetilanne, koulutustaso ja työmarkkina-asema ovat hyvin samankaltaisia: he ovat enimmäkseen yksinasuvia, perustai kansakoulun käyneitä työttömiä tai perusturvalla tai kansaneläkkeellä olevia, ylivelkaantuneita henkilöitä, jotka asuvat kunnan tai yleishyödyllisen yhteisön vuokra-asunnossa.

Paradoksaalisesti kun sosiaalipoliitikassa puhutaan köyhistä, useimmat poliitikot rajaavat huono-osaisimmat ryhmät tarkastelun ulkopuolelle. He mieluusti ajavat lapsiperheiden asemaa tai parantavat eläkeläisten toimeentuloa, mutta puuttuvat harvemmin päihdepalvelujen kehittämiseen tai asunnottomuuden vähentämiseen. Rajapintaan liittyy myös empatiakuilujen ja solidaarisuusvajeiden kaltaisia ilmiöitä, jotka sääntelevät ”ansaitsevien kunnan köyhien” tai muiden, eri tavoilla ”kunniattomien” huono-osaisen asemaa. Empatia (myötätunto) ja solidaarisuus ulottuvat paremmin meikäläisiin kuin muukalaisiksi koettuihin huono-osaisiin, vaikka ihmisten hyvinvoinnin ja terveyden taso on selkeästi korkeampi edellisessä ryhmässä. Tutkimustemme mukaan noin puolet suo-

malaisista ei tunne myötätuntoa huono-osaisimpia ryhmiä kohtaan. Viime kädessä vain luovuttamattomat ihmis-oikeudet ja julkisen vallan perustuslaisa määritetyt vastuut suojaavat jälkimäistä ryhmää heitteillejätöltä.

Miten köyhyyttä mitataan?

Täysipäiset ihmiset tunnistavat köyhän kun hänen näkevät vaikka eivät osakaan asiaa käsitteellistää. Tutkijan elämä on vähän hankalampaa. Kognitiivisten karttojen (ajattelutapojen) tutkimus osoittaa, että suomalaiset määrittävät köyhyyttä ainakin viidellä eri tavalla. Yleisintä on määritellä köyhyys osallistumismahdollisuuksien puutteeksi ja toimeentulotuen käytöksi. Kumpaakin näistä määrittelyta-voista kannattaa noin kolmannes suomalaisista. Noin viidennes määrittelee köyhyyden valtion tavoin tulorajan kautta ja noin joka kahdeskymmenes joko alhaisena statuksena tai elintason alhaisuutena.

Vielä hankalammaksi voi tutkija tehdä elämänsä selvittämällä köyhyyden esiintyvyyttä objektiivisten mittareiden avulla tai vaihtoehtoisesti kysymällä eri tavoilla ihmisiltä itseltään, ovatko he köyhiä. Objektiiviset mittarit määrittävät 2-17 % suomalais-

ta (kotitalouksista) köyhiksi ja subjektiivisten mittareiden vaihtelunväli on 6-13 %. Eri mittareilla saadaan eri tulokset ja eri mittarit kohdentavat köyhyyden eri väestöryhmiin.

Tutkijoiden keskuudessa on kohtuullisen laaja yhteisymmärrys siitä, miten eri mittarit on mielekästä sovitaa yhteen ja kuinka niiden hyvinvointi- ja terveysvaikutuksia on mahdollista mitata. Käytännössä tutkijat voivat laskea sekä objektiiviset ja subjektiiviset hyvinvointi- ja terveysvaikutukset sekä enenevässä määrin myös pohdiskella, kuinka ihmiset kykenevät käyttämään heillä olevia resursseja. Poliitikon ja toimittajan kärsivällisyys ei kuitenkaan oikein tahdo riittää tämänkaltaisiin pohdintoihin. Mieluusti tutkijalta haluttaisiin yksi ainoa luku, joka on vielä mahdollisimman tuore, sekä varma mielipide siitä, miten tämä tai tuo uudistus vaikuttaa suomalaisten köyhyyteen. Mutta kullakin on taakansa kannettavana.

Köyhyyden vähentäminen – mistä keinot?

Niin tai näin, kun köyhyyttä on olemassa mittarista riippumatta, sitä on kaiketi syytä tavalla tai toisella vähentää. Eräs arvostamani korkea virka-

mies sanoi joskus, että paljon on niitä, joiden mielestä köyhyyttä on vähennettävä (toimeentulo- tai asumistukea nostamalla, lapsilisiä korottamalla tai eläkkeitä kohdentamalla), mutta yhden käden sormilla voidaan laskea ne poliitikot, virkamiehet ja tutkijat, jotka osaavat suunnitella vaikuttavan ja toimeenpanokelpoisen uudistuksen. Suurin osa putoaa keltasta jo siinä vaiheessa, kun pitää määrittää köyhyyden tietyn muodon syyt tai asettaa politiikan tavoitteet. Rivit harventuvat edelleen siitä vaiheesta, kun uudistus sovitaan sosiaaliturvajärjestelmän osaksi, siihen liittyvät päällekkäisyydet ja aukkokohdat selvitetään ja kohdentumisen ja kustannukset arvioidaan. Tuossa vaiheessa minä en ole enää porukassa mukana. Sitä suuremmalla syyllä on syytä toivoa suomalaisille hyvää herraja rouvaonnea seuraavalla hallituskaudella, sillä näillä näkymin hallituksen edessä on viimesijaisen sosiaaliturvan uudistus, taas kerran.

● JUHO SAARI
VTT, MA [Econ.]

Professori, hyvinvointisosiologia
Itä-Suomen yliopisto

Kirkon monikulttuurisen työn päivät Juhlavasta uskontodialogista keskusteluun uskosta.

12.-14.11.2014
Kulttuurikeskus Sofia, Helsinki

Päiviin voi osallistua myös osa-aikaisesti. 13.11 on uskontodialogiin liittyvä teemapäivä, jolloin on erinomainen mahdollisuus perehtyä uskonnolliseen keskusteluun ja kohtaamiseen

eri tavoin uskovien kesken useista eri näkökulmista. Päivä sisältää sekä teoriaa että konkreettisia esimerkkejä. Materiaalia on myös runsaasti näytteillä.

Ilmoittautuminen:

http://www.lyyti.in/Kirkon_monikulttuurisen_tyon_paivat_7274

Matteuksen evankeliumi kokoaa Jeesuksen puheita Vuorisaarnaksi, joka alkaa autuaaksijulistuksilla. Niistä ensimmäinen kuuluu näin: "Autuaita ovat hengessään köyhät, sillä heidän on taivasten valtakunta."

(Matt. 5:3) Matteus nostaa esiin hengellisen köyhyyden ja poikkeaa tässä Luukkaan evankeliumista, joka toteaa autuaiksi köyhät ylipäätään (Luuk. 6:20). Mitä merkitsee olla "hengessään köyhä" ja mitä on olla "autuas"? Mistä Jeesus tässä oikein puhuu?

Katja Pihlainen

Mitä on köyhyys?

Raamattu, sekä Vanha että Uusi testamentti, sisältää lukuisia kohtia, jotka viittaavat materiaaliseen köyhyyteen. Tavallisessa puheessa köyhällä tarkoitetaan ihmistä, jolla ei ole rahaa tai omaisuutta. Sekä Raamatun kirjoittamisen aikaan että tänään, meidän maailmassamme, on ihmisiä, jotka elävät todellisessa köyhydessä. Tällainen kurjuus ei ole mikään marginaalinen ilmiö, sillä yli miljardi ihmistä joutuu tänäkin päivänä selviämään äärimmäisessä köyhydessä. Köyhyys saa monenlaisia muotoja myös aivan lähellämme. Köyhältä puuttuu riittävä ravinto, terveys, koulutus, vapaus tai yhteiskunnalliset vaikutusmahdollisuudet.

Onko tällaisessa maailmassa, jossa ihmiset elävät todellisessa köyhydessä, sopivaa puhua hengellisestä köyhyydestä? Onko se vain pirullisen ongelman kaunistelua?

Vaatimattomuus ja kohtuus ovat edelleen käyppiä kristillisiä hyveitä, jois-

ta on hyvä tulla muistutetuksi aikana, jona ahneudesta on tullut ihailtavaa ja taloudellisesta menestymisestä ainoa onnistumisen mittari. Paasto luopumisena ja eläytymisenä köyhyyteen on edelleen suositeltava hengellinen harjoitus. Tästä huolimatta maailman köyhyysongelmaa ei ratkaista ihannoimalla köyhyyttä tai köyhiä. Sellainen todellinen köyhyys, josta Raamatussa puhutaan ja jonka meidän silmämme näkevät, ei ole oikeudenmukaista eikä se ole Jumalan tahto. Aineellista puutetta ja nöyryyttävää, ihmisarvoa loukkaavaa köyhyyttä ei saa hengellistää eikä siinä ole mitään autuaasta. Kurjuus ei ole tavoiteltava tila, vaan se on yhteiskunnallinen vääryys, jota vastaan meidän on taisteltava päivästä toiseen.

Mitä on hengellinen köyhyys?

Mistä sitten on hengellisessä köyhydessä kyse? Vanhassa testamentissa köyhyys on yksi tärkeimmistä kielikuvista, jolla kuvataan ihmisen suhdet-

ta Jumalaan. Yksi Jumalan kansan peruskokemus oli orjuus ja siitä vapautuminen: Jumala on vapautettujen orjien Jumala, hän on köyhien Jumala. Vanhan testamentin psalmirukoilija eläytyy köyhän riippuvuuteen kuvatessaan omaa riippuvuuttaan Jumalasta: *"Minä olen köyhä ja avuton, mutta sinä, Herra, pidät minusta huolen. Sinä olet apuni ja pelastajani. Jumalani, älä viivy!"* (Ps. 40:18). Ihmisen täydellisen avuttomuuden kuvaaminen on runollinen keino, jolla korostetaan Jumalan erityislaatuista suuruutta ja toisenlaisuutta ihmisen tavanomaisuuteen ja pienuuteen verrattuna. Tämä voi olla vaikea ajatus ihmiselle, joka on tottunut pärjäämään itse, selviämään ja menestymään. Se on järjettömyys sille, joka luottaa jatkuvaan kasvuun sekä taloudellisessa että henkisessä merkityksessä.

Kristityn hengellinen elämä on taspainottelua riippuvuuden ja vapauden välillä. Se, että luotu tunnustaa riippuvuutensa Luojastaan, on vapau-

Mitä on hengellinen köyhyys?

”Autuaita ovat hengessään köyhät, sillä heidän on taivasten valtakunta.”

den alkupiste. Kaikki, mitä minulla on, on lahjaa. Kiitollisuus tuo mukanaan vapauden suhteessa kaikkeen siihen aineelliseen ja aineettomaan hyvään, jota meillä on: tietomme, taitomme, lahjakkuutemme, kykymme. Minun ei tarvitse omistaa niitä eikä käyttää niitä oman rikkauteni varmisteluun ja kerryttämiseen. Olen vapaa antamaan kaiken yhteiseen käyttöön.

Jollekin hengellinen köyhyys voi olla tuskallinen ja kielteinen kokemus. Se voi tuntua ahdistavana riittämättömyytenä Jumalan edessä, ikävystymisenä ja tyytymättömyytenä. Se voi tuntua Jumalan täydellisenä poissaolona. Vuorisaarna kuitenkin julistaa ”hengessään köyhän” autuaaksi. Mitä sitten, että en riitä? Mitä sitten, etten aina jaksa? Köyhänäkin voin olla autuas. Köyhänäkin olen Jumalan oma.

Hengellinen köyhyys näkyy nöyryytenä ja vaatimattomuutena Jumalan ja toisten ihmisten edessä. Se on kienkientietävyyden ja hengellisen retostelun vastakohta. Hengellisessä köyhyydessä tärkeintä ei ole oikeassa oleminen. Siihen liittyy toisten hengellisyyden arvioimisesta pidättäytyminen. Se korostaa hengellistä kasvua matkana ja vaatimattomuutta sen suhteen: matka on tärkeämpää kuin perillepääsy. Minä en koskaan tule valmiiksi.

Hengellinen köyhyys on viisautta

Hengellinen köyhyys on viisautta. Viisautta on omasta köyhyydestä tietoi-

seksi tuleminen, niin sietämättömän vaikeaa kuin se onkin. Uskallan nähdä oman köyhyyteni, niin kipeää kuin se tekeekin. Mikä on minun köyhyyteni? Missä on minun puutteeni? Missä minä olen vaille jäänyt ja vajaa?

Minun hengellinen köyhyyteni voi olla turvattomuutta, se voi olla penseyttä ja kyllästymistä. Voin olla särkynyt ja eksynyt, yksinäinen ja sairas. Olen tehnyt virheitä ja epäonnistunut. Köyhyys on sitä, että on vailla jotain, että on jonkin puutteessa. Vailla turvaa, tasapainoa, vailla täydellisyyttä, vailla rakkautta. Minä olen vailla. Minulta on jäänyt jotain puuttumaan. Minä olen köyhä. Niin kauan kun en siedä omaa köyhyyttäni, en tunne itseäni. Niin kauan kun en myönnä omaa köyhyyttäni, kiellän sen olemassaolon toisissakin. Niin kauan kun minun on vaikea kohdata oma köyhyyteni, en siedä sitä muissakaan.

Kristus asuu köyhyydessä

Hengellinen köyhyyteni on portti rikkauteen. **Henri J. M. Nouwen** muistuttaa meitä siitä, että autuutemme on köyhyydessämme. Hän rohkaisee meitä näkemään köyhyyden sinä paikkana, johon aarteemme on kätkeyty. Jokaisessa ihmisessä on puutteen ja vaille jäämisen paikka. Juuri siinä paikka-
sa Jumala asuu.

Jumala asuu köyhyydessämme. Kristus kohtaa meidät köyhyydessämme. Kun emme pelkää tunnustaa omaa köyhyyttämme, uskallamme le-

vollisesti kohdata myös toiset ihmiset heidän puutteessaan. Jos emme myötätuntoisesti näe omaa köyhyyttämme, emme kestä nähdä sitä ympärilämmekään. Sen sijaan välttelemme kaikkea, mikä siitä muistuttaa. Kun näemme Kristuksen omassa köyhyydessämme, voimme nähdä Kristuksen myös toisissa köyhissä. Kaikki kärsimme puutetta. Kaikki olemme jääneet vaille jostain. Näin köyhät eivät ole enää vieraita, toisia, objekteja. Köyhä ei ole toisaalla vaan juuri tässä. Olemme kaikki samaa köyhien ihmiskuntaa, sisaria ja veljiä.

Rikas ja hengellisesti köyhä

Tosiasia kuitenkin on, että tässä yhteisistä vaillejäämisen kokemuksesta huolimatta emme kaikki elä samantyyppisessä todellisuudessa. Me olemme rikkaita ja köyhiä. Hengellisesti köyhä tuntee ja ymmärtää tämän ristiriidan. Yläpuolelle asettumatta ja torjumatta tosiasioita hän suostuu kestäämään sen sietämättömän kivun, jota maailman kärsimyksen näkeminen kasvoista kasvoihin synnyttää. Hän suostuu eläytymään myötätuntoisesti, asettumaan rinnalle ja sitoutumaan oikeudenmukaisemman maailman rakentamiseen: ”Me olemme köyhiä ja avuttomia, mutta sinä, Herra, pidät meistä huolen. Sinä olet apumme ja pelastajamme. Jumalamme, älä viivyi!”

● HANNE VON WEISSENBERG
TT, akatemiätutkija, pastori

Oikeus virratkoon kuin vesi

hyiden perimmäisenä syynä ovat rakenteellinen epäoikeudenmukaisuus, syrjintä ja syrjäytyminen. Ellei niihin puututa, tilanteeseen ei saada pysyvää muutosta vaan työ jää oireiden hoitamisen tasolle.

Toiseksi kristilliset järjestöt katsovat, että lähestymistapa on sopu-
soinnussa niiden omien arvojen kanssa. Oikea kristillisuus edellyttää ihmisoikeuksien toteutumista. Ihmisarvoisen kohtelun velvoite on kristityille luovuttamaton ja yleismaailmallinen ja yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus Jumalan tahdon mukaista. Havoittuvimmat ryhmät tarvitsevat erityistä suojelua, eikä yhteinen hyvä toteudu ilman yhdenvertaisia osallistumismahdollisuuksia.

Kolmanneksi ihmisoikeudet antavat työlle oikeudellisen pohjan ja mahdollistavat vetoamisen kansallisiin ja kansainvälisiin velvoitteisiin. Näin ne edustavat globaalia esivallan miekkaa. Kysymys ei ole hyväntekeväisyydestä vaan oikeussuojasta.

Moraaliperiaatteita ja oikeusnormeja

Ihmisoikeuksilla on kahtalainen luonne. Ne ovat yhtäältä aate ja liike ja toisaalta lainsäädäntöä ja oikeusinstrumentteja. Ne ilmaisevat vakaumuksen, jonka mukaan kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia ja heitä tulee kohdella ihmisarvoisesti. Oikeudellisesti sitovia niistä tulee, kun valtiot allekirjoittavat ja ratifioivat kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia ja ottavat ne siten osaksi omaa lainsäädäntöään.

Ihmisoikeusperustaisuus vaikuttaa siihen, miten köyhyys ymmärretään.

Uskonvakaumus ja ihmisoikeudet ovat kansainvälisen diakonian perusta.

Pietari rupesi puhumaan. Hän sanoi: "Nyt minä todella käsitän, ettei Jumala erottele ihmisiä." (Ap. t. 10:34)
Vakiintuneet kehitysyhteistyöjärjes-

töt tekevät *ihmisoikeusperustaista* työtä köyhyyden poistamiseksi. Monilla niistä on Kirkon Ulkomaanavun ja Suomen Lähetysseuran tavoin kristillinen tausta. Ihmisoikeusperustaisuus on niille yhtä aikaa käytännöllinen ja periaatteellinen valinta.

Ensinnäkin kysymys on työn tulok-sellisuudesta ja vaikuttavuudesta. Köy-

Marijut Hentunen

tään. Kysymys ei ole aineellisesta puutteesta vaan rakenteellisista syistä: epäoikeudenmukaisista käytännöistä, syrjinnästä ja laillisten velvoitteiden laiminlyönnistä. Olennaista on kysyä, miksi ihmiset ovat eriarvoisessa asemassa niin, että joidenkin ryhmien oikeudet eivät toteudu.

Toisin kuin tarpeista, oikeuksista seuraa velvoitteita. Siksi ne tarjoavat mahdollisuuden edistää muutosta. Viime kädessä ihmisoikeuksien noudattamisesta ovat vastuussa valtiot. On siis löydettävä keinoja vaikuttaa valtiovallan edustajiin. Samalla on diakonian periaatteen mukaisesti etsittävä ja tuettava niitä, joiden oikeuksien toteutuminen on vakavimmin uhattuna.

Arvot ja oikeudet ohjaavat toimintaa

Oikeusperustaista työtä köyhyyden voittamiseksi ohjaavat tietyt periaatteet kuten osallistuminen, vastuullisuus, syrjimättömyys, tasa-arvo ja ihmisoikeudet. Niissä voi nähdä samankaltaisuutta kristillisen diakonian arvojen ja toimintatapojen kanssa. Ihmisoikeusliikkeen pioneerien joukossa onkin ollut paljon vakaumuksellisia kristittyjä.

Työtä tehdään *oikeuksienhaltijoiden* ehdoilla. Heidät ymmärretään asianomistajiksi, ei passiivisiksi avun kohteiksi. Yhteistyön motiivina on vakaumuksellinen solidaarisuus ja usko yhteisen, universaalien ihmisyiden velvoittavuuteen.

Tavoitteena on taata oikeuksienhaltijoiden vapaa ja mielekäs osallistuminen päätöksentekoon. Yhteisön tulee toimia apostoli **Paavalin** esittämän ihanteen mukaisesti: kuten erilaiset jäsenet yhdessä ihmisruumiissa, jokainen ihminen on arvokas ja vapaa osallistumaan täysipainoisesti yhteiseen elämään.

Ihmisoikeuksien toteutumisesta vastaavien *vastuutahojen* tulee puolestaan tehdä oikeuksienhaltijoille tiiliä tekemisistään ja tekemättä jättämisistään. Oikeuksien toteutumista on valvottava ja niiden loukkauksista rangaistava oikeusvaltiojärjestelmän puitteissa. Tämä vastuullisuuden vaa-

timus muistuttaa diakonian profeetalista tehtävää.

Yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys edellyttävät, että haavoittuvien ryhmien oikeuksiin kiinnitetään erityistä huomiota. Näihin kuuluvat esimerkiksi yhteiskunnan turvaverkkojen ulkopuolelle jäävät, vähemmistöt sekä ne, joita yhteisöt pitävät vihollisinaan. Raamatun sanoin: lesket ja orvot, muukalaiset ja vihamiehet.

Ihmisten ja yhteisöjen tulee vahvistua niin, että he tietävät oikeutensa ja hyödyntävät niiden turvaa täysimääräisesti. Ihanteena on uudistuminen siten, että ihmisarvoinen elämä voi toteutua jokaisen ihmisen kohdalla. Ajatus vertautuu kristilliseen näkyyn Jumalan valtakunnan esiinmurtautumisesta ja Kristus-yhteydestä uutena minuutena, johon maailman epäoikeudenmukaiset valtasuhteet eivät ulotu.

Lopuksi kaiken tehtävän työn tulee nojata lakiin ja kansainvälisiin ihmisoikeusstandardeihin. Esivalta ei kannamiekkää turhaan.

Vähän uutta auringon alla

Kansainvälisen diakonian näkökulmasta ihmisoikeusperustaisuus on vuosikymmenten kehityksen tulos. Kristillisellä diakoniolla ja ihmisoikeusajattelulla on vahvoja yhteisiä juuria, jotka ovat ajan myötä kasvaneet kiinteämmin yhteen.

Yhtymäkohdat ulottuvat myös toimintatapoihin. Yhteisölähtöisyys, paikallinen omistajuus, oikeustietoisuuden kasvattaminen, järjestäytyminen ja monitasoinen vaikuttamistyö ovat olleet lähetys- ja diakoniajärjestöjen ja niiden kumppanien arkea jo kauan ennen kuin oikeusperustaisuudesta tuli ääneen lausuttu normi.

Toisaalta kirkkojen suhde ihmisoikeuksiin ei ole ollut ongelmaton. Vanhoillinen uskonnollisuus muodostaa yhä vakavan uhan erityisesti naisten oikeuksien toteutumiselle ja jarruttaa niitä suojelevien ihmisoikeusmekanismien kehittämistä. Kysymys on olenainen köyhyysongelman kannalta, sillä laajamittaisia naisten oikeuksien loukkauksia pidetään yhtenä merkittävimmistä kehityksen esteistä.

Jos maailmassa olisi sata ihmistä

50 olisi miehiä ja 50 naisia.
Lapsia olisi 26 ja aikuisia 74.
8 olisi yli 65-vuotiaita.
Aasialaisia olisi 60,
afrikkalaisia 15,
amerikkalaisia 14,
eurooppalaisia 11.

33 olisi kristittyjä,
22 muslimeja,
14 hinduja,
7 buddhalaisia.
12:lla olisi jokin muu uskonto.
Uskonnottomia olisi 12.

12 puhuisi kiinaa,
5 espanjaa,
5 englantia,
3 arabiaa,
3 hindia,
3 bengalia,
3 portugalia,
2 venäjää,
2 japania,
62 muita kieliä.

83 osaisi lukea, 17 ei.

Seitsemällä olisi korkeakoulututkinto.
22:lla olisi käytössään tietokone.

77 olisi suojassa tuulelta ja sateelta, mutta 23 ei.

1 nääntyisi parhaillaan nälkään.
Aliravittuja olisi 15,
ylipainoisia 21.

87 voisi turvallisesti juoda puhdasta vettä.
13 olisi ilman.

Lähde:
<http://www.100people.org/>

Itsekriittisyyteen ja uuden oppimiseen on siis yhä aihetta. Onneksi valmiuksiakin siihen on kirkon historiasa perinteisesti löytynyt – alkaen siitä, kun **Pietari** astui ensimmäistä kertaa vieraan kynnyksen yli roomalaisotilaan kotiin.

● PETRI MERENLAHTI

TT

Kirkon Ulkomaanapu
Johtava teologinen asiantuntija

Maailman köyhät

Kumpi väite pitää paikkansa: kirkko tarvitsee köyhiä kiillottaakseen kilpeänsä diakonian hyväntahtoisella avustuksella vai yksi harvoista tahoista, joka todella ehdoitta välittää maailman köyhistä, on kristillinen kirkko? Vastaus kysymykseen ei ole yksinkertainen, sillä molempia näkökulmia voi hyvin perustella menneellä historialla ja kirkon toimilla.

Kirkko on joinakin aikoina aidosti ojentanut kätensä yhteistyöhön ja asettunut köyhien rinnalle, mutta vastaavasti se on aika usein myös valinnut oman aseman varmistaminen köyhien kustannuksella.

Kirkko&Kaupunki-lehden kolumnisti **Anna Kontula**, vasemmostoliiton kansanedustaja, antoi oman vastauksensa kysymykseen eurovaalien alla julkaistussa kirjoituksessaan (K&K Rakkaat köyhät 28.04.2014). Kontulan mukaan ”Kirkon kielessä köyhät ovat aina ”he”, eivät koskaan ”me”, jopa yhteiskunnallisesti valvutuneiden pappien puheissa.” Esimerkkeinä Kontula mainitsee **Kari Latvuksen**, **Sakari Häkkisen**, **Hanne von Weissenbergin** ja **Kai Sadinmaan**.

He näkevät ”köyhät toiminnan kohteina ja syyttävät pappeja lähinnä sosiaalisten veloitteiden unohtamisesta. Köyhät ovat toisia, äänettöminä jossain keskustelun ulkopuolella. Kirkon puheavaruudessa köyhä ihminen on kyllä tärkeä myyttinen hahmo, mutta tämän omaa ääntä ja kokemusta ei saarnastuolista tai seurakuntalehtien palstoilta juuri kuule”, kirjoittaa Kontula.

Olen Kontulan kanssa samaa mieltä siitä, että kirkossa köyhien asema on haavoittuva ja hauras, mutta noin suurella pensselillä maalaaminen ei anna riittävästi tilaa moniulotteiselle ongelmal-

le. Poliitikko ei vain aina malta populismissaan olla vetämättä mutkia suoriksi ja paneutua asioiden taustoihin.

Vapautuksen teologia ja köyhät

Moni on ollut innoissaan vapautuksen teologiasta. Vaikka suurin puhti on tuntunut kadonneen matkalla ja vapautuksen teologian on epäilty jo aikaa sitten kuolleen, niin liikkeen herättämät kysymykset ovat jääneet eloon. Lisäksi paavi **Franciscus** on herättänyt monen mielessä toiveita vapautuksen teologian uudesta tulemisesta. Yksi merkittävästä syistä vapautuksen teologian kuihtumiseen oli paavi **Johannes Paavali II:n** osoittama torjuva asenne. Samaa linjaa noudatti myös kardinaali **Ratzinger**, sittemmin paavi **Benedictus XVI**.

Vapautuksen teologian suuria oivalluksia oli uudenlainen suhtautuminen niin köyhyyteen kuin köyhiin. Kysymys ei ollut vain siitä, että köyhyys otetaan vakavasti ja tajutaan, kuinka valtava osa maailman väestöstä edelleen on erilaisten köyhyysmittarien mukaan vailla asianmukaisia elämisen perusasioita.

Köyhien oma tieto ja tulkinta

Vapautuksen teologian varsinaisen juju oli se, ettei pelkästään puhuta ja toimita köyhien puolesta

Marjut Hentunen

liittykää – kirkkoon?

vaan köyhät puhuvat ja toimivat asiaansa. Kysymys ei ole vain ”kyllä köyhä tietää” -tyylisen kansanradion avaimisesta vaan aito vallankumous ymmärtämisessä. Köyhien näkökulma asioihin on erilainen, ja siksi syntyy aivan erityyppistä tietoa, kun köyhät ovat subjekteina omassa asiassaan.

Vapautuksen teologia Latinalaisessa Amerikassa lanseerasi köyhien tietotehtaan: perusyhteisön, jossa yhtäältä käytiin kriittistä ja tiedostavaa keskustelua yhteiskunnallisesta tilanteesta ja sen yhteydessä luettiin samalla innovatiivisella otteella Raamatun tekstejä.

Toiminnan tavoitteena ei kuitenkaan ollut pelkkä suun pieksäminen perusyhteisön kokouksissa vaan hyvinvoinnin edistäminen ja ihmisten ennenaikaisten kuolemien estäminen.

Kirkon vahva tausta köyhien yhteisönä

Vapautuksen teologia nosti esiin tärkeän puolen kirkon itseymmärryksessä. Juutalaisuudessa ja varhaiskristillisyydessä on eletty köyhyyden kokemuksen ja maailman keskellä. Tekstien kirjoittaminen on antiikin aikana edellyttänyt yhteyttä valtaan ja eliittiin, ja peruslähtökohtana voi ajatella, etteivät köyhät ole useinkaan olleet kirjoittamassa Raamatun tekstejä. Monet esimerkit osoittavat, että Raamatussakin köyhät ovat kolmasosa osapuolia, usein tosin positiivisessa mielessä eli avun kohteina.

Toisaalta muutamien psalmien tapaan samastua köyhään ja antaa ääni ”köyhälle ja sorretulle” ei ole sattumaa (Ps. 40:18; 86:1; 109:22). Jeesus ja hänen seuraajansa olivat itse osallisia köyhyyden käden karheasta otteesta. Jeesuksen puheissa ja rukouksissa pyydetään ruokaa tälle päivälle, koska sen saaminen ei ollut itsestään selvää puutteen keskellä. Koko juutalainen uskontun-

nustus rakentuu ajatukselle siitä, että kansa oli elänyt sorrettuna ja riistettynä pakkotyövoimana Egyptissä. Siksi hyvää tuli nyt jakaa kaikille tasaisesti.

Vallankumous söi tekijänsä

Vapautuksen teologia solmi henkisen liiton vasemmistolaiseen poliittiseen liikkeeseen voidakseen ajaa yhteiskunnallisia reformeja. Tavoitteet näyttivät yhteisiltä, joten tuntui turhalta arastella poliittista liittoa.

Lisääntynyt demokratia tarjosi Latinalaisen Amerikan uuden alun, ja hetken näyttikin, että vasemmistolaiset hallitukset olivat vapautuksen teologian toiveiden täyttymys.

Kommunistisen vallan romhdus paljasti kuitenkin kiistämättömän ongelman: poliittinen systeemi ei toiminut ja sen sijaan kapitalismi näytti tarjoavan pikavoiton tavarataivaaseen. Samaan aikaan helluntailaisväritteinen kristillisuus markkinoi tehokkaasti Jumala-väylää samaan paratiisiin. Jumala näytti olevan tehokkaammin tavoitettavissa menestyksen teologiassa – asia, jota pohjoismaisen luterilaisen on vaikea hyväksyä.

Missä on köyhien oma ääni?

Köyhien äänen kuuluminen politiikassa, kirkossa tai yhteiskunnassa ei onnistu helposti vaan vaatii yhä uudelleen ponnisteluja kaikilta. Yhtäältä erilaiset köyhyyden taloudelliset, kulttuuriset ja sosiaaliset ulottuvuudet lamaannuttavat elämää ja tekevät ihmisen äänestä heikon. Yhteisöissä köyhimpien voimavarat ovat usein myös niukimmat.

Oma kokemukseni työttömänä työnhakijana parin vuoden takaa vahvistaa sen, että kölin alla elävät joutuvat kamppailemaan masennuksen, merkityksettömyyden, häpeän ja konnaissysteemistä ulosjäämisen tuntemusten kanssa.

Systeemistä ulosnostetut joutuvat jatkuvasti synnätyksi ja monikertaisen byrokratian kohteeksi. Kölin alla ollessaan asioihin tarttuminen ja oikeuden hakeminen vaativat erityisen ylimääräistä energiaa ja ponnistelua. On paljon helpompaa vain antaa asioiden olla ja vaieta.

Poliittiset ratkaisut

Useiden tilastojen mukaan globaalisti köyhyys on puoliintunut parissa vuosikymmenessä samalla kun tuloerot köyhien ja rikkaiden välillä ovat karanneet käsistä. Tätä paradoksia on vaikea ymmärtää tai uskoa todeksi. Ehkä meillä on kaksi eri suuntiin kulkevaa kehityskaarta, joissa yhtäältä teollisuustuotannon laajeneminen kehitysmaihien tuottaa laajenevan vaurauden piirin. Toisaalta jatkuva verotuksen ohentuminen ja globaalien suuryritysten karkaaminen yhteisövas- tuun ulkopuolelle superrikastuttavat yhä harvempia.

Nyt on myös oikea hetki uusille talousteorioille ja poliittisille aatteille näivettyvien tilalle. Ehkä tulevaisuudessa näemme vielä uuden sosiaalisen kapitalismin tai kapitalistisen sosialismin synnyn. Vapautusliike kannustaisi jokaisen yrittämään ja kehittämään asioita, mutta myös takaisi sen, ettei vauraus kohtuuttomasti keskity yksin käsiin.

Köyhyys on monitahoinen ilmiö, jota vastaan on kamppailtava kaikin keinoin. Vapautuksen teologian ope- tuksen perusteella kirkon tulee ajaa köyhien asiaa ja samalla myös antaa köyhälle tila, paikka ja ääni. Sen sijaan yksioikoinen sitoutuminen yhteen poliittiseen systeemiin saattaa olla lyhyt- näköistä.

● KARI LATVUS
Merimiespastori
Helsinki-Rotterdam

Kirjoittajan oma kuvateksti: "Kuvassa diakoni Antti Kulmala huomioi ja kunnioittaa tyttärtään Kerttua."

Piritta Lipiäinen

Köyhät eväät elämään

Ihmiset haluavat kokea osallisuutta yhteisöön monin tavoin, myös kuluttamisen kautta. Yhteiskuntamme ja kulttuurimme luomat kulutuspaineeet ohjaavat monia elämään kuitenkin yli varojensa. Ihmisten raha-asioiden solmujen ja luottotietojen menettämisen taustalla on yhä useammin elämänhallinnan ongelmia. Moni on erehtynyt kuvittelemaan, että jokaisella on synnynnäinen oikeus elää äveriäästi, ja luksusta haalitaan luotolla. Takaisinmaksu pienissä erissä voi tuntua helpolta, mutta pienet purot ovatkin ansa. Niistä syntyvät vuolaat virrat. Kun pienlainoja on otettu surutta ja säästelemättä, talous ei kestä esimerkiksi yllättävää työttömyyttä tai kodinkoneen hajoamista.

Mersuja ja maksalaatikkoa

Tarinat itse aiheutetusta köyhyydestä yleistyvät. Koti voi olla komea ja autot uusia, mutta kotona syödään vuodesta toiseen makaronia ja maksalaatikkoa. "Tästä ei sitten puhuta", sanovat vanhemmat lapsilleen. Tavarankäyttö ei ole köyhyyden kuva Suomessa. Mehän hukumme krääsään. Elämänhallinnan uupuminen ja avuttomuus arvovalinnoissa ajavat reilusti köyhyysrajan yläpuolellakin eläviä venyttämään penniä.

Viime vuonna julkaistiin Mannerheimin lastensuojeluliiton tutkimus Euroopan lapsiköyhyydestä. Neljäsosa Euroopan alle 18-vuotiaista uhkaa köyhyyttä, sosiaalinen syrjäytyminen

nen ja aineellinen eriarvoisuus. Tämä merkitsee puutteenaista arkea, jossa perustarpeita, kuten asunto, säännölliset ateriat, puhtaat vaatteet tai koulutus, ei ole turvattu. Tuo neljäsosan joukko ei ole pieni vaan käsittää 27 miljoonaa ihmisen näköistä ja kokoista tarinaa. Viimeiset viisi vuotta kestänyt talouden taantuma on kasvattanut köyhyydessä elävien lasten määrää yli miljoonalla Euroopassa.

Euroopan komissio määrittelee kotitalouden suhteellisesti köyhäksi, jos nettotulot ovat alle 60 prosenttia mediaanituloista. Yksin asuvan osalta köyhyysraja on tällä hetkellä noin 1100 euroa. Kahden henkilön talouden osalta raja on 1650 euroa. Kaksilapsisen nelihenkisen perheen vastaava raja on 2310 euroa.

Lapsiköyhyys kasvussa

Vaikka Suomessa lapsiköyhyyden riskiä on pystytty hallitsemaan tulonsiirtopoliittikalla, on köyhien lasten joukko meilläkin kasvanut. Kun vuonna 1995 köyhien lasten määrä oli Suomessa 50 000, on luku tämän vuosikymmen alkuun mennessä kolminkertaistunut. Nykyään joka neljäs suomalainen yksinhuoltajaperhe on pienituloisen, kun 1990-luvun puolivälissä osuus oli joka kymmenes. Valtaosa pienituloisista yksinhuoltajista on naisia, ja joka kolmas köyhyysrajan allittava lapsi elää yksinhuoltajaidin perheessä. Työttömyys ja tulonsiirtojen tason heikkeneminen köyhdyttävät monia kahden huoltajankin lapsiperheitä.

Köyhyydellä ja huono-osaisuudella on taipumus periytyä sukupolvelta toiselle etenkin näköalattomuutena ja uskon puutteena omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Köyhän perheen henkinen ilmapiiri on usein kireä ja uupunut jatkuvasta sentinvenyttämisestä. Väsyneenä tai masentuneena ei monikaan jaksa tehdä järkeviä kulutusvalintoja, eikä normaaliin perhe-elämään ole voimavaroja keskittyä. Perheen lapset saattavat kokea jäävänsä paitsi huolenpidosta ja hoivasta.

Ostovoimaa ja osattomuutta

16-vuotiailla suomalaisnuorilla on käytössään rahaa enemmän kuin kos-

kaan. Nuorten ostovoima on liki kaksinkertaistunut vuodesta 1983. Tämä käy ilmi Jyväskylän ja Tampereen yliopistoissa tekeillä olevasta nuorten kulutusta selvittävästä tutkimuksesta, jota johtaa sosiologian professori Terhi **Anna Wilska**. Suurin osa nuorista saa vanhemmiltaan säännöllistä kuukausirahaa. Helsingin Sanomien teettämän gallupin mukaan Maunulan yläkoulun yhdeksäluokkalaiset käyttävät ostoksiinsa keskimäärin 54,20 euroa kuussa. Nuorten käytössä olevat rahamäärät kuitenkin vaihtelivat kuudesta eurosta 200 euroon.

Samalla kun nuorten ostovoima paranee, erottuvat joukosta entistä herkemmin köyhien perheiden lapset. Raha on erottamaton osa nuoren arkea. Ilman rahaa ei pääse kavereiden mukana välitunnilla lähikauppaan, koulun jälkeen kaupungille kahvilaan tai tekemään heräteostoksia. Rahattomuus voi sulkea nuoren pois myös ikätoverien välisistä keskusteluista. Puheaiheet kun liittyvät usein kuluttamiseen. Riski huono-osaisen identiteetin syntymiselle tai syrjityksi tulemiselle kasvaa rahattomuuden myötä. Hävetessään puutteenaista tilaansa nuori vetäytyy herkemmin omiin oloihinsa ja jää yksin.

Heikoimmilla ovat leipäjonoihin tukeutuvien pitkäaikaistyöttömien lapset. Työ- ja elinkeinoministeriön viime heinäkuussa julkaiseman tilaston mukaan pitkäaikaistyöttömiä, eli yhtäjaksoisesti vähintään vuoden työttömänä olleita, oli Suomessa lähes 93 000. Luku oli noin 17 000 enemmän kuin vuotta aiemmin vastaavaan aikaan.

Köyhyys masentaa

Yli 20 000 suomalaista hakee ruokansa viikoittain leipäjonosta. Yhä useampi leipäjonossa asioivista on lähes tuloton köyhä, joilla ei asumiskulujen ja laskujen maksun jälkeen jää rahaa elämiseen. Lähes tulottomien joukko kasvaa Suomessa tällä hetkellä vauhdilla, joka hakee vertaistaan OECD maissa.

Jos perheen ilmapiiriä nakertaa näköalattomuus ja aikuiset eivät usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin, lasten itseensä imemä henkinen perintö on tulevaisuuden kannalta karmivaa.

Lapset eivät tässä tapauksessa syrjäydy, vaan heidät syrjäytetään. Ja tietysti mielessä yhteiskunnan toimesta, sillä valtion tarjoama perusturva ei vastaa kaikkeen hätään.

Työterveyshuollon erikoislääkäri **Raija Kerätär** on tutkinut pitkäaikaistyöttömien sairauksia. Tutkimuksen mukaan pitkäaikaistyöttömien sairauksissa on usein kyse masennuksesta, joka heikentää toimintakykyä. Masennustilojen tunnistaminen on kuitenkin haasteellista, sillä pitkäaikaistyöttömät eivät osaa tai jaksa jonottaa hoidon piiriin. Jaksamattomuus ei kuitenkaan kerro pitkäaikaistyöttömien viitseliäisyyden puutteesta vaan uuvuttavasta noidankehästä: köyhyys masentaa ja masennus köyhdyttää. Parhaiten köyhyydessä eläviä lapsia autetaan tarjoamalla heidän vanhemmilleen työtä. Vanhempien mahdollinen masennus tulee kuitenkin hoitaa ennen kuin heitä voidaan auttaa koulutus- tai työllistämistukitoimin.

Olemme riippuvaisia toinen toisistamme

Heikoimmassa asemassa olevat ihmiset kokevat muukalaisuutta keskuudessamme. Emmekä me keskiluokkaiset ole tutkimusten mukaan kovinkaan innostuneita investoimaan heidän hyvinvointiinsa esimerkiksi tulonsiirtojen ja palveluiden kautta. Oppia voisimme ottaa Japanin peruskoulujen opetussuunnitelmasta, jonka avulla päästiin eroon oppilaiden itsekeskeydestä johtuvasta kiusaamisesta ja väkivallasta. Opetussuunnitelma painottaa kaikessa opetuksessa arvopohjaista ajattelua ja moraalia: me kaikki olemme toisistamme riippuvaisia, vain toisia huomioimalla ja kunnioittamalla me menestymme.

● ANTTI KULMALA

Diakoni

Harjun seurakunta, Tampere

Seurakunnan valttina on kiireetön läsnäolo

Diakoni Terhi Lahdensalon kokemuksen mukaan köyhyys on aiempaa moniulotteisempaa.

Terhi Lahdensalo on työskennellyt Helsingin Oulunkylän seurakunnassa perhetyön diakonina kuuden vuoden ajan. Hänen mukaansa työkenttää voi luonnehtia moninaiseksi.

– Seurakunnassamme on niin vanhus- kuin lapsiperhevoittoisia alueita. Täältä löytyy niin vähävaraista väkeä kuin hyvätuloisia. Asiakkaina ei ole vain vanhuksia tai sosiaaliturvan varassa eläviä perheitä. Esimerkiksi työssä käyvät, taloudellisesti hyvin toimeentulevat ottavat yhteyttä ja haluavat pohtia yksinäisyyteen tai ihmissuhteisiin liittyviä kysymyksiä.

Lahdensalo on huomannut työssään, että varsinainen materiaalinen köyhyys on lisääntynyt. Taloudellisiin ongelmiin liittyviä yhteydenottoja on tullut entistä enemmän. Lahdensalo toteaa, että yhteiskunnan tulonjakojärjestelmät eivät ole enää ajan tasalla.

– Työssäkäyvienkin pienituloisten on monesti vaikea pärjätä tässä yhteiskunnassa taloudellisesti. Esimerkiksi asuminen ja ruoka ovat nykyään tosi kallista. Ja käytännössähän seurakunnan diakoniatyö on viimeisiä paikkoja, josta ihmiset hakevat taloudellista apua. Sitä ennen he ovat yleensä käyneet läpi yhteiskunnan muut järjestelmät.

Köyhyys voi myös yllättää.

– Elämä on ennakoimatonta. Ihminen voi vaikka sairastua tai jokin muu tekijä muuttaa turvallista taloudellista tilannetta. Diakoniassa pyrimme auttamaan ihmistä kokonaisvaltaisesti elämän erilaisissa kriiseissä ja kysymyksissä. Kokonaisvaltaisen auttamisen toteutumiseksi diakonia tarvitsee laaja-alaisesti yhteistyökumppaneita.

Ihminen kaipaa verkostoa

Köyhyys on aiempaa moniulotteisempaa ja se näyttäisi usein periytyvän sukupolvelta toiselle. Köyhyys on usein myös sosiaalista.

– Ihminen omaksuu tietynlaisen elämäntavan ja -rytmin, joka on opittu edelliseltä sukupolvelta. Hänellä ei ole välttämättä perintöä siihen, mitä

Terhi Lahdensalo

tarkoittaa lähteä opiskelemaan ja työelämään.

– Ehkä suurin ja kipein köyhyyden kokemus liittyy kuitenkin yksinäisyyteen ja ihmissuhteiden vaikeuksiin. Ihminen kaipaa verkostoa, jossa voi jakaa arkea ja ihmisyyttä.

Lahdensalo toteaa köyhyyden näyttäytyvän myös henkisenä köyhyytenä.

– Ihminen ei välttämättä osaa nähdä niitä mahdollisuuksia, joita elämä voisi hänelle tarjota. Taustalla on usein itsetunto-ongelmia ja rikkinäisiä perhe-tilanteita tai kiusaamiskokemuksia. Ihmiselle on merkityksellistä kokea, että hän on arvokas osa yhteiskuntaa, tärkeä ja tarpellinen ja kuuluu joukkoon.

Lahdensalo asui lapsuudessaan ja opiskeluaikanaan Etiopiassa. Hän muistelee ihailleensa siellä ihmisten taitoa elää hetkessä ja nauttia arjen pienistä iloista.

– Välillä huomaan omassa työssäni kohtaamillani ihmisillä samanlaisia asennetta ja taitoa. Vaikka ihminen olisi köyhä, hänellä voi olla uskoton kyky tehdä ja luoda arjestaan parempaa. Ehkäpä joskus materiaallinen köyhyys tavallaan pakottaakin pysähtymään oman elämän ja prioriteettien äärelle. Silloin voi myös löytää uusia ulottuvuuksia ja ihmisyyden rikkauksia. Tähän pysähtymiseen myös kriisit kutsuvat ja haastavat meitä.

Vertaisryhmille sosiaalinen tilaus

Erilaisten vertaisryhmien kysyntä ja tarve ovat lisääntyneet viime vuosina.

– Seurakunnissa on kehitetty ja lisätty vertaisryhmätoimintaa. Meillä diakoniatyössä on vertaisryhmiä eroperheille, yksinhuoltajille, läheisensä menettäneille ja niille, joiden perheissä on mielenterveysongelmia. Äideille on tarjolla uutena itsetuntemusryhmä. Kehitysvammaisille ja vanhuksille on omaa vertaistoimintaansa. Lisäksi seurakunta tarjoaa monenlaista muuta ryhmätoimintaa.

– Vertaisryhmätoiminta on oman työni keskeisimpiä osia. Osassa ryhmistä kumppaninani on vapaaehtoinen vertaisohjaaja. Heitä tarvittaisiin toimintaan lisäksi, joko työntekijän kumppaniksi tai vetämään ryhmää it-

senäisesti, sanoo Lahdensalo ja muistuttaa, että myös Helsingin kaupunki ja monet järjestöt ovat lisänneet vertaisryhmätoimintaansa.

Lahdensalo kertoo tekevänsä paljon työtä parisuhteen ja vanhemmuuden kysymysten äärellä.

– Parineuvonnan tarve on lisääntynyt koko ajan. Tähän meillä ei ole ainkaan vielä vertaisryhmiä resurssisyistä.

Perheiden taloudelliset ongelmat ovat lisääntyneet, joten Oulunkylässä myös tukikummiavustustyö on lisään-

Lumienkeli; jokainen kohtaaminen, kohtaamamme ihminen, jättää meihin jäljen. Diakonina ja ihmisenä haluan jättää toivon ja välittämisen jäljen.

tynyt. Lasten ja nuorten syrjäytymistä pyritään ylipäättään ennaltaehkäisemään. Oulunkylän seurakunnassa on alkanut kolmevuotinen projekti, joka pyrkii luomaan uusia kohtaamisen tapoja varhaisnuorisotyön ja diakonian rajapinnassa.

– Tukikummitoiminnan avulla tuetaan lasten harrastustoimintaa. Avustuksia haetaan seurakunnan diakoniatyön kautta. Pohdimme muutenkin keinoja, joiden avulla lapset ja nuoret voidaan pitää kiinni hyvässä kaveriporukassa ja heillä säilyisi luonteva tapa kiinnittyä oman ikäryhmän toimintaan.

Jokainen on oman elämänsä paras asiantuntija

Lahdensalo kohtaa työssään usein ihmisiä, jotka kokevat, ettei heitä ole

kuultu, kun he ovat hakeneet apua eri tahoilta.

– Tässä on yksi erityinen kohta, jossa me diakoniatyöntekijät ja ylipäättään seurakunnan työntekijät voimme toimia toisin. Meidän on kohdattava toisen ihminen oikeasti ja oltava hetkessä läsnä, riippumatta siitä, kuka hän on tai millainen hänen tilanteensa on. Yhdessä voimme myös pohtia, keneltä yhteistyökumppaneiltamme hän voi tarvittaessa hakea apua.

Lahdensalo toteaa, että myös diakonian ja muun seurakuntatyön kohdalla työn tehokkuudesta on alettu puhua aiempaa enemmän.

– Tehokkuuden suhteen on kehoitusta ja vaatimustakin. On pohdittu, miten erilaisia asioita voidaan mitata sekä millaisia uusia välineitä ja keinoja voidaan luoda.

Lahdensalon mielestä asiassa on hyviä puolia, mutta myös isoja riskejä.

Tehokkuus-näkökulma ohjaa seurakuntia priorisoimaan asioita ja kohdistamaan oikein niin taloudellisia resursseja kuin omia voimavararesursseja. Vaarana on kuitenkin se, että seurakunta menettää yhden suurimmista valttikorteistaan: kiireettömän läsnäolon.

– Lähimmäisenrakkaus voi toteutua paremmin kiireettömässä läsnäolossa ja uskon, että myös armon ja Jumalan rakkauden kokeminen on silloin mahdollisempaa. Tähänhän meidät on kutsuttu; rakastamaan ja palvelemaan. Ja se lähtee siitä, että uskalamme ja haluamme kohdata toisen, nähdä hänet ja kuulla häntä.

– Tällaisia asioita ei ehkä pysty mitaamaan, mutta ne voivat muuttaa ihmisen elämäntarinaa. Väitän, että hyvinvointivaltiomme olisi nimensä mukainen, jos jokainen ihminen tulisi nähdyksi ja kuulluksi.

Lahdensalo toteaa, että jokainen on oman elämänsä paras asiantuntija.

– Itse koen olevani työssäni tapahtuvissa kohtaamisissa eräänlainen peili.

● JUHANA UNKURI

Piispa Jari Jolkkonen tapaa kaupunkilaisia Suonenjoen torilla.

Mistä ruokaa perheelle ensi viikoksi? Onko varaa ostaa elintärkeitä lääkkeitä? Saanko enää työpaikkaa? Auttaako minua kukaan?

Seppo Salmela

Köyhyyden koskettamat

Näitä kysymyksiä monet suomalaiset köyhät joutuvat miettimään, kun tilin saldo näyttää pyöreää nollaa. Köyhyyden koskettamia on paljon – ja jokainen tapaus pitää sisällään inhimillistä kärsimystä.

– Tutkimusten mukaan noin 85 prosenttia perheistä voi hyvin. Loput ovat hauraampia, ja näistä noin 5–6 prosentilla on kohtuuttoman huono tilanne. Puhumme loppujen lopuksi sadoista tuhansista ihmisistä, Kuopion hiippakunnan piispa **Jari Jolkkonen** pohtii.

Diakoniatyöntekijöiden kautta Jolkkonen on saanut tuntumaa itäisen Suomen köyhyystilanteeseen. Hän kutsuukin diakoniatyöntekijöitä osuvasti kirkon tutkaksi ja tuntosarviksi.

– Yksi köyhien ryhmä on syrjäseuduilla asuvat vanhukset, joiden omaiset asuvat kaukana. He ovat usein yksinäisiä, ja heillä on kova tahto sinnitellä kotona, vaikka eivät siellä enää pärjäisikään.

– Toisen ryhmän muodostavat ylivelkaantuneet perheet, joiden budjetti

on niin tiukalla, ettei se kestä mitään yllättävää menoerää. Esimerkiksi pesukoneen rikkoutuminen voi olla taloudellinen katastrofi.

Jolkkonen korostaa, että ylivelkaantuminen ei suinkaan aina johdu siitä, että olisi vietetty kulutusjuhlaa ja viljelty huolettomasti rahaa ympäröivänsä.

– Jos työttömyys iskee vaikkapa perheen molempiin aikuisiin, niin kylä siinä on toimeentulo tiukilla.

Kolmantena ryhmänä piispa mainitsee moniorgelmaiset ihmiset.

– Heillä on somaattisia sairauksia, mieli kenties horjuu ja talouskin on sekaisin. Mahdolliset päihteet pahentavat tilannetta entisestään. He ovat kaikkein haastavin ryhmä, koska yksi viranomainen ei pysty auttamaan kaikissa ongelmissa.

Köyhyys ei ole valinta

Useasti kuulee kommentteja, että ”ei-hän meillä Suomessa köyhiä ole”. Ei ainakaan, jos vertaa kehitysmailhin. Jari Jolkkonen ei väitettä allekirjoita.

– Köyhyys on suhteellista. Totta on, että meillä ei ehkä suoranaisesti kuolla nälkään. Suomalaisessa yhteiskunnassa on kuitenkin vaikea pärjätä ilman tiettyjä fasiliteetteja.

– Esimerkiksi syrjäseudulla on lähes mahdotonta tulla toimeen ilman autoa. Palvelutkin karkaavat nettiin, ja jos sinulla ei ole tietokonetta tai älypuhelin, niin asioiden hoitaminen on hyvin hankalaa. Varsinkin perhe syrjäytyy aika äkkiä.

Yhteiskunnassamme tuntuu istuvan sitkeässä mielikuva, että köyhyys olisi ihmisen oma valinta. Tai ainakin oma syy.

– Minusta on kohtuutonta väittää noin. Köyhyys voi kohdata ketä tahansa. Vakava sairastuminen tai onnettomuus voi suistaa köyhyteen menestyvänkin ihmisen.

Jolkkonen toivookin, että säilyttäisimme herkkyyden ja empatian köyhiä kohtaan.

– Samaten toivon, että myös poliitikot pitäisivät mielessään köyhät päätöksiä tehdessään. Ei ole hyvä kehitys-

suunta, jos päättäjät keskittyvät vain oman viitekehjüksensä asioiden hoitamiseen.

Elämme vahvan globalisaation aikaa. Sillä on etunsa, mutta myös varjopuolensa ja omat vaikutuksensa köyhyytilanteeseen.

– Maailman poliittiset ja taloudelliset tapahtumat vaikuttavat ihmisten elämään myös täällä Itä-Suomessa. Vaikka itse hoitaisimme asiat hyvin, voimme silti joutua taloudelliseen alamäkeen. Meistä riippumattomista syistä jopa tuhansia työpaikkoja saattaa hävitä Suomesta globaalien kriisien takia.

– Viimeisin lama, jossa Suomi edelleenkin rämpiä, sai alkunsa yhdysvaltalaisen pankin kaatumisesta. Nyt Ukrainan tilanne tuo lisää tummia pilviä talouselämän taivaalle.

Kannustusta hyvään elämänmuotoon

Talouselämän rattaat ovat viime vuosina pyörineet hitaammin, ja se heijastuu myös kuntien ja seurakuntien rahakirstuihin. Sosiaalitoimessa joudutaan vähentämään resursseja, ja se puolestaan kasvattaa painetta diakoniatyön suuntaan.

– Tarve diakoniaan kasvaa koko ajan, mutta samalla seurakuntienkin pitäisi säästää. Olen kuitenkin iloi-

nen siitä, että seurakuntien budjeteissa diakonian osuus on edelleen prosentuaalisesti melko korkea.

Jari Jolkkonen kertoo, että säästöpainheet ovat tiivistäneet yhteistyötä sosiaalitoimen ja diakoniatyön välillä.

– Hädässä olevat ihmiset odottavat apua, eikä heitä kiinnosta, tuleeko se kunnalta vai kirkolta. Auttamiselle ei pitäisi rakentaa mitään keinoitekoisia esteitä.

Piispantarkastusten yhteydessä Jolkkonen on saanut huomata, kuinka yhteistyö seurakuntien ja kuntien kesken toimii Kuopion hiippakunnassa.

– Esimerkiksi Varkaudessa on valtakunnallisestikin aivan esimerkillinen diakoniatiimi. Se tekee tiivistä ja hyvin toimivaa yhteistyötä kaupungin sosiaalitoimen kanssa.

Jolkkonen painottaa, että asiakkaiden rahallinen tukeminen ei ole diakonian pääasiallinen tehtävä.

– Siitä kuuluisi yhteiskunnan huolehtia. Toki seurakuntakin voi myöntää satunnaisesti pientä avustusta akuuttiin tarpeeseen.

– Köyhyys ei ole pelkästään rahakysymys. Sen torjumiseen tarvitaan myös oikeita arvoja ja arvostuksia, rakkautta ja rajoja perheissä.

– Diakoniatyöntekijät joutuvat monesti puhumaan asiakkailleen myös

toimivasta arjesta. Tässä mielestäni onkin yksi diakoniatyön suurista mahdollisuuksista: hyvään elämänmuotoon ohjaaminen. Mieleni tekisi rohkaista diakoniaa enemmän tähän suuntaan.

– Tällä en toki tarkoita mitään kiiltokuvamaisuutta ja ahdasta moralismia, vaan sitä, että haastetaan ihmisiä kuvittelemaan, mikä on hyvää ja tervettä elämää sekä rohkaistaan tavoittelemaan sitä.

Radikaali diakonia

Jari Jolkkonen kertoo, että säästöpainneiden alla seurakuntien vapaaehtoisten merkitys on kasvanut entisestään.

– Potentiaalia löytyy erityisesti viireistä ja hyväkuntoisista eläkeläisistä. Heidän lahjansa pitäisi saada vahvemmin käyttöön. Kysyntää löytyy esimerkiksi erilaisiin ”talonmiehen” hommiin.

Monet vapaaehtoistyöstä kiinnostuneet kuitenkin arastelevat tarjoutua auttajiksi.

– Seurakunnista pitäisi ehkä aktiivisemmin kysyä ja rohkaista näitä ihmisiä mukaan.

– Vapaaehtoiset on suuri voimavara kirkon työssä.

Köyhysteema saa Jolkkosen pohtimaan hetken myös auttamistyön ideologiaa.

– Ihminenhan on biologisesti rakennettu huolehtimaan vain omista tarpeistaan ja omasta jälkikasvustaan. Muiden auttaminen on siis ristiriidassa biologisten alkuasetusten kanssa.

Mikä sitten saa ihmisen auttamaan toisia, toimimaan vastoin biologiaa?

– Uskon, että Jumala kutsuu meitä auttamistyöhön. Jumalan rakkauden koskettama haluaa ylittää itsekkyyden ja pitää huolta toisista. Kun nähdään toisessa ihmisessä Jumalan kuva, on helpompi antautua auttamaan häntä eikä miettiä, onko hänestä minulle jotain hyötyä.

– Juuri tämän takia diakonia on mielestäni radikaali ilmiö, koska se haastaa ihmisen lajityypillisen itsekkyyden.

Heli Haring

● HELI HARING

Avustamisen yhteistyötä

Jaana Valtonen

Jaana Paasikangas ja Arja Thynell

Olen ollut diakonina kesästä 1981 alkaen. Taloudellinen avustaminen kolmessa ensimmäisessä työpaikassani oli hyvin niukkaa. Ensimmäisessä maksoin yhdessä kunnan kanssa yhden väsyneen äidin lepolomalle kesäviikoksi Kaisankotiin. Viran vakinainen haltija oli tehnyt alustavan työn, minä hoidin vain toteutuksen. Toisessa seurakunnassa jaoin jouluna 20 Kotimaa-lehden kautta tullutta ruokapakettia ”köyhiin koteihin”. Edeltäjäni oli laittanut asian vireille ja jostain syystä aiemman viiden paketin sijaan tuli 20. Kolmannessa paikassa johtokunta ehdotti lahjakortin antamista monilapsiselle perheelle.

Vasta siirryttyäni pääkaupunkiseudulle törmäsin avustusasiakkaisiin, jotka itse aktiivisesti tulivat diakonia-päivystykseen hakemaan osto-osoitusta tai laskuilleen maksajaa. Ehkä siksi palatessani taas takaisin pieneen seurakuntaan ei pieni avustusbudjetti ollut yllätys, paikallinen avustuskäytäntö kylläkin. Nyt reilun kahden vuoden työrupeaman jälkeen en kuitenkaan tunne tarvetta tehdä isoja muutoksia. Pientä hienosäätöä toki olen tehnyt.

Apua kunnan sosiaalitoimistosta

Humppilassa yhteistyö kunnan kanssa on ollut omalla tavallaan vahvaa. En tiedä, juontavatko juuret siihen aikoinaan yhteisestä ”monitoimitalosta”, seurakunnan ja kunnan yhteisestä virastotalosta, joka nykyisin on pelkästään kunnan käytössä. Diakoniatoimistosta ei anneta osto-osoituksia eikä ruokakasseja. Avuntarvitsijat ohjaan kunnan sosiaalitoimistoon. Aiemmin seurakunta antoi jouluna 400 € (5 x 80 € lahjakortti) sosiaalitoimen kautta jaettavaksi ahdingossa oleville lapsiperheille. Tein tähän käytäntöön sen muutoksen, että lahjakortin tilalle tuli kaksi osto-osoitusta (á 40 €) paikalliseen ruokakauppaan. Osto-osoitukseen perusrajaukset eli vain elintarvikkeita ja hygieniatuotteita. Lisäksi halusin itse päästä ojentamaan seurakunnan kirjekuoren.

Ensimmäisenä jouluna tapasin yhdessä sosiaalijohtajan kanssa viidestä perheestä kolme: yhden sosiaalitoimistossa ja kaksi kotikäynneillä. Viime jouluna hoidin kaikki tapaamiset yksin kotikäynneillä. Lisäksi olin ehdottanut, että perheiden lisäksi tuettaisiin kah-ta yksineläjää. Sosiaalitoimen mielestä keskitetty jouluavustaminen on toiminut hyvin. Kunnan kautta on jaettu myös MLL:n ja SPR:n lahjakortit, yksityisten tuomat joulupaketit ja Forssan nuorkauppakamarin joulupuun lahjat. Näin on vältetty päällekkäisyys, ja mahdollisimman moni on päässyt avusta osalliseksi. Samalla on voitu aidosti hyödyntää toisten ammattitaitoa ja osaamista. Aikuissosiaalitoimen palvelualueen johtaja **Jaana Paasikankaan** mielestä diakoniatyön keskiö on joku muu kuin taloudellinen avustaminen.

Kunta päivastuussa

EU-ruokajakelu Humppilassa toteutettiin niin, että MLL anoi ruokaa lapsiperheitä varten ja seurakunta yksineläjille ja pariskunnille. Ruokatarvikkeet toimitettiin suoraan kunnanvirastolle, josta sosiaalitoimi organisoii jakelun ja hoiti kirjanpidon. Asematuvan työpa-jan väkeä oli apuna kantamassa ja kassittamassa. Tietoa ruoka-avusta jaettiin myös neuvolassa.

Aina välillä joku hiljattain paikkakunnalle muuttanut ottaa yhteyttä ja kyselee ruoka-avun tai laskujen maksun perään. Ovat tottuneet saamaan säännöllisesti tukea diakoniatyöltä entisessä asuinpaikassaan. Minä kuuntelen, kyselen ja ohjaan sosiaalitoimeen. Perushumppilalaiset ovat kysyneet lähinnä isompien rästilaskujen maksamiseen tukea. Olen tehnyt muutaman talousselvityksen ja todennut, ettei olisi edellytyksiä saada avustusta hiippakunnasta tai Kirkon diakoniarahastosta. Muutaman kohdalla olen vain kehottanut ottamaan uudestaan yhteyttä sosiaalitoimeen ja ohjeistanut, mitä kannattaa tuoda siellä esille.

Nolottaako seurakunnan apu?

Minulla ei siis ole avustujajonoja diakoniatyön avustuksen ovella. Välillä mietin, onko kyse siitä, ettei tarvetta ole vai siitä, että useimmat tietävät, ettei seurakunta avusta. Mieleeni juolahti jopa sellainen ajatus, ettei apua pyydetä, koska tämä on niin pieni yhteisö ja avustettava ja avustaja varmasti kohtaavat toisensa jälkikäteen. Päätin selvittää tätä jälkimmäistä ajatusta vähän tarkemmin. Sen olen havainnut, että jouluna osto-osoituksen saaneet, minulle ennestään tuntemattomat ihmiset ovat alkaneet tervehtiä minua. Saatamme vaihtaa pari sanaa kaupassa tai kirjastossa.

Jututin myös yhtä avustusta hakenutta ja sosiaalitoimeen ohjattua äitiä ja kyselin hänen tuntemuksiaan. Hän kertoi, että häntä nolotti soittaa minulle ja pahinta oli se etukäteen oleva olotila. Puhelun aikana tilanne muuttui, ja sen jälkeen ei ole ollut vaikea kohdata minua. Myös tämä perheenäiti sai jouluna osto-osoitukset. Hänen mielestään ratkaisevaa oli diakoniatyöntekijän käytös ja asenne. Hankala ja nolo olo poistui kohtaamisessa. Kysyin myös sosiaalitoimen työntekijöiltä, onko tuttuus kynnys. He myönsivät, että niin saattaa olla, mutta toisaalta heidän työntekijöistään vain yksi asuu kunnan alueella, joten tarvittaessa voi asioida ”vieraamman” työntekijän kanssa. Aikuissosiaalitoimen toimistosihiteeri **Arja Thynell** sanoi avunhakukynnyksen olevan ikäihmisillä suurempi, mutta se ei johdu tuttuudesta.

Talousvaikeuksia pienilläkin paikkakunnilla

Pitkään pienillä tuloilla eläviä on Humppilassa kuten muuallakin. On myös sukupolvesta toiseen kestäneitä asiakkuuksia. Sosiaalitoimintakäytön ajanvaraukselle pääsee aika nopeasti, yleensä noin viikon sisällä, eli toimeentulotuen myöntämisen määrärajoissa on pääsääntöisesti pysytty. Taivoite on, että ainakin uudet asiakkaat tavataan kasvokkain ja muutkin aina, kun on jotakin erityistä. Muulloin hakemukset käsitellään kirjallisesti. Pienessä kunnassa on etua siitä, että asiakkaat tunnetaan ja tiedetään. Asioihin puuttuminen ja tarttuminen on nopeampaa kuin suuremmilla paikkakunnilla. Asiakaspiiri on tosin HyKyn (Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä) myötä lisääntynyt, ja periaatteessa sosiaalitoimintakäytön sijainnissa on toisinaan eriytyä. Hyvä ovat HyKyn myötä entistä yhtenäisemmät käytännöt Forssan seudulla ja isompi tiimituki asiakasasioiden hoidossa.

Jaana Paasikangas kertoi, että viime vuonna Humppilassa oli toimeentulotukea saaneita kotitalouksia yhteensä 123 ja toimeentulotuen menot yhteensä n. 220 000 euroa (joista täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen osuus on n. 2%). Täydentävää toimeentulotukea käytetään, kun tarvetta siihen on. Toimeentulotukimenot ja asiakkaiden määrät ovat viime vuosina kasvaneet, ja yhtenä suurena syynä siihen on työttömyyden kasvu. Ensisijaisten etuuksien (työttömyyskorvaus, hoitotuki yms.) pienikin korottaminen voisi viedä joitakin asiakkaita pois kokonaan toimeentulotuki-asiakkuudesta.

Kuntarakenteen selvitysneuvottelut ovat menossa. Sen myötä suuretkin muutokset ovat mahdollisia. Entä jos silloin ei sulautettaisikaan pientä yksikköä suuremman uumeniin ja käytäntöihin vaan kunnolla mietittäisiin, mikä on se toimivin tapa ja mikä on diakoniatyön tehtävä?

● JAANA VALTONEN
Diakoni
Humppilan seurakunta

Köyhyys hakemuslom

Asiakkaan tilanteesta kirjoittamisen kultaisena sääntönä on pyrkiä neutraaliuteen ja avoimuuteen siinä määrin, että tekstin voisi antaa asianosaisten itsensä luettavaksi.

Kaikilla Suomen evankelis-luterilaisista seurakunnilla on oikeus hakea avustusta seurakuntalaisilleen Kirkon diakoniarahastosta. Avustushakemusta rahastossa käsiteltäessä auttaa tieto siitä, minkälainen hakemuksen laatimisprosessi on ollut. Prosessi on vastaava eri puolilla Suomea, mikä asettaa hakemukset samalle lähtöviivalle. Avustusprosessin samankaltaisuudesta huolimatta rahaston valtakunnallisuus merkitsee sitä, että rahaston työntekijät joutuvat huomioi-

maan hakemuksia käsitellessään seurakuntien paikallisuuden ja alueelliset erityispiirteet.

Avustushakemuksen laatimiseen päädytään tavallisimmin asiakkaan selkeän kriisin tai poikkeuksellisen elämäntilanteen vuoksi. Yksittäisen ihmisen tai perheen taloudellinen tilanne voi olla kriisiytynyt, ja rahastovastuulla pyritään ratkaisemaan tilannetta. Useimmiten asiakas itse on aktiivinen hakeutuessaan diakoniatyön piiriin, mutta hän ei voi itse vai-

kuttaa häntä koskevaan avustuspäätökseen eikä edes siihen, suostuuko työntekijä hakemaan hänelle avustusta Kirkon diakoniarahastosta.

Lomakkeen varassa

Kirkon diakoniarahaston avustusvalmistelija ei tapaa henkilökohtaisesti avustettavia ihmisiä, ja avustushakemuksia laatinut diakoniatyöntekijöitäkin kohdataan pääsääntöisesti vain koulutus- ja neuvottelupäivillä. Yhteydenpito on kuitenkin runsasta ja päivittäistä joko puhelimitse tai sähköpostin välityksellä. Silti keskeisin tieto kulkee valmiilla lomakepohjalla avustushakemuksen muodossa. Kirjallisen hakemuksen laatinut työntekijä onkin

Ongelman kuvaus
Mikä tapahtumat ovat johtaneet nykyiseen taloudelliseen ahu...
Hakija on irtisanottu keväällä 2014 työstään tuotannollis-talou...
ammattiliiton jäsen eikä saa ansiosidonnaista päivärahaa.

Tulolaskelman mukaan perheellä on toimeentulossa normivajetta. Perhe on saanu...
toimeentulotukea normivajeeseen ja keväällä ennalta ehkäisevästi vuokratra... 3000 €.

Perheen auto on vanha eikä sillä ole myyntiarvoa. Taajaman ulkopuolella asuva lapsiperhe...
tarvitsee autoa liikkumiseen. Perheen asunto on huonokuntoinen, ja katto jouduttiin ositt...
... kesällä tapahtuneen vesivuodon vuoksi. Perheen vanhempien sänky ja pati...
... vanhemmat ovat nukkuneet lainapatioilla lattialla.

KIRKON DIAKONIARAHASTON AVUSTUSHAKEMUS

Lomakkeen täyttöohje
Seurakunnan diakoniatyöntekijä tai vastaava täyttää Kirkon diak...
tekijälle näytettyihin ositteisiin sekä työntekijän arviointiin h...
kemuksen laatinut työntekijä vastaa, että hakemuksen tiedo...
seen. **Hakemuksen jokainen kohta tulee täyttää huolellisesti täytettyjä hakemuksia ei voida käsitellä.**

Menot, tulot ja lainanhoitokustannukset ilmoitetaan ai...
tilanteen selvittämiseksi. Menot ja velanhoidon mu...
dun kulutuksen tai tavoitteellisen velanhoidon mu...
liitteille, ja avustuspäätöksen kannalta oleelliset...
seen. Työntekijä varmistaa allekirjoituksellaan...
Hakemuksen voi lähettää sähköisesti osoitte...
verkon sisällä. Allekirjoitettu liitteineen voi...
... skannattuna sähköpostiviestiin tai lähetetään kirjepostis...
... kirjepostissa 31.7.2014 asti osoitteeseen Kirkon diakonia...
... alkaen Kirkon diakoniarahasto, Eteläranta 8, 00130 HELSINKI.

Vastaanottaja täyttää:
Hakemus saapunut 10.9.2014
Diaarinumero 1437

Sivu 1 (5)

Henkilötunnus:
Postitoimipaikka:

Matti

akkeella

avainasemassa kuvaillessaan avustus- tarvitsevien ihmisten tilannetta.

Hakemuslomakkeeseen voidaan liittää myös tuen tarvitsijan oma kertomus tilanteestaan. Asiakkaan oma selvitys kopioidaan aina kokonaisuudessaan avustuspäätöksiä tekeville rahaston hallituksen jäsenille. Esittely ei jää tällöin vain seurakunnan tai diakoniarahaston työntekijän näkemykseksi ja tulkinnaksi asiakkaan tilanteesta. Asiakas tulee halutessaan kuulluksi tai ainakin luetuksi.

Dokumentoinnin, pöytäkirjojen ja tilastojen avulla kootaan kentältä tullutta tietoa. Yksilölliset hakemukset tuottavat lopulta yhdessä muiden hakemusten kanssa tietoa suomalaisen köyhyyden muodoista. Tämä tieto palautuu lopulta takaisin diakonia-työntekijöille taloudellisen avustamisen koulutustilaisuuksissa ja muissa yhteisissä tapaamisissa. Tieto esimerkiksi velkaongelmien lisääntymisestä auttaa arvioimaan omaa työtään suuressa mittakaavassa. On tärkeää kuulla, miten ongelmia on pyritty ratkaisemaan eri paikkakunnilla.

Tulkkia tarvitaan

Käsitteet ”diakoniset perustelut” ja ”avustuksen tuoma merkittävä muutos” ovat Kirkon diakoniarahaston avustuksen myöntämisen kannalta keskeisiä perusteluja, mutta samaan aikaan ne ovat myös ongelmallisia. Hakemuksesta voidaan lukea asiakkaan kertomaa ja työntekijän kirjoittamaa tarinaa köyhyyden tai kriisin syistä. Asiakkaan tilanteesta muodostetaan kokonaiskuva ja samalla pohditaan, missä määrin avustuksen hakemisen taustalla ovat ero, työttömyys, sairaus, pienet tulot, katastrofi tai talouden- ja elämänhallinnan ongelmat. Kokonaiskuvaa ovat muodostamassa asiakkaan lisäksi mahdollisesti useat eri ammattilaiset. Ammattilaisten näkökulmia värittää erilaisten ammattislangien käyttö,

ja usein diakoniatyöntekijä tekee käytännössä tulkin työtä. Asiakas saattaa tarvita tukea kapulakielisten tekstien tulkitsemisessa, ja toisaalta hallintoviranomaisissa ei välttämättä ymmärretä asiakkaan sanomaa ilman tulkkia.

Vahva puolto avustukselle on, kun kaikki mahdolliset muut tukimuodot ja avunlähteet on selvitetty ja avustuksen käytännön vaikuttavuutta on pohdittu pitkälle tulevaisuuteen. Toisinaan hakemuksessa saatetaan kuvata tilanne niin lohduttomaksi, että avustamisen hyöty tulee kyseenalaiseksi. Kuinka avustus voisi tukea asiakasta pitkällä aikavälillä, jos taloudellinen tilanne on umpisolmussa eikä raha jatkossakaan riittäisi elämiseen?

Asiakas on oman elämäntilanteensa paras asiantuntija henkilökohtaisen kokemuksensa kautta. Ammatillisessa keskustelussa onkin oleellista ”tulkata” kertomus sellaiseen muotoon, että avustamisen kannalta oleelliset kysymykset saavat vastaukset. Asiakas saattaa esimerkiksi kertoa diakoniatyöntekijälle, että hän ei saa toimeentulotukea työssä käymisen vuoksi. Diakoniatyöntekijä puolestaan tietää, ettei töissä käynti itsessään ole este toimeentulotuen saamiselle. Siksi hän selvittää kielteisen toimeentulotukipäätöksen todellisen syyn.

Kaarina Mönkkönen nostaa sosiaalitieteiden alan väitöskirjassaan esille mielenkiintoisen näkökulman sosiaali- ja terveysalan ammatilliseen vuorovaikutukseen. Asiakkaan toimintaa tarkasteltaessa ammattilaisten erilaiset näkökulmat nousevat esille luontevasti, mutta pohtimatta ja esille tuomatta jää asiakkaan se toiminta, jota ammattilainen ei joko ole ymmärtänyt tai jonka hän on kokenut ongelmalliseksi. Näitä kokemuksia ei yleensä jäsenetä osana vastavuoroista suhdetta, saati että ymmärtämättömyys nähtäisiin asiakassuhteen resurssina tai mahdollisuutena omaan ammatilliseen kasvuun.¹⁾

Kaidalla polulla

Kriittinen ammatillisuus ja neutraaliin dokumentointiin pyrkiminen eivät kuitenkaan saa tarkoittaa inhimillisen kokemuksen kitkemistä tekstistä. Asiakkaan sosiaalitoimesta poiskäännyttämisen kokemus on tärkeä siinä missä kielteisen toimeentulotukipäätöksen perusteluin. Ahdingon kokemuksesta kertominen on oleellista avustamisen diakonisia perusteita pohdittaessa.

Ammattieettinen harkinta on kiinteä osa ammattitaitoa. Siihen kuuluu kyky pohtia ja punnita eri ratkaisuvaihtoehtoja sekä niiden seurauksia. Asiakastyön keskeisiä ammatieettisiä ohjeita ovat asiakkaan kunnioittaminen, ammatillisen toiminnan totuudellisuus, rehellisyys ja luottamuksellisuus. Koska hakemusta laativa työntekijä toimii asiakkaan äänenä, ammatieettinen harkinta koskee myös kirjoittamista.

Asiakkaan näkökulmasta on ensiarvoisen tärkeää, että salassapito- ja vaitiolovelvollisuuksista pidetään kiinni. Samoin on tärkeää, että asianosaisista kirjoitetaan kunnioittavasti ja totuudellisesti. Asiakkaan tilanteesta laadittu asiakirja ei ole neutraali tuotos, vaikka siihen tulee pyrkiä. Kyseessä on työntekijän tulkinta, johon vaikuttavat työntekijän oma elämänhistoria ja ympäristö. Tässä mielessä hakemuksen laatimiseen liittyy merkittävä vallankäytön ulottuvuus. Rakkauden kaksoiskäskey on hyvä muistaa myös toisesta ihmisestä kirjoittaessa.

● JAAKKO KIILUNEN

● SARI NIEMINEN

Kirkon diakoniarahasto

¹⁾ Mönkkönen Kaarina (2002): Dialogisuus kommunikaationa ja suhteena. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 94.

Jorma Parviainen

Valkan skidin arki – stadi o hima!

Vallila on Helsingin kantakaupungin kaupunginosa, jolla on stadin perinteet. Slangin ydin alueella elää edelleen vahvana, työläisyydellä ja monimuotoisella köyhyydellä on pitkät juuret. Laskennallisen väestön määrä muuttua kolmessa, neljässä vuodessa sisään ja ulos. Alueella asuu stadilaisia useammassa polvessa. Aluetta halkovat kaupunkiintuloväylät Lahdesta, Tuusulasta ja Porvoosta.

Pienituloisuuden lukuja

Tilastojen mukaan vuonna 2012 vallilalainen asui tavallisesti yksin. Perheiden määrä oli jatkuvassa kasvussa. Yli 15-vuotias ansaitsi keskimäärin 26 034€ vuodessa. Lapsiperheitä oli 1101, joista 9,2% oli lastensuojelun asiakkaina. Alueen asukkaista 10% oli toimeentulotuen asiakkaita, pitkäaikaistyöttömyys oli 22,7%. Moni lapsiperhe oli yksinhuoltajan elättämä. Alueen väestöstä merkittävä osa oli opiskelijoita. Perheessä ei yleensä ollut autoa. Vuokra teki monen perheen

talouteen ison loven. Alueen keski-
vuokra oli 12€/m². Se oli 2€ kalliimpi
kuin keskivuokra Helsingin kaupun-
gin vuokraamissa asunnoissa. Näin ol-
len 75m² asunnon vuokra oli 900€ sekä
lisäksi vesimaksu, joka uusimmissa ta-
loissa maksetaan käytön mukaan. Mo-
nelle toimeentulotukiasiakkaalle jäi
vuokrasta omavastuuosuudeksi mak-
settavaksi noin 200€.

Alueella on myös paljon yksityisen
asuntosijoittajien tarjoamia vuokra-
asuntoja. Koska kaupunginosa on
varsin lähellä keskustaa erinomaisten
liikenneyhteyksien varrella, voivat
vuokrat nousta vieläkin kalliimmiksi.
Asunnot ovat pieniä, yleensä 47m²:n
yksioita ja kaksioita. Alueen asunton-
jen keskikoko on kasvanut uusien ta-
lojen myötä. Asunnon koko ei ole suo-
raan verrannollinen vuokraan. Usein
perheet ovat tilanteessa, jossa vuokra
isommassa ja pienemmässä asunnossa
on sama. Sosiaalisten tukiverkkojen
takia halutaan asua samalla alueella.
Usein se tarkoittaa, ettei lasten harras-
tuksiin jää varoja. Hallituksen suunnit-
telemat lapsilisäleikkaukset tuntu-
vat myös näissä perheissä, joissa yh-
denkin euron väärin sijoittaminen voi
heilauttaa koko budjetin.

Kaupungin keskustan tuntuma
on viimevuosina vetänyt puoleensa
enemmän lapsiperheitä. Päivähoito-
paikat ovat usein toisella puolella kau-
punkia. Ala-aste on nyt täynnä.

Kaikkialla säästetään. Helsingin
kaupungin sosiaalivirastossa on käyn-
nissä jatkuva organisaatiomuutos, joka
hankaloittaa pitkäaikaisten suunnitel-
mien tekoa. Alueeltamme on siirretty
nuorisotalo uuteen designkaupungin-
osaan Arabianrantaan. Nuorisotalon
vallilalaiset käyttäjät eivät mene 2 km
päässä olevaan nuorisotaloon lyhyes-
tä matkasta huolimatta. Sinne pitäisi
mennä spåralla (raitiovaunu), ja siihen
tarvitaan lippu (2 x 1,50€). Usein se on
myös lasten sallitun liikkumisalueen
ulkopuolella.

Nälkä eli ei välipalaa vaan kunnan ruokaa!

Teimme kyselyn seurakuntamme
nuorille. Vastaajien keski-ikä oli 11,66
vuotta. Halusimme tietää, mitä toivei-

Kirkko keskellä kaupunginosaa

Paavalinkirkon toimitilat sijaitsevat
keskellä Vallilaa. Perheet ovat seurakun-
nan toiminnassa keskeisessä
asemassa. Viikossa käy noin 400 lasta
ja vanhempaa seurakunnan toiminnassa.
Tällä hetkellä seurakunta on suurin perheiden vapaa-ajantoi-
mintaa tuottava toimija. Se on alu-
een ainoa ala-asteikäisille ilmaista
vapaa-ajan toimintaa tarjoava ta-
ho. Toimintoja pidetään edullisena ja korkealaatuisina. Jollekin van-
hemmille se on ollut syy liittyä kirk-
koon takaisin.

ta nuorilla olisi syksyn toimintaa var-
ten. Osa halusi läksynurkan eli apua
läksyjen teossa tai sopivaa kuria aikui-
silta, jotta olisi turvallista olla. Mutta
ei sellaista kuria, jossa heitetään pihal-
le tai kotiin.

Monissa vastauksissa tuli esille, et-
tei haluta välipalaa vaan kunnan täyttä-
vää ruokaa. Aikuisia oli pitkään puhut-
tanut lapsista ja nuorista näkyvä näl-
kä, joka ilmeni levottomuutena ja mah-
dottomuutena toteuttaa toiminnallista
toimintaa. Pysähdyimme miettimään
hetkeksi sitä, mistä nälkä johtuu. Lapsi
menee aamulla kouluun. Koulussa on
ruoka puolita päivin. Kotiin tullessaan
ei välttämättä ole ruokaa, jota lämmit-
tää. Vanhemmat ovat mahdollisesti an-
taneet rahaa ruokaan, mutta se meni
johonkin muuhun. Käydään kavereilla
ja tullaan illalla seurakunnan toimin-
taan. Edellisestä ruokahetkestä on kul-
lunut noin 5–6 tuntia. Eli on nälkä. Näl-
käinen ei jaksakaan keskittyä.

Välipalaa nuorille tarjoilevissa pai-
koissa (esim. leikkipuistoissa 1–2 luok-
kalaisille) tarjotaan samaa: leipää, le-
vite, leikkele, juusto, kurkku ja mehu.
Tämä ei vie nälkää. Aloimme miettiä,
olisiko kunnan ruuan valmistaminen
mahdollista. Ensin mietimme rahaa
ja resursseja. Hieman yllättäen huo-
masimme tavallisen kotiruuan hin-
nan olevan saman kuin välipalan hin-
ta. Syksyllä suunnitelmissa on saada
vapaaehtoinen laittamaan ruokaa yh-
dessä nuorten kanssa.

Kyselymme pohjalta monet nuoret
kertoivat haluavansa auttaa ruuan
laitossa. Näin nuoret voivat vaikuttaa
tarjoiltavan ruuan sisältöön ja samalla
voimme antaa ravitsemus- ja ympäris-
tökasvatusta. Ehkä ruuanlaitosta tulee
yksi eväs elämäntaitoreppuun.

Yhdessä aterian valmistaminen ja
sen nauttiminen ovat arjen pyhän ko-
kemuksia ja seurakuntayhteyden koke-
mista. Perheissä yhä vähenevässä mää-
rässä syödään yhdessä. Nuorten vas-
tauksista ilmeni yhdessä tekemisen
tärkeys ja turvallisen aikuisen läsnä-
olon tarve.

Hartaudet haasteena

Ryhmiimme osallistuu monikulttuu-
risia suomalaisia ja ulkomaalaistaus-
taisia perheitä, jotka koemme rikkau-
tena. Saamme tutustua omaan perin-
teeseemme uudesta näkökulmasta ja
samalla oppia uudesta uskonnosta ja
kulttuurista. Arjen uskontodialogi voi
toteutua käytännön elämässä toista
kuullen, ymmärtäen ja toimien.

Kyselyn pohjalta saimme myös kiel-
teistä palautetta tylsistä hartauksista.
Erityisenä haasteena on perusasioiden
opettaminen. Kuka on Jeesus? Mikä on
Raamattu? Osallistujien osaamistaso
on hyvin vaihteleva. Alueen asukkais-
ta puolet kuuluu kirkkoon. Monet kirk-
koon kuulumattomat osallistuvat myös
seurakunnan toimintaan.

Opiskelijamme on valmistanut
opinnäytetyönään hartausmateriaa-
lin, jota käymme syksyllä innolla tes-
taamaan. Nuorten mukaanottami-
nen hartauksien valmistamiseen oli-
si myös hienoa.

● TUIJA SAMILA

Diakonissa

Paavalin srk., Helsinki

Lähteet:

Paavalin seurakunnan nuorille keväällä 2014
tehty kysely

Helsinki alueittain 2013 - Helsingin kaupun-
ki: www.hel.fi/hel2/.../pdf/14_04_22_Helsinki_alueittain_2013_Tikkanen.pdf

Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2014

Tampereen köyhyysohjelma avaa uusia uria

Marjut Hentunen

Valtakunnallisissa järjestöissä ja puolueissa on jo vuosia laadittu erilaisia köyhyysohjelmia. Myös Euroopan Unioni on edellyttänyt jäsenmaitaan laatimaan oman köyhyysohjelmansa. Nämä ovat perusteltuja, sillä köyhyyteen on mahdollista tehokkaasti vaikuttaa eurooppalaisella tai kansallisella tasolla rakenteita uudistamalla. Köyhyys ilmiönä on kuitenkin aina myös paikallinen.

Tampereen kaupunkistrategiaan kirjattiin sitä laadittaessa vuonna 2013 tavoite, jossa kaupunki ryhtyy toimiin eriarvoistumisen vähentämiseksi alueellaan. Nyt valmistunut ohjelma on Suomessa ensimmäinen kuntasuunnitelma köyhyysohjelmaksi.

Tampereen pormestari asetti tammi-elokuulle 2014 työryhmän, jonka tehtäväksi tuli laatia köyhyysohjelma. Työryhmään kuuluivat puheenjohtajana apulaispormestari **Mikko Aaltonen**, professorit **Irene Roivainen**, **Ilmari Rostila** ja **Jari Heinonen**, vastaava työsuunnittelija **Anneli Kivistö** sekä allekirjoittanut.

Ohjelmassa päätettiin keskittyä aikuisväestöön ja korjaaviin toimiin, sillä köyhyyden ja syrjäytymisen ennalta ehkäiseminen ajatellen erityisesti lasten ja nuorten tilannetta vaatisi oman ohjelmansa. Muutaman vuoden takainen Vantaan kaupungin opetuksen arviointiraportti kertoo, että oppimisen ilo on harvojen etuoikeus nykyisessä peruskoulussa. Oppimista tukevat asenteet heikkenevät tasaisesti peruskoulun aikana alakoulun kolmannelta luokalta lähtien, pojilla keskimäärin enemmän kuin tytöillä. Positiivisten asenteiden heiketessä riski syrjäytymiseen kasvaa.

Haastetta työryhmän tehtävään toi kuntatalouden vakava tila. Tampereen kaupungin talous on useamman vuoden ajan heikentynyt, ja samaan aikaan sosiaaliset ongelmat ovat lisääntyneet. Kaupunkilaiset viestivät vaikeudesta päästä peruspalveluiden piiriin, ja kalliiden erityispalvelujen tarve on kasvussa. Tiukasta taloustilanteesta johtuen työryhmän ehdotukset eivät toteutuessaan juurikaan edellytä kaupungilta taloudellista lisäresurssia, toimintatapojen muutoksia kylläkin.

Haasteina pienituloisuus, työttömyys ja yhteisöllisyyden oheneminen

Työryhmä valitsi ohjelmaan kolme kärkiteemaa, joihin pyritään löytämään ratkaisuja seitsemän konkreettisen toimenpide-ehdotuksen avulla. Kärkiteemat ovat työttömyyden ja pienituloisuuden lisääntyminen sekä yhteisöllisyyden oheneminen. Jokaiseen

näistä on ainakin osin mahdollista vaikuttaa paikallisin toimin.

Vuonna 2012 tamperelaisista viidennes eli lähes 40 000 henkilöä oli pienituloisia. Koko maassa pienituloisten osuus oli samaan aikaan 14,3 prosenttia. Pienituloisissa perheissä asui alle 18-vuotiaista tamperelaislapsista 19 prosenttia.

Maaliskuussa 2014 Tampereen työttömyysaste oli 16 prosenttia. Työttömiä työnhakijoita oli hieman alle 18 000 henkilöä, ja vuoden aikana määrä oli kasvanut lähes 1 300 henkilöllä. Yli vuoden työttömänä olleiden osuus on 37 prosenttia kaikista työnhakijoista. Kolmannes työttömistä on yli 50-vuotiaita. Tamperelaisista lapsipotukkeita vuonna 2012.

Työryhmän keskustelussa nousi esille voimakkaasti kokemus yhteisöllisyyden heikkenemisestä tamperelai-

sessä kaupunkikulttuurissa. Yhteisöjen ja luontaisten tukiverkkojen oheneminen heikentää arjessa selviytymistä ja siten pahentaa sosiaalisia ongelmia. Tämä on sekä inhimillisesti että kuntatalouden kannalta erittäin haitallinen kehityssuunta.

Yhteisöllisyyden lisäämisessä asukkaat toimivat aktiivisesti itsensä ja oman toimintaympäristönsä kehittäjinä kunnan toimissa mahdollistajana ja turvaverkkona. Palveluprosessien kehittämisessä ei keskitytä säästämään vähentämällä palveluiden määrää ja laajuutta, vaan muuttamalla niiden toteutustapaa taloudellisemmaksi ja asiakkaille sopivammiksi.

● **MATTI HELIN**

Kirkko ja yhteiskunta -osaamisalueen johtaja
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Tampereen kaupunginvaltuutettu (kok).

Tampereen köyhyysohjelman 2014 toimenpide-ehdotukset

Työttömien ja pienituloisten tukeminen

1. Pilottihanke, jossa aktiivipassia kehitettiin vuosien 2015-2016 välisen ajan. Aktiivipassiin olisivat oikeutettuja pilotin aikana kaikki vähintään 12 kk toimeentulotukea saaneet tamperelaiset.

2. Lisätään edelleen ehkäisevän toimeentulotuen osuutta ja kehitetään sosiaalista luototusta, keinoina auttaa asiakkaita taloudellisissa vaikeuksissa.

3. Parannetaan sosiaalityön mahdollisuuksia paneutua asiakkaiden tilanteisiin ja tähän kuuluvaa asiakassuhteiden rakentamista.

4. Tampereen kaupungin tulisi käyttää enemmän Sarkan (sosiaalinen yritys) tarjoamia palveluja sekä systemaattisesti ohjata yhteistyökumppaneina ja palvelutuottajina toimivia järjestöjä ja yrityksiä työllistämään vajaakuntoisia ja pitkäaikaistyöttömiä tamperelaisia joko suoraan tai sosiaalisten yritysten avulla (esim. sovimusohjauksen keinoin).

5. Elinkeinopolitiikassaan Tampereen kaupungin tulisi systemaattisesti edistää ja tukea sosiaalisen yritystoiminnan syntymistä, kasvua ja kehitystä Tampereella. Tämä voisi tapahtua yhteistyössä korkeakoulujen kanssa.

Yhteisöllisyyden tukeminen

6. Härmälässä toteutettua tuetun asumisen toimintamallia tulisi laajentaa yhdessä Tampereen A-killan ja muiden kolmannen sektorin järjestöjen kanssa koko kaupungin alueelle. Lisäksi köyhyystyöryhmä esittää, että tupien aukioloaikoja lisätään esim. Härmälässä ja päihtyneiden päivätoimintakeskuksessa Huoltussa.

7. Kaupunki rakentaa aktiivisesti kumppanuutta myös sosiaalityön keinoin järjestöjen kanssa alueilla tilaamalla yhteisöllistä toimintaa ja resursoimalla toimintaa mm. tarjoamalla kaupungin tiloja yhteisöjen käyttöön sekä edistämällä kansalaisyhteisöjen osallistumismahdollisuuksia mm. kansalais- ja asiakasraatien kautta.

Suomen lapset uuteen säätykiertoon?

Kuva tämän päivän lapsuudesta on rosoinen ja moninainen. Teemme paluuta sellaiseen Suomeen, josta jo luultiin päästävän pois. Lapsen elämää ja koulutusta määrittelee taas suuresti se, mihin perheeseen ja mille paikkakunnalle hän syntyy, varoittaa Tuomas Kurttila.

Suuri osa Suomen lapsista voi hyvin. Mutta huonosti voivien vähemmistö voi yhä huonommin. Eriarvoistuminen etenee.

Lapsiasiavaltuutettu **Tuomas Kurttila** on kiinnittänyt huomiota kasvaviin koulukohtaisiin eroihin.

– Koulujen väliset erot ovat vielä pienet, mutta ne ovat kasvussa. Opettajia lomautetaan ja koulun resurssit ja kavennetaan, kun joissain kunnissa säästetään vimmattusti juustohöylällä.

Lasten ja nuorten syrjäytymistä ehkäiseviä palveluita leikataan, vaikka 1990-luvun leikkausten laskujakin maksetaan vielä lama-ajan lapsissa, jotka syrjäytyivät.

– Neuvoloissakin on suurta kirjavuutta. Lain tasolla kaikki kansalaiset ovat yhdenvertaisia saamaan palveluita. Tosiasiassa lasten olosuhteiden erot alkavat olla suuria, lapsiasiavaltuutettu listaa.

Päivähoidosta eniten hyötyä riskilapsille

Hallitus on suunnitellut subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamista.

– Kotona olevien vanhempien lasten päivähoito-oikeutta heikennetään, vaikka tutkimusten mukaan juuri näille heikoimmassa asemassa oleville lapsille päivähoidosta on eniten apua. Keskustelua käydään myös siitä, onko

– Arvostan suuresti monia kirkollisia toimijoita. Seurakunnissa tehdään paljon hiljaista, hienoa auttamistyötä esimerkiksi diakoniassa ja lapsityössä, kiittää Tuomas Kurttila.

AnnArt

työttömien lapsilla oikeutta päivähoiton palveluihin, Kurttila ihmettelee.

Laadukas varhaiskasvatus vaikuttaa pitkällä tähtäimellä opintopolkuun, työuraan ja koko elämänsäkaareen.

– Kun tätä asiaa ei nähdä enää lapsen näkökulmasta vaan perheen taustasta käsin, herää suuri huoli siitä, olemmeko kasvattamassa hyvinvointieroja.

Katalinta on epäluottamuksen ilmapiiri

Hallitus joutuu tekemään tiukkoja säästöjä. Silti olisi viisasta katsoa pitkää kaarta – ei vain tulevaa vaalikautta, vaan kehitystä, joka nähdään vasta vuosikymmenten päässä. Se perspektiivi päättäjiltä puuttuu, kritisoi Tuomas Kurttila.

– Lapsipolitiikka pitäisi nostaa budjetoinnin kärkeen. Valitettavasti monet hallituksen lapsia koskevat päätökset ovat olleet huonoja. Emme saisi tehdä silmät kiinni valintoja, jotka merkitsevät huomispäivän ihmisille suurta velkaa.

Lapsilisiä ollaan leikkaamassa. Kurttilan mielestä tällaisilla ratkaisuilla luodaan epäluottamuksen ilmapiiriä. Ihmiset eivät voi olla varmoja siitä, uskaltavatko he perustaa perheen.

– Epäluottamuksen iskeminen on katalin asia, josta olen huolissani. Monien jaksaminen on muutenkin kovilla. Heidän on voitava luottaa siihen, etteivät he jää heikolla hetkellä yksin.

Negatiivinen kierre mitättömyyden kuiluihin

Vanhempien taustat määrittelevät taas entistä enemmän lasten pärjäämistä.

Varattomatkin vanhemmat joutuvat osallistumaan perusopetuksen kustannuksiin: opiskeluvälineisiin, retkiin, leirikouluihin...

Osalla vanhemmista ei ole varaa kustantaa koulukustannuksia tai harrastuksia. Kuorma moninkertaistuu yksinhuoltajaperheissä.

– Tarvitsemme vahvat universaalit palvelut ja sen rinnalle myös positiivista diskriminaatiota: on tuettava erityisesti niitä alueita, joilla on paljon sosiaalisia ongelmia ja toimeentulo-ongelmia.

– Ellemme tue syrjäytymisvaarassa olevia lapsia ja nuoria, heitä tippuu mitättömyyden kuiluihin, ja se on surkeaa nähtävää. Sitten me hoidamme syrjäytymisestä syntyneitä laskua. Ja kun laskun maksamiseen ei ole varaa, syrjäytyneiltä leikataan taas.

Hyvinvointipalveluiden leikkaukset osuvat kipeimmin niihin, joilla menee muutenkin huonoimmin. Ne lapset, joiden vanhemmat eivät jaksakaan huolta ja ääntä itsestään tai taistella jälkikasvunsa puolesta, joutuvat helposti sivuraiteelle.

Rankka kysymys hyvinvoivalle keskiluokalle

Vahvojen yhteiskunnassa pärjäävät ne, jotka osaavat hoitaa asiansa. Heikompiomaiset jäävät kurjistumisen kierteseen.

– Rankka kysymys hyvinvoivalle keskiluokalle on, koskettaako heikompiosaisten hätä. Hyväksymmekö sen, että osa porukasta putoaa pois hyvinvoinnin kärryiltä? Sallimmeko uuden köyhälistön syntymisen, Kurttila haastaa.

– Osa hyvinvoivista kansalaisista kokee, ettei heidän tarvitse osallistua yhteiseen päätöksentekoon ja toimintaan, kun oma elämä sujuu. Tämä asenne on välinpitämättömyyttä ja kylmyyttä.

– Jos koko kasvattajien yhteisö saadaan pelaamaan samaan maaliin, aivan erilaisistakin sosiaalisista taustoista tulevat lapset voivat pärjätä häkellyttävän hyvin.

Kirkko näyttäköön mallia lasten priorisoinnista

Tuomas Kurttila opiskeli teologiksi aikuisiällä, oltuaan jo hallintotieteiden maisteri ja työelämässä. Hän kannattaa lämpimästi kirkon työtä.

– Kun kirkko palvelee arjen keskellä ihmisiä, ovat he jäseniä tai eivät, sen viesti kantaa pitkälle. Diakonia on tästä hyvä esimerkki, hän kehaisee.

Seurakunnat tekevät Kurttilan mielestä erittäin hyvin työnsä, joka liittyy lapsiin ja nuoriin. Niiden ei pidä odottaa, että lapset ja nuoret tulevat jonnekin, vaan niiden täytyy löytää ne ympäristöt, joissa he jo ovat.

– Kirkon on näytettävä muulle yhteiskunnalle mallia siitä, miten lapsivaikutukset arvioidaan kaikessa toiminnassa, Kurttila painottaa.

Noin joka kymmenes lapsi elää perheessä, jossa on toimeentulo-ongelmia. Diakonian ja köyhyyden kysymykset ovat erittäin akuutteja.

– Kulutustottumusten erot ovat suuret. Lapset vertailevat koulun käytävillä, millainen kännykkä kenelläkin on. Köyhyys on näkyvä asia lasten arjessa, ja siitä voi seurata kiusaamista.

– Tämä materiaalisten paineiden ilmiö täytyisi tunnistaa, jotta siihen osattaisiin suhtautua. Pikavippi-kulttuuri näkyy perheissä, joissa vanhemmilla on epätoivoinen paine tarjota lapsilleen loputtomasti kulutus-tarpeita.

Satsataanko lapsiin vai säätykiertoon

Lapsiin panostaminen on itseisarvo, mutta sen järkevyyden voi perustella myös taloudellisesti, Tuomas Kurttila painottaa.

Suomella ei ole varaa siihen, että ikäluokasta ehkä jopa viidennes putoaa pois tuottavasta työstä.

– Jos jo peruskoulussa nähdään, ettei näin iso joukko alkaa piiputtaa, kannattaa tukea hyvissä ajoin koteja ja perheitä.

Satsaamalla lasten hyvinvointiin voimme vaikuttaa siihen, ettei heistä tule myöhemmin kuluerää.

– Lapsiin investoiminen vaatii sen ymmärtämistä, ettei tulosta tule heti vaan pitkällä tähtäimellä. Kun Suomeen tuli yleinen oppivelvollisuus vuonna 1921, ei voitu arvioida etukäteen, millainen sato siitä päätöksestä tulisi.

Kurttila pelkää, että olemme palaamassa entisaikojen Suomeen, jossa syntyperäiset sosiaaliset erot määrittivät pitkälti sen, kuinka ihminen saattoi edetä elämässään.

– Minulla on huoli siitä, että Suomi palaa siihen säätykiertoon, missä aikanaan oltiin, ellei nyt tehdä korjausliikettä, summaa lapsiasiavaltuutettu.

● JANNE VILLA

Maksuhäiriö voi estää kotivakuutuksen saamisen

Ihminen voi joutua asunnottomuusloukkuun yllättävästikin syystä. Vakuutusyhtiöt eivät yleensä myönnä kotivakuutusta henkilölle, jolla on maksuhäiriömerkintä. Asuntoa on taas lähes mahdoton saada ilman kotivakuutusta.

Kangasalla asuva **Minna** on yksi heistä, joka on kohdannut kyseisen ongelman.

Naisen luottotiedot menivät sekaisin rajua päihteiden käyttöä sisältäneen elämäntilanteen aikana. Silloin hän eli yli varojensa ja maksamattomia laskuja kertyi. Lopulta tuli vankilatuomiokin.

Tämän jälkeen Minnan kohdalla kurssi on kääntynyt radikaalisti. Hän pääsi vankilasta koevapauteen helmikuussa 2014, ja saman vuoden kesänä hän vapautui kokonaan. Nainen on raitistunut ja nyt elämä on mallillaan.

Maksamattomat vanhat laskut aiheuttavat kuitenkin yhä uudelleen merkintöjä luottotietorekisteriin.

– Viimeksi joulukuussa 2013 sinne tuli merkintä siitä, että velkoja on perinyt ulosottoviranomaisen kautta kuusi vuotta vanhaa laskua. Velkoja laittaa yhä uudelleen nämä vanhatkin laskut ulosottoon. Luottotietorekisteriin tulee siis koko ajan tuoreita merkintöjä.

Vankilasta vapautumisen jälkeen Minnan asuntoasiat ovat järjestyneet oikein hyvin.

– Kangasalan kunnan ja vankilan sosiaalityöntekijät puolsivat asuntohakemustani. Muuten en ehkä olisi saanutkaan kattoa pään päälle.

Ymmärtävä virkailija pelasti

Ongelmia alkoi ilmetä siinä vaiheessa, kun Minnan piti hankkia kotivakuutus. Ilman sitä asunnon vuokraaminen olisi saattanut peruuntua vielä loppumetreilläkin.

– Yritin ensin tilata kotivakuutuksen nykyajan tyyliin netin kautta, mutta sii-

tä ei tullut mitään. Törmäsin aina lomakkeessa mainintaan ”luottotiedoitasi on häiriö”.

Minnan ei auttanut muuta kuin marssia erään vakuutusyhtiön toimistoon hoitamaan asiaa kasvotusten. Hänen onnekseen kyseisessä konttorissa palveli joustava virkailija, joka ei tyrmännyt maksuhäiriömerkinnän omaavaa asiakasta.

– Hän sanoi, että jos pysyt toimitamaan todisteet siitä, koska luottotiedot ovat oikeasti menneet, niin voimme lähettää asian edelleen Helsinkiin päätettäväksi. Jouduin vielä tekemään lisäselvityksiäkin.

Vakuutusyhtiön pääkonttorista tuli myönteinen päätös. Siinä oli kuitenkin erityisehto.

– Minun piti maksaa kerralla koko vuoden kotivakuutus.

Syylisyyttä ei kannata

Kangasalan seurakunnan päihde- ja kriminaalityön erityisdiakoni **Sirpa Aholalle** Minnan tarina on hyvin tuttu.

Hänestä on harmillista, että elämässään jo eteenpäin päässeet diakoniatyön asiakkaat voivat menettää mahdollisuuden asuntoon vakuutusyhtiöiden tiukan linjan takia.

– Esimerkiksi Minna on hoitanut asiansa todella mallikelpoisesti ja pysynyt päihteettömänä. Hänen pelastukseen koitui vakuutusyhtiön ymmärtäväinen virkailija, joka vei asiaa aktiivisesti eteenpäin.

Aholan mukaan maksuhäiriöistä ei pidä automaattisesti syyllistää ihmistä. Monenlaiset syyt voivat ajaa

talouden kuralle. Joukossa on paljon esimerkiksi ongelmiin ajautuneita yrittäjiä.

– Siinä vaiheessa, kun he pääsevät uudelleen töihin, ja alkavat maksamaan kertyneitä velkoja, niin vanhat maksuhäiriömerkinnät aktivoituvat.

Vakuutusyhtiöiden joustamattomuus kotivakuutusten suhteen ihmetyttää Aholaa. Ei ole esimerkiksi käynyt se, että asiakas maksaisi kotivakuutuksen vuoden maksut etukäteen käteisellä tai jopa korotetulla hinnalla.

– Olemme myös ehdottaneet, että kotivakuutus otettaisiin jonkun toisen nimiin. Mutta sekään ei vakuutusyhtiöille kelvannut. Ei myöskään onnistunut se, että seurakunta olisi maksanut kotivakuutuksen diakonia-avustuksena.

Vakuutusyhtiöiden linjaukset aiheuttavat hallaa monelle diakoniatyön asiakkaalle. Elämänhallintansa kanssa muutenkin kamppaileva saattaa pahimmillaan jäädä jopa ilman asuntoa.

– Lain mukaan kuntien pitää järjestää asukkailleen asumispalveluita. Sosiaalitoimi voi harkinnan mukaan myöntää avustusta myös takuuvuokraan. Mutta vakuutusyhtiöiden asenne voi lopulta estää asunnon saannin, Ahola huokaa.

Kuvassa
anonyymisti haastateltu
"Minna" sekä Kangasalan
seurakunnan erityisdiakoni Sirpa Ahola.

Ongelma varsin yleinen

Sirpa Aholan mukaan ongelmat kotivakuutusten kanssa eivät koske vain yksittäisiä asiakkaita. Hän on keskustellut kollegoiden kanssa asiasta muun muassa Tampereen hiippakunnan diakonapäivillä.

– Uskon että koko maassa tämä vakuutusyhtiöiden käytäntö on vaikuttanut tuhansiin ihmisiin.

Ahola haluaa tukea kaikin keinoin niitä asiakkaitaan, jotka ovat päässeet elämässään eteenpäin. Toki hän myöntää asiakaskuntansa erityispiirteet.

– Poikkeustapauksia ovat ne, joilla luottotiedot ovat kunnossa. Ymmärän myös, että asiakkailleni voi sattua normaalia enemmän esimerkiksi plovahinkoja.

Ahola tunnistaa sen, että mikäli ihminen ei hoida asioitaan, niin silloin hän jää ilman asuntoa.

– Mutta nykyisellä järjestelmällä asunnottomuus uhkaa myös sellaisia joilla on säännölliset tulot, päihdeongelma hoidossa ja asumistyyli huolellinen.

Erytisdiakonia harmittaa sekin, kuinka tahdittomasti ihmisiä saateetaan vakuutusyhtiöissä joskus kohdella.

– Eräällekin asiakkaalle ilmoitettiin vakuutuskonttorissa suurella äänellä, että sinulle ei voida myöntää vakuutusta, koska luottotiedoissasi on häiriöitä. Ihmettelen tällaista käytöstä.

Vähäinen maksuhäiriö ei este

Kuluttajaliiton mukaan perustasoisen kotivakuutuksen tulisi olla osa kansalaisen perusturvaa. Kuluttajaliitto myös toivoisi, että vakuutusoppimuskilpailun avulla muutetaan siten, että vakuutusyhtiöillä olisi mahdollisuus tarjota maksuhäiriöisille vakuutuksia ilman riskiä luottotappioista. Sa-

mallalla olisi säädettävä kotivakuutusten kaltaiset perusvakuutukset sellaisiksi, että kaikilla kuluttajilla olisi niihin oikeus.

Vakuutusalan eri toimijoista koostuva vakuutus- ja rahoitusneuvonta FINE korostaa sitä, että vapaaehtoisissa vakuutuksissa vakuutusyhtiöt tekevät ns. vastuunvalintaa. Siinä määritellään, minkälaisia riskejä ja millä ehdoilla yhtiö vakuuttaa. Vapaaehtoista vakuutusta ei vakuutusyhtiön ole pakko myöntää.

Vakuutusyhtiö If:in linjaus on, että kotivakuutus voidaan myöntää kaikille muille paitsi henkilöille, joilla on Suomen Asiakastiedon määrittelemä vakava maksuhäiriö.

– Vähäinen maksuhäiriö ei siis pääsääntöisesti estä kotivakuutuksen myöntämistä. Asiakkaalla on myös oikeus tarkistaa omat tietonsa ja niiden taustat Suomen Asiakastiedosta. Hän voi vaatia oikaisua, jos tiedoissa on virheellisyksiä, sanoo vakuutusjohtaja **Mika Viipuri** If:istä.

If:iin tulee aina silloin tällöin kyselyitä siitä, voiko maksuhäiriömerkintäinen saada kotivakuutusta.

– Toisaalta usea kysyjä on tyytyväinen kuullessaan, että lievä maksuhäiriö ei ole este kotivakuutuksen ottamiselle, toisin kuin moni luulee, Viipuri toteaa.

Minnan nimi on jutussa muutettu.

● VESA KEINONEN

Hyvä diakonian ammattilainen!

Toivottavasti olet nauttinut kädessäsi olevasta Diakonia-lehdestä. Luitko omaa kappalettasi vai mahdollisesti sitä ainutta, diakoniatuotimistoon tilattua? Haluaisit varmaan henkilökohtaisen lehden, jonka voit tallettaa omiin arkistoihisi myöhempää käyttöä varten. Tutkimusten mukaan lehteä säilytetään ja siihen palataan aika ajoin.

Diakonia-lehden tilausmäärät ovat olleet laskussa, koska yhdistyviin ja talousahdingossa oleviin seurakuntiin tilataan vain muutama lehti, luottamushenkilöille ei aina sitä kukaan.

Kädessäsi oleva lehti on diakonian ammattilaisille ja kirkosta ja diakoniasta kiinnostuneille suunnattu asialehti, joka seuraa tapahtumia täs-

sä ajassa ja yhteiskunnassa. Jos seurakunnat eivät lehteä tilaa, ei meillä toimituksessa ole resursseja sitä tehdä kukaan. Kannattaisiko ottaa tämä asia esille seurakuntasi päättäjien keskuudessa, kun seuraavan kerran päivitätte lehtitilauksianne?

Tilaus- ja osoitteenmuutosasioita hoitaa Eila Karkkunen, eila.karkkunen(at)evl.fi

Laajan valikoiman ja hyvän palvelun kristillinen kirjakauppa, josta löydät kaikkien kustantajien kristilliset kirjat. Tervetuloa ostoksille myymälään ja verkkokauppaan!

SACRUM

Kaikkea maan ja taivaan väliltä.

29€

Paavo Kettunen

Häpeästä hyväksyntään

Häpeän ja syyllisyyden tunteet vaikuttavat sosiaalisen elämämme ja ihmissuhteidemme lisäksi myös jumalasuhteeseemme. Onko häpeästä mahdollista päästä irti vai täytyykö sen kanssa vain oppia elämään? **29,61** (32,90)

29€

Anna-Liisa Valtavaara

Syyllinen olo

Syyllisydentunne ei aina kerro todellisesta syyllisyydestä. Kuinka erottaa toisistaan oikea ja väärä syyllisyys? Entä kuinka tunnistaa niiden vaikutus omaan elämään ja ihmissuhteisiin? **29,61** (32,90)

35€

Lauri Sundell

Työkaverina pelko

– väkivaltariskien ennakointi ja hallinta
Työssä kohdattu väkivalta tai sen uhka aiheuttaa pelkoa ja turvattomuuden tunnetta ja heikentää lisäksi työmotivaatiota. Käytännönläheinen teos käsittelee turvallisen työympäristön lähtökohtia, toimivaa vuorovaikutusta asiakkaan kanssa, väkivaltilanteiden kohtaamiseen liittyviä toimintamalleja ja uhkatilanteen jälkeen tarvittavia toimenpiteitä. Mukana on myös tapauskuvia sosiaali- ja terveystieteiden tapahtuneista uhkatilanteista.

35,10 (39,00)
PS-KUSTANNUS

ILMOITUKSEN
HINNAT OVAT
SEURAKUNTAHINTOJA

17€

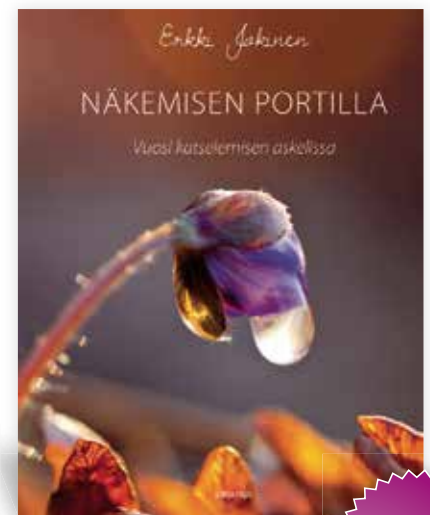
Helena Castren

Anna elämän kantaa

Rohkaisevaa puhetta päivänsankarille. Merkkipäivä muodostaa eräänlaisen taitekohdan, jolloin usein pysähdytään miettimään omaa menneisyyttä, nykyhetkeä ja tulevaisuutta.

Minna L. Immosen kuvitus.

17,01 (18,90), yli 20 kpl: **13,60**,
yli 100 kpl: **12,60**

26€

Erkki Jokinen

Näkemisen portilla

– Vuosi katselemisen askelissa.

Kuvia ja sanoja kauneudesta ja elämän merkityksellisyydestä. Hengellinen lukemisto vuoden matkalle kutsuu lukijaa näkemään, miten kaikella on tarkoitus ja miten arvokas ihminen on, kun hän on Jumalan kuva.

26,82 (29,80)

Marja Seppänen

Puuroa ja velliä

Tänään

*minun ei tarvitse
valita*

*jugurtin ja puurohiutaleiden
välillä*

*tänään etuuskien
päivänä*

Miten absurdia ajattelua kyseinen ajattelma olisikaan esimerkiksi El Salvadorissa; mitä on etuus tai toimeentulotuki? Tai monessa muussa maassa maapallomme eri puolilla kyseiset sanat eivät olisi edes ymmärrettäviä.

Valintojen moninaisuus

Jo sana valinta olisi vaikea, koska ei ole, mistä valita. Me länsimaalaiset sanomme, että aina voi valita. Niin toisaalta, oman asenteensa voi valita niin kauan kun on fyysisesti ja psyykkisesti tietoisuuden tilassa, jossa valitsee. Ihminen, jonka perustarpeet eivät ole tyydytetyt – riittävä ravinto, lepo – joutuu pian tilaan, jossa valinnat eivät ole enää tietoisia. Kidutusjärjestelmien tuhoisuuden kautta tuo lienee tullut yleiseen tietoisuuteen.

Viktor Frankl kirjoittaa, että keskitysleiristä selvinneillä oli tavoite, päämäärä ja tarkoitus, miksi elää, kamppailla. Olen tavannut keskitysleiristä selvinneitä vanhuksia Luterilaisen Maailmanliiton Haifaan perustamassa Ebenezer-vanhainkodissa sekä Givat Brenner -kibbutssissa vuonna 1976. Nähnyt tuon numerosarjan heiveröisen, iäkkään naisen käsivarressa. Olisinko häneltä kysynyt, mitä on köyhyys? En, en milloinkaan. Näin hänen päivittäisen kamppailunsa sairaana, heikkovoimaisena mutta terävä-älyisenä ja lämpimänä naisena. Hän opetti minulle, miten arvokas matto puhdistetaan.

Olisinko kysynyt kirjailijattarelta, joka myös oli selvinnyt keskitysleiristä, mitä köyhyys on? En, en milloinkaan. Hän jaksoi kävellä vain lyhyen matkan kerrallaan. Kuitenkin hän auttoi minua viisumin saamisessa, käveli kanssani Haifan virastoihin ja toimi heprean kielen tulkkinani.

Hän tulistui kauppiaille, joka tuli liaisia kotimaahan ostaessani ilmeisesti hieman korotti hintaa. Hän opetti minulle, että kädet pestään aina ennen kuin kosketaankaan puhtaaseen pyykkiin.

Nämä naiset eivät koskaan valittaneet kohtaloaan, he toimivat yhteisöissä, vaikka voimat heikkenivät, mutta he eivät antaneet periksi!

Kuitenkin tänä päivänä kaikista tapaamistani ihmisistä nämä naiset olivat varmasti kärsineet eniten, olihan heiltä viety kaikki arvokkuus, omaisuus, vapaus, läheiset rinnalta, perustarpeet ruoka ja puhtaus noina ankariina vuosina. ”Kun kaiken menettää, on vapaus ainut, mikä jäljelle jää” – heille ei jäänyt sitäkään syntyperänsä tähden.

Arvot ja köyhyyden moni-ilmeisyys

Köyhyys on moni-ilmeinen ja vaikeasti määriteltävä. Toisaalta taas helposti määriteltävä euroina tai dollareina tai muuna maksuvälineeksi sovitulla ilmaisulla. Yhteiskuntajärjestelmä voi tuottaa köyhyyttä. Koulutusjärjestelmä tai sen puute voi tuottaa köyhyyttä.

tä. Yhteiskuntaluokkasidonnaisuus voi tuottaa köyhyyttä. Monimuotoiset lainsäädökset voivat välillisesti tuottaa köyhyyttä. Luonnonvarojen vastuuton käyttö tai jopa luonnonsuojelu voivat tuottaa köyhyyttä. Puhumattakaan luonnonmullistuksista, hirmumyrskyistä, maanjäristyksistä, tulvista, jotka aiheuttavat moninaista jokapäiväisten tarpeiden puutetta. Ihminen itsekin aiheuttaa monin tavoin köyhyyttä, esimerkiksi sotien tiimellyksessä.

Yksilön valintoihin vaikuttavat merkittävästi yhteiskunnassa, perheessä vallitsevat arvot ja arvostukset sekä tavat ja tottumukset.

Rajojen piirtämisen aika on tullut. Nyt kysytään yksilön omaa vastuuta, syy-seuraus-suhteet hämärtyvät. Yhtäkkiä yksilö onkin vastuussa niin maailmantalouden tilanteen synnyttämästä verokertymien vähenemisestä kuin geeniperimänsä piilevistä sairastumisriskeistä.

Argumentteja voidaan hakea monelta taholta aina tavoitteesta riippuen.

”Kuitenkin paras ja arvokkain, merkityksellisin on saavutettavissa – näe kaikki rakkaus ympärilläsi sekä luonnon että ihmisen kauneutena.”
ms/2014

● MARJA SEPPÄNEN
Diakonissa
Harjun seurakunta

Köyhyysloukku purkautuu rakenteita muuttamalla

Työssäkäynnin oletetaan helpottavan yksilön toimeentuloa. Suomessa on paljon ihmisiä, jotka haluaisivat saamastaan työkyvyttömyyseläkepäätoksestä huolimatta työskennellä. Heille toimeentulon paraneminen ei ole työn myötä itsestäänselvyys, vaan järjestelmän kannustinloukku leikkaa toimeentuloa palkan ylittäessä 744 euroa.

Anneli Puhakka

Heikki Seppänen

Työ- ja päivätoimintakeskuksien kehittyminen kehitysvammaisten toimintapaikoiksi on pitkän yhteiskunnallisen kehityksen tulosta. Moni kehitysvammainen on sosiaalihuoltolain mukaisessa palvelussa, josta käytetään myös nimitystä avotyötoiminta. Työnkaltaisesta toiminnasta ei saa palkkaa vaan työosuusrahaa. Palveluun osallistuminen ei myöskään kartuta eläkettä taikka loma-oikeutta.

– Nyt moni lähes kokoaikaisesti työskentelevistä avotyöntekijöistä saa 5–12 euroa päivässä työosuusrahaa. He saavat hyvässä lykyssä työkyvyttömyyseläkettä ja työosuusrahaa alle 1000 euroa kuukaudessa, sanoo Kehitysvammaliiton asiantuntija **Heikki Seppälä**.

– Kehitysvammaisten työtoiminoissa on hyvin paljon työelämän jäljittelyä. On ikään kuin yritetty tuoda kehitysvammaisten toimintaan työelämän käyttäytymissääntöjä, työelämässä käytettyä kieltä. He ovat saaneet sosiaalihuoltolain mukaista työosuusrahaa, mutta heille puhutaan palkasta.

Tosiasiallisesti kysymys on palvelusta, johon osallistuminen on täysin vapaaehtoista, toteaa Heikki Seppälä.

Tämä on johtanut siihen, että kehitysvammaiset ihmiset ovat saaneet aika hämärän käsityksen siitä, mistä on kysymys.

– Työtoiminnasta, missä he ovat mukana, puhutaan täysin työelämän käsittein, vaikka se on tosiasiallisesti sosiaalihuoltoa, jossa asiakkaan oikeudet ja velvollisuudet ovat jotain ihan muuta kuin mitä normaalissa työssä.

– Nyt olemme tilanteessa, jossa yksi suuri este kehitysvammaisten ihmisten sijoittumiselle työmarkkinoille ja siihen, että he ylipäättään lähtisivät hakeutumaan sinne, on heidän omien tietojensa ja käsityksensä sekä puuttuminen että vääristyminen, painottaa Seppälä.

Työhönvalmentaja auttaa työllistymisessä

– Työllistymisen suurin este on se, että sosiaalihuoltojärjestelmä pitää asiakkaat sisällään. Ei ole asetettu tavoitetta päästää ihmisiä ulos avoimille työ-

markkinoille, eikä ole rakennettu palveluita tai tukia työllistymisprosessin tukemiseksi. Paikkakunnilla, joilla on työhönvalmentajia, esimerkiksi Helsingissä, Vantaalla ja Tampereella, työllistymisen tukeminen on aktiivista ja henkilöt pääsevät oikeisiin palkkatöihin. Monella paikkakunnalla kuntien ja työvalmennussäätiöiden palveluvalikossa ei näy tuettua työllistymistä, jatkaa Seppälä.

Kehitysvammaliiton arvioiden mukaan noin 4 000 kehitysvammaista ihmistä on palveluiden piirissä, vaikka he kykenisivät työllistymään tuetusti avoimille työmarkkinoille, vähintäänkin erilaisiin avustaviin työtehtäviin. Tällä hetkellä avoimille työmarkkinoille on työllistynyt noin 400 kehitysvammaista ihmistä.

– Työelämään tukeminen on meillä vauhdilla eteenpäin ja se on hyvä. Se on keino auttaa yhteiskunnan köyhimpiä itse omalla työllään vaikuttamaan omaan toimeentuloonsa. Kehitysvammaiset ihmiset päätyvät suunnilleen 16–18-vuotiaina työkyvyttö-

myyseläkkeelle, riippumatta siitä, ovatko työkyvyttömiä vai ei. Ihan pelkäänsen sen vuoksi, että heillä on kehitysvammadiagnosi, muistuttaa Seppälä.

Tänä päivänä kehitysvammainen nuori jatkaa peruskoulun jälkeen opiskelua enemmän tai vähemmän pääsääntöisesti. On erilaisia ammatti- ja

itsenäiseen elämään valmentavia koulutuksia ja sitten ammatillista koulutusta.

– Nämä nuoret eivät enää suostu nykyiseen palvelujärjestelmään, jota heille tarjotaan. Ei heidän elämänsuunnitelmiinsa kuulu se, että he menisivät työ- tai toimintakeskukseen. Nuoret ihmiset haluavat ihan samalla tavalla työelämään, on heillä diagnosi tai ei. Mutta työelämään pääsy on tehty vähän vaikeaksi heille, sanoo Seppälä.

Minimieläkkeellä saa ansaita alle 750 euroa

Vates-säätiön ekonomisti **Harri Hietala** kertoo, että työkyvyttömyyseläkkeessä on kannustinloukkuongelmia. Ansiosidonnaista eläkettä saavien eläkkeen leikkaantumista on porrastettu, ja eläkkeen voi jättää lepäämään tietyillä ehdoilla.

– Kannustinloukkuongelma koskee varsinkin vähimmäistyökyvyttömyyseläkkeen varassa eläviä, joille olisi tarjolla osa-aikaista ja/tai lyhytaikaista ansiotyötä. Heidän käteen jäävä tulonsa laskee kuukausiansion ylitäessä 743,38 euroa, koska tällä rajalla koko eläke leikkautuu pois. Käteen jäävä tulo kasvaa vasta noin 1 000 euron tuloilla. Ongelma on kuitenkin tätäkin laajempi, sillä henkilön kannattaa säilyttää eläke ja ottaa palkkatuloa vain juuri 743 euroa, kunnes palkkatulo saavuttaa 1 700 euron kuukausitason, toteaa Hietala.

– Suurin osa kehitysvammaisista ihmisistä viihtyy osa-aikaisissa töissä, mutta ansaintarajan yläraja tulee

nopeasti vastaan. Työnantaja haluaisi ehkä lisätä tuntimäärää ja maksaa vastaavasti enemmän palkkaa, mutta sitten tulee se stoppi, että eläke menee. Ja se, että heittäytyisi kokonaan palkkatulojen varaan ja jättäisi eläkkeen ns. lepäämään, niin se edellyttäisi kokoai- katyötä, ja siinä jaksaminen ja pärjääminen ei kaikille ole ihan optimi. Tässä on selvästi ansaintaloukku, painottaa Heikki Seppälä.

Kannustinloukkujen purkaminen on hidasta

– Poliitikot näkevät tarpeen selkeyttää sosiaaliturvajärjestelmäämme ja purkaa kannustinloukkuja. Sosiaaliturvajärjestelmämme ja tätä koskeva lainsäädäntö ovat kuitenkin sellainen viidakko, että ongelmien poistaminen ei käy helposti. Kun jossakin tehdään muutos, vaikuttaa se monessa muusakin asiassa. Lisäksi vähimmäisturvan ja ansiosidonnaisen turvan kietoutuminen toisiinsa voi joskus aiheuttaa intressiristiriitoja tai nostaa uudistusten hintalappuja julkiselle taloudelle, pohdiskelee Harri Hietala.

Tuloloukku koskettaa jopa kymmeniä tuhansia potentiaalisia, motivoituneita työntekijöitä, jotka etsivät mahdollisuuksia osallisuuteen ja osaamisensa hyödyntämiseen. Ongelma kohdistuu korostuneesti nuoriin, joilla on osaamista ja motivaatiota, mutta ei ole ollut vielä ensimmäistäkään työsuhdetta.

● ANJA MERTANEN
Projektitiedottaja
VATES-säätiö

Vähimmäisturva on alle 1 300 euroa

– Työkyvyttömyyseläke on vähintään takuueläkkeen suuruinen eli 743,38 euroa. Tämän päälle voi saada asumistukea, joka voi nousta vajaaseen 500 euroon. Asumistuki ei kuitenkaan kata koko vuokraa, joten asuminen yksistään leikkaa vähintään muutaman kympin minimieläkkeestäkin. Lisäksi YLE-vero vie muutaman euron, kertoo ekonomisti **Harri Hietala**.

Työkyvyttömyyseläkettä saa noin 250 000 henkilöä. Näistä pyöreästi 40 000 saa pelkkää vähimmäisturvaa. Noin 100 000 saa sekä ansioihin sidottua että vähimmäisturvan puolelta tulevaa eläkettä.

– Mielenterveydellisistä syistä työkyvyttömyyseläkettä saa vajaat 115 000 henkilöä. Tämä on kaksinkertainen määrä seuraavaksi yleisimpään syyhyn, tuki- ja liikuntaelinten sairauksiin. Mielenterveydelliset syyt ovat aiempaa suuremmissa roolissa työkyvyttömyyden aiheuttajina – varsinkin nuorten kohdalla, muistuttaa Hietala.

Työosuusrahaa voi saada 5–12 euroa päivässä, eli käytännössä korkeintaan 250 euroa kuukaudessa. Tämä on verotonta.

In Memoriam Heikki Rantanen

Diakonia ry:n hallituksen jäsen, Merimieskirkon henkilöstöjohtaja ja Kaakkois-Aasian matkapapri **Heikka Rantanen** kuoli 26.8.2014.

Diakonia ry jää kaipaamaan valoista ja elämänmyönteistä ihmistä, jolla oli aina aikaa kuunnella ja osallistua aktiivisesti diakonian kehittämiseen niin Suomessa kuin ulkomaillakin.

Verkostoyhteistyöllä autetaan

Mielikuvat maaseudun yhteisöllisyydestä elävät edelleen vahvoina. Ulossulkeminen, yksinäisyys ja neljän seinän sisään jumiutuminen ajatellaan lähinnä kaupunkien ongelmiksi. Sini-nauhaliiton Syrjässä syrjäytyneet -tutkimus ravistelee tätä myyttiä.

Julkisen sektorin tuottamat lähipalvelut ja työntekijöiden paikallistuntemus ovat selkeästi vaarantuneet kuntien reuna-alueilla. Sosiaali- ja terveysalan järjestöt ja seurakuntien diakoniatyö

paikkaavat kunnallisen hyvinvointipoliitiikan aukkoja vanhoissa kirkonkylissä ja sivukylillä. Vaikka asukkaiden toimeliaisuus, naapuriapu ja hyväntekeväisyys osaltaan turvaavat maaseu-

tualueiden arjen hyvinvointia, ne eivät riitä kannattelemaan kaikkein heikoimmassa asemassa olevia. Jotta heidät saadaan jatkossa paremmin avun ja tuen piiriin tarvitaan sektoreiden välistä yhteistyötä, etsivää työtettä ja kotiin vietäviä palveluita.

Ilkeistä ongelmista kärsivät eivät saavuta tarvitsemaansa apua

Kunta- ja palvelurakenteen myllerryksessä palvelujen keskittämisestä kärsivät erityisesti ihmiset, jotka eivät pysty tekemään valintoja tai vaatimaan oikeuksiaan. He eivät jää syrjään ainoastaan palveluista vaan myös yhteisöllisyydestä, sukulaisten välisestä solidarisuudesta ja niiden mahdollistamasta avusta ja tuesta. Heidän huono-osaisuuteensa liittyy myös halun ja jaksamisen puutetta, arvottomuuden kokemuksiä, pelkoa, epäluottamusta ja häpeää.

Esimerkiksi päihdeongelmista ja riippuvuuksista kärsivien ihmisten auttaminen vaatii kokonaisvaltaista ja molemminpuoliseen luottamukseen perustuvaa pitkäjänteistä suhdetta. Paikallisyhteisöt kykenevät auttamaan ensisijaisesti aktiivisesti yhteisön sisäpiiriin hakeutuvia.

Syrjässä syrjäytyneet eivät ole yhtenäinen joukko

Maaseudulla syrjäytymisvaarassa elävät ovat moninainen kirjo ihmisiä. Heihin lukeutuu häpeän ja leimautumisen vuoksi syrjään vietyjä kehitysvammaisia tai mielenterveysongelmista kärsiviä peräkammarinpoikia ja -tyttöjä. Peräkammarin uutta sukupolvea edustavat kilpailuyhteiskunnan vauhdista pudonneet nuoret, joille lähteminen opintojen ja työn perässä ei ole vaihtoehto.

Ihminen voi hakeutua asumaan syrjään, mikäli haluaa irtautua päihdeporukoista. Vanhasta

Marjut Hentunen

maaseudun syrjäytyneitä

irtautuminen muuttuu vähitellen era-koitumiseksi ja yksinäisyydeksi. Voimien ehtyessä ihminen ei enää selviäkään yksin, ja arki voi kriisiytyä monin tavoin. Joukosta löytyy myös välinpuoltaajia, joiden pääasiallinen ongelma on velkaantumisen, pitkittyneen työttömyyden ja köyhyyden mukanaan tuoma näköalattomuus.

Yksi ryhmä muodostuu palvelujärjestelmässä jo toivottomiksi tapauksiksi luokitelluista ”vanhoista juopoista”, jotka elävät oman onnensa varassa. Sattumanvarainen hyväntekeväisyys tai vertaistuki saattaa olla ainoa avun lähde esimerkiksi vakavasti toimintarajoitteisille päihdeongelmaisille ihmisille. He eivät nuoren ikänsä tai elämäntilanteensa vuoksi oikein vaihtoa sopivan esimerkiksi kotihoidon asiakkaiksi.

Monet yksinäiset ihmiset elävät harvaan asutulla maaseudulla poissa silmistä ja poissa mielistä. Syrjäisissä paikoissa ei useinkaan ole ohikulkijoita tai naapureita. Osa voi pitkien etäisyyksien päässä jäädä suorastaan heitteille.

Kohtaamista, rinnallakulkemista ja palveluohjausta kaivataan

Maaseutupaikkakunnilla työskenteleville diakoniatyöntekijöille syrjässä syrjäytyminen on tuttu ilmiö. Kun tieto kaotettiin tilanteeseen joutuneesta ihmisestä pulpahtaa esiin, asukkaat kääntyvät usein neuvottomina tutun diakoniatyöntekijän puoleen. Kunnallisten palvelujen siirtyminen suurempiin keskuksiin, tuttujen kasvokkain tavattavissa olevien kunnan virkailijoiden poistuma ja sähköisen asioinnin lisääntyminen näkyvät moninaisena avunpyynnöissä, joissa seurakunnan työntekijöiden puoleen kääntyy.

Pitkään samalla paikkakunnilla toimineiden työntekijöiden syvällisel-

lä paikallistuntemuksella sekä koteihin ja kylille jalkautuvalla työotteella on suuri merkitys asukkaille. Myös kunnan sosiaalityöntekijät ja kotihoidon työntekijät korostavat usein seurakuntien ja järjestöjen työntekijöiden sekä vapaaehtoisten merkitystä asiakkaidensa ”kohtaamisvajeen” paikkaajina. Jotkut pienten paikkakuntien diakoniatyöntekijät hallinnoivat muiden työtehtäviensä ohessa käytännössä paikallista sosiaalipolitiikkaa koordinoimalla sektorirajat ylittävää ruohonjuuritason verkostoyhteistyötä. Useat eläkeikää lähestyvät työntekijät pitävät todennäköisenä, ettei heille eläköitymisen jälkeen palkata seuraajaa. Kuntien ei siis pidä tuudittautua seurakuntien diakonian varaan, vaan varautua ajoissa muuttuvaan toimintaympäristöön.

Auttamisyhteistyö rakentaa luottamusta

Ruohonjuuritason verkostoyhteistyö on arkista asiakkaiden auttamista. Paikallisväestöön kuuluvien ”hankalien tyyppien” kohtaamisessa voidaan hyödyntää alueellisesti vahvojen päihde- ja mielenterveysjärjestöjen osaamista. Tällaisissa järjestöissä toimii koulutettuja ammattilaisia, mutta lisäksi ne tarjoavat kokemusasiantuntijuutta hyödyntävää kansalaistoimintaa, vertaistukea ja osallistumismahdollisuuksia. Esimerkiksi kristilliset päihdejärjestöt muistuttavat työllään ja tuloksillaan suuriin rakenneuudistuksiin keskittyvää yhteiskunnallisen keskustelun valtavirtaa siitä, miten ihmistä arvostava kohtaaminen lisää luottamusta, korjaa ja ehkäisee syrjäytymiskierteitä.

Verkostoyhteistyö on vaativaa jatkuvasti muuttuvissa hallintoraken-

teissa. Luottamuksen muodostuminen toimijoiden välille edellyttää henkilökohtaista tuntemista. Se voi vahvistua vain pitkien yhteistyösuhteiden ja hyvien kokemusten kautta. Yhdessä tekeminen ja auttaminen on helppompaa, jos toimijat sietävät ristiriitoja ja erilaisuutta sekä arvostavat toinen toistensa osaamista ja toiminnan eetoksen erityispiirteitä. Onnistunut yhteistyötä leimaa erojen ja erimielisyyksien ylittäminen avun tarpeessa olevaan yhteiseen asiakkaaseen keskitymällä. Auttajien keskinäinen luottamus kasvaa samalla kun autetaan avun tarpeessa olevaa ihmistä luottamaan.

Kaikkein heikoimmassa asemassa olevia on haluttava ja osattava etsiä, ennen kuin tilanteet kärjistyvät. Apua ja tukea tulee viedä entistä enemmän suoraan koteihin. Jos palvelut eivät ole liikuteltavissa, apua ja tukea tarvitsevat ihmiset on rinnalla kulken saattettava sinne, minne palvelut ovat karanneet.

● PÄIVI KIVELÄ
YTT, tutkija
Sininauhaliitto

Syrjässä syrjäytyneet -tutkimus pohjaa laajaan haastatteluaineistoon kuntien, seurakuntien ja järjestöjen työntekijöiden parissa. Tutkimuksessa äänensä saavat kuuluviin myös sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakkaat. Tutkimusaineisto on kerätty Savossa, Satakunnassa ja Hämeessä. Tutkimusta on rahoittanut työ- ja elinkeinoministeriön Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä (YTR).

Syrjässä syrjäytyneet -kirjan voi tilata Sininauhaliitosta: http://www.sininauhaliitto.fi/sininauhaliitto/julkaisut/kirjat_ja_raportit
Sisältö on luettavissa osoitteessa: http://www.sininauhaliitto.fi/data/liitteet/syrjassa_syrjatyneet_kirja_sininauhaliitto.pdf

Kaikki ovat aina oikeassa

Raamatuntutkijaprofessori **Heikki Räisäsen** muistelmakirjan nimi osuu maaliin. Taistelua ja tulkin-
taa. Hänen ympärillään kun on tapeltu tulkinnois-
ta jo neljän vuosikymmenen ajan.

Syy on tämä. Räiski ei löydä Raamatustaan sel-
laista kristinuskoa, jota kirkko opettaa. Sen sijaan
Suuri kirja tarjoilee joukon sekalaisia uskontulkin-
toja, joista mikään ei vastaa kirkon nykyistä oppia.

Hui ja hyi, huudahtavat konservatiivit. Vaaral-
lista liberaaliteologiaa. Epäusko pakottaa tekemään
vilpillistä tutkimusta, jotta Raamatun selvä sana
hämärtyisi.

Toiset taas ihastuvat Räisäsen sanomasta. Juuri
näin. Alussa uskottiin mitä tahansa, joten olkoon
niin nytkin. Mikään näkemys ei ole toistaan pa-
rempi, vaan kaikki on yhtä totta ja oikeaa.

Väliinputoavan valtauoman mielestä proffan
perusteesi on oikea, erilaiset opintulkinnot kilpai-
livat nuorena kristikunnassa. Mutta se on pelkäs-
tään luonnollista. Jumalan tuleminen ihmiseksi on
niin iso juttu, ettei yksi yhtenäinen visio synny sam-
man tien. Se vaatii vuosisatoja rukousta ja tupak-
kaa.

Siksi nykykirkko ei väitäkään, että kristinusko
löytyisi sellaisenaan pyhästä kirjasta.

Vääntö jatkuu ja kaikki uskovat olevansa oi-
keassa. Niin täytyy ollakin. Jos ei olla oikeassa ja
sitten väitellä, valutaan laiskaan hällävälisiin.
Hoh hoijaa ja ihan sama.

Kiistely kertoo, että asioilla on väliä. Hyvät ta-
vat täytyy silti säilyttää.

Räisäsen kirjasta ilmenee, etteivät edes kirkol-
liset nokkamiehet ole tässä aina onnistuneet. No,
tämä ei ole yllätys.

Mutta ikävä oli lukea asiasta, joka yliopistopii-
reissä tiedettiin hyvin. Muuan nyt jo edesmennyt
kirkollista linjaa edustanut professori kohteli toi-

sinajattelevaa alaistaan ”tavalla, jota nykyään pi-
dettäisiin vakavana työpaikkakiusaamisena”.

Kiusattu ei siis ollut Räisänen, vaan eräs toinen
henkilö. Kaikki tiesivät asian, mutta kukaan ei us-
kaltanut riitautua kiukkuisen proffan kanssa (Ni-
mikin mainitaan kirjassa, asia kun oli niin yleises-
ti tiedossa).

Auts, osataan sitä paremmissakin piireissä. Jos-
kus ollaan niin oikeassa, että saadaan käyttäytyä
miten tahansa.

Näkemyskiistoja tarvitaan myös viihteeksi.
Törmäyksiä on aina hauska seurata, kunhan ei jou-
du itse soppaan sekaan.

Niinpä hyvät kirkolliset toimittajat rakentavat
konflikteja sinnekin, missä niitä ei oikeasti ole ole-
massakaan. Erityisesti eräiden herätysliikkeiden
puhetorvet osaavat tämän taidon.

Näin syntyy metelikristillisyyttä. Siinä vaah-
dotaan milloin mistäkin harhaopista, joka eksyt-
tää muita, mutta ei meitä.

Näille ihmisille meidän peruskirkko tekee suu-
ren palveluksen. Se tarjoaa heille haukkumista, jos-
ta he saavat syyn olla olemassa.

Nimeni on Christoph – minä olen ihminen

”Tätä yhteisöä voisi verrata haitariin: Välillä kaikki sujuu kuin itsestään, musiikki on niin kaunista, että kyöneleet tulevat silmiin ilosta ja liikutuksesta. Mutta on myös aikoja, jolloin tuntuu kuin soittimessa ei olisi lainkaan ilmaa. Siitä ei kuulu ääntä ja koko soitin tuntuu kuolleelta ja voimattomalta.” (Herman IJzerman)

Tämän vuoden toukokuussa vieraili viiden eurooppalaisen maan kansalaisista koostunut yhteisötyön asiantuntijaryhmämme Alankomaissa Eindhovenin asunnottomien *Ervaring die Staat* -päiväkeskuksessa. Suomeksi paikan nimi on ”Erinomainen kokemus”. Kyseessä on pieni säätiö, jonka nimi viittaa kadulla eläneiden tiedon ja kokemuksen varaan rakentuvaan toimintaan. Kaikki päiväkeskuksessa perustuu keskinäiseen kunnioitukseen, yhdessä tekemiseen ja vapaaehtoisuuteen.

Vierailimme aluksi kävelimme pieninä ryhminä ympäri Eindhovenia vuosia kaduilla eläneiden opastamina. Näimme paikkoja ja kuulimme kertomuksia heidän elämästään, selviy-

tymiskeinoistaan ja kokemuksistaan. Tämän ”elämäkertakävelyn” lopuksi tulimme päiväkeskuksen toimitiloihin ruokailemaan ja keskustelemaan.

Päiväkeskus on välittämisen paikka

Ervaring die Staat toimii vanhasa kaksikerroksisessa rakennuksessa. Alakerta on suuri halli, jossa toimii polkupyöräkorjaamo, puusepän paikka ja sekä tiloja taiteen tekemistä varten. Yläkerrassa on kokoontumis- ja ruokailutilat. Kaikki mahdollinen päiväkeskuksessa tehdään itse ja yhdessä.

Jokainen päiväkeskuksessa käyvä ja siellä työskentelevä on ollut aikaisemmin asunnoton, monet vuosikautia, mutta saaneet tämän yhteisön kautta

kiinnekohdan elämälleen. Päiväkeskus on heille paikka, johon he kuuluvat ja jossa heistä välitetään. Tämän lisäksi *Ervaring die Staat* on välittänyt heille asunnon ja tarjonnut mahdollisuuden mielekkääseen tekemiseen sekä itsetuntemuksen lisääntymiseen. Useimmat paikalla olijoista tulevat paikalle joka aamu ja tekevät sellaista työtä, joka heitä kiinnostaa. Lisäksi he osallistuvat yhteisön koulutustoimintaan, jonka ytimenä ovat elämäkertaja voimavaratyöskentelyt sekä tulevaisuuteen suuntautuminen.

Alussa oli unelma

Ervaring die Staat on yritysten, unelmien, ehdysten ja kokemuksesta oppimisten tulos. **Els Keet** on yhteisön ainut ammatillisesti koulutettu työntekijä. Hän oli aikaisemmin töissä yömajassa, jonne asunnottomat tulivat suojaan, peseytymään ja saadakseen ruokaa. Siellä hän oppi tuntemaan mm. vuosia kadulla asuneet **Hansin**, **Andrén** ja **Perryn**. Heidän kanssaan keskustellessaan Els oppi arvostamaan kadulla elävien kokemustietoa. Elsin kiinnostus kirkasti tuon epävirallisen tiedon arvon myös asunnottomille keskustelukumppaneille.

Eindhovenon on profiloitunut itsensä virallisesti maailman johtavaksi tietotalouden keskuksiksi. Tämä merkitsi myös sitä, että kaupunki ja yritys-elämä katsoivat tietävänsä, mikä on hyväksi ihmisille ja millainen on hyvä elämä. Tämä käsitys osoittautui olevan täydellisessä ristiriidassa sen tiedon kanssa, jota asunnottomat näkivät ja ajattelivat hyvästä elämästä. Kodittomien, kaupungin päättäjien ja yritysjohtajien maailmat eivät kuitenkaan kohdanneet missään – yritykset ja kaupungin johto tuskin olivat edes tietoisia tuhansista asunnottomista paikkakuntalaisista. Tämä ristiriita synnytti

halun jakaa katujen asukkaiden tietoa ja kokemusta kaupungin päätöksentekijöille ja yritysmaailmalle.

Poliittisen vaikuttamisen unelmoinnista on kuitenkin vielä pitkä matka päiväkeskuksen perustamiseen, yhteisölliseen elämään ja poliittiseen vaikuttamistyöhön. Tarvittiin työohjausryhmässä keskusteluja, unelmien nimeämistä ja konkretisointia ja yhteistä työtä. Lopulta tavoitteeksi kuitenkin määriteltiin asunottomien oma paikka, jossa jokaisella on mahdollisuus uuteen alkuun elämässään. Siinä paikassa kukin voi levätä ja olla hyväksytty sellaisena kuin on. Unelmoitiin paikasta, jossa itsekunnioituksensa menettäneet voisivat jakaa keskenään elämänsä, kokemuksiaan, ilojaan ja surujaan, voittojaan ja tappioitaan ja kokea rakkautta ja hyväksyntää.

Unelmien toteuttamisessa olivat päävastaajina Els sekä useita vuosia kadulla asunut Hans.

Pyöreä pöytä

Toiminta käynnistyi, rahoitus ja toimitilat löytyivät. Vastuu toiminnan kehittämisestä oli alusta lähtien palveluiden käyttäjillä. Aluksi toiminta hahmotettiin perheenomaisena yhteisönä, jossa kaikki kantaisivat toisistaan vastuuta ja tukisivat toisiaan. Malli osoitautui liian utopistiseksi. Lopulta löydettiin toimiva malli, jolle annettiin nimi ”Kuningas Artturin pyöreä pöytä”. Kaikki päiväkeskuksen kävijät katsottiin pyöreän pöydän ritareiksi.

Pöydän pyöreä muoto viittaa paikan tasa-arvoisuuteen, kukaan ei ole toista tärkeämpi. Jokaisella on kuitenkin paikka ja tilaa olla oma itsensä tuossa pöydässä. Kukaan ei ole paikalla pakotettuna, vaan jokainen voi jakaa kokemuksiaan ja elämäänsä vertaisten kesken ja saada rehellis-

tä palautetta. Kuulimme, että tämä ei ole ollut helppoa.

Pyöreän pöydän ritarit totesivat, että toiminnan kriittinen piste oli aluksi kritiikin vastaanottaminen. Kun kritiikki kyettiin ottamaan vastaan ja käsittelemään tosiasiatasolla, oli suuri askel keskinäisessä luottamuksessa otettu. Ritareiden joukko muuttui yhteisöksi, joka luotti toisiinsa enemmän ja enemmän.

Ihmisten rankkojen elämänkokeusten ja rikkinäisyyden vuoksi luottamus ja tasa-arvoinen kohtaaminen ovat haastavia tavoitteita. Välillä yhteisön jäseniä on jäänyt pois toiminnasta viikoiksi ja jopa kuukausiksi, mutta yleensä he ovat lopulta palanneet takaisin. Takaisin tulevia ei kuulustella eikä heitä vaadita tekemään tiliä poissaolostaan,

vaan iloitaan paluusta. Paikka pöydän ympärillä on odottanut. Pyöreän pöydän yhteisö on osoittautunut olevansa resilienssi, kimmoisa, joka ei torju pois ollutta vaan odottaa ja ottaa vastaan.

Varaparistolle on kysyntää

Tekstin alun haitari-vertauskuva kertoo yhteisön jäsenten kokemuksista: välillä yhteiselämä on ollut upeaa, välillä vailla henkeä ja kuollutta. Vaikeina hetkinä yhteisössä havaittiin, että tarvitaan ulkopuolinen ”varaparisto”, joka voi tuoda elämää ja uutta intoa kuolleen soittimeen. Varaparistoksi valikoitui **Herman IJzermanin** Rotterdamista. Häneen kaikki luottavat, sillä hän oli ollut mukana toiminnassa sen alusta saakka ja tunti sekä toimintatavan, sen taustat ja tavoitteet sekä pyöreän pöydän ritarit. Varapatterin tehtävä on merkinnyt ensisijassa kannustusta ja uusien näköalojen hakemista vaikeina hetkinä.

Koska *Ervaring die Staat*

on viralliselta muodoltaan säätiö, täytyy sillä olla myös hallitus ja johtaja. Yhteisö valitsi johtajakseen Els Keetin ja valitsi hallituksen entisistä asunottomista. Hallituksen rooli on osin jännitteessä yhteisöllisen toimijuuden ja omistajuuden kanssa. Jännite on myös arjen toimivuuden takaamisessa tarvittavan määrätietoisien johtajuuden ja välittävän,

tasa-arvoisen ja käyttäjälähtöisen toimintatavan välillä. Tätä jännitettä ei yhteisö vielä ollut ratkaissut. Keskenkäisyys on elämän merkki.

Ervaring die Staat on jo nyt onnistunut monissa alkuperäisistä tehtävistään. Kymmenet asunnot ovat löytäneet asunnon, saaneet töitä, ystäviä ja löytäneet hyvän elämän. Lisäksi alkuperäinen unelma on totta myös siinä mielessä, että Eindhovenin kaupungin ja yritysmaailman johtajat vierailevat siellä kuullakseen koke-

musasiantuntijuutta ja saadakseen näkökulmia viranomaistoiminnan ja poliittisen päätöksenteon tueksi.

Uskolliset ystävät

Yhteisön elämässä ovat koirat läsnä kaikessa. Niillä on paikka jopa keskusteluringissä. Koirista näkyy, että myös niillä on ollut kova elämä ja niillä olisi paljon kerrottavaa. Koirat ovat olleet asunnottomien ystäviä kadulla ja tuoneet inhimillisyyttä ja läheisyyttä yksinäisyyteen. On syntynyt vahva side, joka jatkuu, vaikka elämä on muuttunut ja asunnon on saanut asunnon ja yhteisön, johon kuuluu. Samalla myös koirien elämä on muuttunut. Koirat myös näyttävät nauttivan toisten koirien ja ihmisten seurasta – ja samalla tuovan inhimillisyyttä ja huumoria vakaviin keskusteluihin.

Pyöreän pöydän ritari

Ricardo Ramaekers, 33, seisoo Eindhovenin teknillisen korkeakoulun pihassa ja osoittaa laitoksen tutkijoiden työhuoneiden ikkunoiden edustalla sijaitsevia betoniportaita. Niiden alle hän vielä viisi vuotta sitten pujottautui nukkumaan yönsä. Aamulla, kun työntekijät saapuivat toimistoihinsa, Ricardo keräsi tavaransa ja häipyi vähin äänin.

– Tutkijat eivät tieneet, että parin metrin päässä heidän työpöydistään yöpyi joku, hän kertoo entisten ja nykyisten asunnottomien vetämän kaupunkikierroksen osallistujille. Kierämme kampuksen laajoilla puistoalueilla, ja Ricardo näyttää asunnottomien vakipaikat ja kokoontumisalueet. Kampus on kaupungin ainoa paikka, josta heitä ei ajeta pois. Puiston penkeillä istuskelevat asunnottomat eivät ulkoisesti juuri poikkeaa ohikulkijoista, mutta heidän tarinansa hiljentävät.

– Isäni oli huumekauppias. Söimme veljeni kanssa iltapalaa ja isä pakasi saman pöydän ääressä huumeita myyntipusseihin. Meillä oli aina rahaa eikä puutetta mistään, mutta perhe-elämä ei ollut tavanomaista, Ricardo kertoo.

– Kun olin 20-vuotias, menetin puolen vuoden sisään neljä läheistä.

Ervaring die Staat -keskuksen olohuoneen seinillä on ritarien tekemää taidetta ja huoneentauluja. Ne kertovat entisestä ja nykyisestä elämästä, kannustavat sinnikkyYTEEN. Ne ovat samankaltaisia puheenvuoroja kuin paikalla olleiden kertomukset. Saimme kuulla herätyskokouksen kaltaisia todistuspuheenvuoroja, jossa entinen ja nykyinen elämä eroavat toisistaan voimakkaasti. Menneisyyden peittelemätön kohtaaminen synnyttää keskinäisen luottamuksen, joka on se ilma, joka saa vertauskuvan haitarin soimaan. Tässä ilmapiirissä ritarit kykenevät näkemään totuuden itsestään ja suunnittelemaan tulevaisuuttaan.

Olemme ihmisiä

Christoph esitteli itsensä ryhmällemme vierailun aluksi sanomalla: ”Nime-

ni on Christoph, minä olen ihminen.” Nauroimme tälle, kun kukin vuorollamme kerroimme koti- ja työpaikkamme, arvomme ja asemamme. Vierailun jälkeen ymmärsimme, että Christophin tapa esittäytyä oli koko vierailun ydin. Emme pohjimmiltaan ole ammatteja ja kotipaikkojemme määrittämiä vaan ihmisiä. *Ervaring die Staat*issa tämä näytetään oivalletun.

● JOUKO PORKKA

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Lisää tietoa toimintaperiaatteesta on löydettävissä internetistä osoitteesta: www.ervaringdiestaat.nl ja kirjasta: Titus Schlatmann en Rob van Waarde (ed), 'That's the Name of the Game', Ootmarsum 2014

Ensin kuoli isä. Pian sen jälkeen veljeni kuoli heroiniin yliannokseen. Äidin vei syöpä, ja isoäiti kuoli vanhuuteen.

– Elämäni meni raiteiltaan. Päädyin asumaan kadulle. Käytin monta vuotta päihkeitä ja rahoitin riippuvuuteni varastamalla, kaikkea ja kaikilta. Olin myös huumeidiileri.

– Viisi vuotta sitten tajusin, etten halunnut elää kadulla loppuelämäni. Etsiydyin vertaisten joukkoon. Minut otettiin *Ervaring die Staat* -päiväkeskuksessa vastaan kiireettömästi. Kahvikuppi annettiin käteen kyselemättä sen enempää. Aloin käydä ja työskennellä keskuksessa säännöllisesti, sain ottaa vastuuta. Meillä on tässä 'Pyöreän Pöydän' yhteisössä hyvin vähän sääntöjä. Mutta olemme itse laatineet ne ja niistä pidetään kiinni. Ihmiset tekevät sen, minkä osaavat ja jaksavat. Ketään ei syytetä virheistä, ja vaikka mokaat, olet edelleen tervetullut.

– Minulla on nyt paljon vähemmän rahaa käytössäni kuin viisi vuotta sitten, mutta elän rauhassa ja olen kiviillä. Minulla on oma asunto ja koira. Käyn töissä päiväkeskuksessa ja vedän kaupunkikierroksia monenlaisille ryhmille – nuorimmat ovat 10-vuotiaita koululaisia. Olen oppinut puhu-

maan tuskasta, häpeästä ja ongelmista muiden kanssa. Kerron kokemuksistani myös yleisölle ja sosiaalialan ammattilaisille. Se on ollut vapauttavaa.

● LAURA HAKOKÖNGÄS

Helsingin Diakonissalaitos

Ricardo Ramaekers on oppinut luottamaan itseensä ja muihin. Hän on yksi neljästä vertaisryöntekijästä vuonna 2012 perustetussa "Ervaring die Staat" -järjestössä, joka tarjoaa asunnottomille asiantuntija- ja vertaistukea ja käyttää kokemusasiantuntijoilta saatavaa tietämystä palveluiden kehittämisessä. Koira kulkee Ricardon mukana kaikkialle.

Trasteveren YK – teologia Sant’

Rooman Trasteveren kapeita kujia kulkiessa saattaa vahingossa tupsahtaa pienelle ja hiljaiselle aukiolle, jossa vartioivat armeijan avojeepit ja maastoasuihin pukeutuneet sotilaat. Yhtä mahdollista on, että joku vartioidun oven takaa, Sant’Egidion toimistolta, syöksähtää hymyilemään leveästi ja selittämään tilannetta: ”Allora, meillä on tänään ”sellaisia vieraita”, mutta eihän meitä nyt aina näin vahdita...”

Sellaisia vieraita, kuten valtiopäämiehiä, heimopäälliköitä ja uskonnollisia johtajia, vilisee kuitenkin paikalla melko usein, sillä Sant’Egidion yhteisöllä on maailman mitta-kaavassa johtava asema rauhavälityksessä uskonnollisten kysymysten asiantuntijana.

Kenties tunnetuin rauhanprosessi, johon Sant’-Egidio yhdistetään, on Mosambikin sisällissodan sovittelu.

Mosambik

Lokakuun neljäntenä, vuonna 1992, Mosambikin sisällissota tuli lopulliseen päätökseensä. Mosambikin vapautusrintaman puolueen (FRELIMO) ja Rhodesia-Mosambikin kansallisen vastarintaliikkeen (RENAMO) välinen valtataistelu oli kestänyt 16 vuotta ja vienyt 900 000 paikallisen hengen.

Neljä ja puoli miljoonaa mosambikilaista pakeni maasta. Kyliä poltettiin, maamiinoja kylvettiin ja naisia ja lapsia silvottiin. Epätiedon ja puutteellisen viestinnän tulkittamisen tuottamat puheet ”ikuisista” heimoriidoista olivat sekä vaarallisia että virheellisiä. Osapuolia tukivat ennestään vastakkain asettuneet suurvallat Neuvostoliitto ja Yhdysvallat. Konfliktin monet tasot estivät poliittista etenemistä. Maailmankauppa ja -politiikka ovat muovanneet Afrikan olosuhteita pitkään. Lisäksi monet yllättävät tekijät vaikuttavat konflikteihin Afrikan monimutkaisessa todellisuudessa – niin myös niiden ratkaisuun.

Kati Jääskeläinen

Community of
SANT’EGIDIO

Usean kansainvälisen poliittisen korkean tason sovitteluyrityksen jälkeen Sant’Egidion ekumeeninen yhteisö esitti **Andrea Riccardin** johdolla ensimmäisen salaisen neuvonpidon mahdollisuutta. 1990 kesällä Trastevereen saman pöydän ääreen saatiin konfliktiosapuolten johtoa, Italian tasavallan edustaja, sekä Sant’Egidiosta **Andrea Riccardi** ja **Matteo Zuppi**.

Tilaisuuden avatessaan **Andrea Riccardi** painotti osapuolten välistä yhteyttä. Hänen toimintamallinsa rauhanneuvottelijana oli pyrkiä luomaan osapuolten välille ymmärrystä ja termistöä yhteisistä juurista ja samasta tulevaisuudesta. Riccardi käytti puheessaan voimakkaasti kollektiiviseen tunneperimään viittaavia ilmauksia kuten ”yhteinen mosambikilainen perhe” tai ”Mosambikin talo” havainnoi-

nessaan, kuinka sodan osapuolten ja veljesriidan välillä toimitaan samojen kysymysten äärellä.

Poliittisten sovitteluyritysten taustalla käydyt keskustelut alkoivat hitaasti tuottaa tulosta, ja osapuolten välisiä asiakirjoja saatiin allekirjoitettua. Laukaistakseen poliittiset prosessit osapuolet tarvitsivat yhteistä kieltä ja yhteisiä arvoja. Uskonnollinen toimija

saatettiin nähdä poliittisia toimijoita neutraalimpana ja puolueettomana, ja sen fasilitoimat neuvottelut yleisempinä. Siten niihin osallistuminen vaati aavistuksen matalamman kynnyksen ylittämistä.

Sant’Egidion yhteisö käyttää rauhantoiminnastaan mielellään termiä ”Sant’Egidion metodi”, mutta tarkemmin sen sisältöä ei ulkopuolisille juuri eritellä. Sant’Egidion julkaisemaa kirjallisuutta tarkastellessa voi sanoa, että johdonmukaista teologista rauhanymmärrystä voidaan kuitenkin nähdä.

Rauhanteologia Vatikaanin toisen kosiilin hengestä

Andrea Riccardi on edelleen Sant’Egidion yhteisön rauhantyön keulahahmo. Toimiessaan rauhantyössä Riccardi on noussut poliittisesti tunnetuksi toimijaksi ja yhdeksi kaudeksi Italian hallituksen ministeriksi. Palkittu mies toimii tällä hetkellä globaalisti tulehtuneimpien konfliktien äärellä, esimerkiksi Syyrian ja Irakin rauhanaloitteissa.

Siviilielämässään **Andrea Riccardi** on työskennellyt historian professorina ja on julkaissut paitsi oman alansa kirjallisuutta, myös pitkälti hallinnut Sant’Egidion yhteisön julkaisutoimintaa. Sant’Egidion julkaisuista Riccardin toimittamana avautuu selkeitä rauhanteologian aineksia.

Riccardin rauhanteologialle tärkeää on tietää ja tuntea ihmisten ja kansoi-

Egidion rauhantyyön välineenä

jen elämää. Rauha edellyttää ihmisten elinolojen tuntemista ja tietoa heidän kohtalostaan. Jotta rauhaa voitaisiin edistää, on tunnettava kriisialueiden poliittisia ja sosiaalisia oloja.

Tietäminen on kuitenkin Riccardin mukaan ensi sijassa ”tietämistä rakkauden kautta”. Kysymys on siitä asenteesta, jolla ihmisiä lähestytään. ”Tunteminen on rakastamista.”

Riccardin mukaan sen ymmärtäminen, että on tullut Jumalan rakastamaksi, pakottaa tuntemaan elämän, Jumalan ja muut ihmiset rakastavasti. Rakkauden asenne ohjaa ottamaan huomioon kanssaihminen eksistenssin uudella tavalla. Rakkaus ei tee eroa kaukana tai lähellä elävien lähimmäisten välillä. Rakkaus on edellytys ja fundamentti sille, että ihmisten elämää ja olemassaoloa voidaan ymmärtää.

Riccardi korostaa, ettei rakkaus ole helppo tie rauhaan. Ihmisten välillä on lukuisia muureja, ja lähelläkin olevan voivat pysyä etäällä toisistaan. Pyrkiesään konkretisoimaan, mitä rakkaus käytännössä merkitsee, hän ottaa esimerkiksi Jeesuksen vertauksen laupiaasta samarialaisesta.

Vertauksen pappi ja leeviläinen ovat Riccardin mukaan varsin samantyyppisiä kuin modernit ihmiset. Heillä on omat kiireensä ja velvollisuuden tuntonsa, ehkä jopa omat kalenterinsa. He näkevät kyllä rosvojen ryöstämän puolikuolleen miehen, mutta eivät kuitenkaan tunne tätä, sillä heillä ei ole rakkautta, joka on tuntemisen ehto. Samarialainen sen sijaan tunnistaa ja tuntee onnettoman miehen, sillä hän katsoo tätä rakkauden silmin. Vain rakkauden kautta ihmisen hätä voidaan tunnistaa ja tuntea.

Rakkauden fundamentin tärkeyttä Riccardi korostaa vetoamalla paavi Paavali VI:n sanoihin, jotka tämä lausui Vatikaanin toisen konsiilin päättyessä vuonna 1965. ”Vanha kertomus laupiaasta samarialaisesta tuli esikuvaksi konsiilin asenteelle. Suuri sympatia läpäisi sen kaikkea toimin-

taa.” Kreikan sana sympatia tarkoittaa yhdessä kärsimistä. Paavi Johannes Paavali II jatkoi: ”Mene ja tee sinä samoin.”

Diakonia on perheessä elämistä

”Sellaisten vieraiden” vuoksi en haastattele leveähymyistä miestä toimistolla. Sujahdamme Leonardo Emberti Gialloretin kanssa läheiseen kahvilaan ja alamme käydä läpi nykyisiä rauhanprosesseja, joissa Sant’Egidio on mukana. Gialloreti on Riccardin tavoin ollut alkuperäisiä Sant’Egidion rukousyhteisön opiskelijoita. Yhteisön käyntikorteissa ei edelleenkään lue titteleitä. Siitä huolimatta, että Gialloreti on vuosia vetänyt Sant’Egidion diakoniatyötä Trasteveressa ja osallistuu aktiivisesti rauhantyyöhön.

– Rauha olkoon teidän kanssanne, hän aloittaa, ja innostuu heti avaamaan Sant’Egidion ajatusta.

– Jeesus jätti meille rauhan. Se on koko kristinuskon keskeisin sanoma. Se ei ole tehtävä tai seuraamus, se on meidän uskomme keskus. Meidän identiteettimme. Sen täytyy nä-

kyä toiminnassamme kristittyjen perheessä.

Perheen käsite on yhteisössä kantava. Rauhantyyön ohella koko diakoniatyö perustuu samalle ajatukselle.

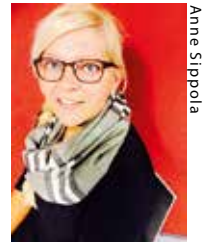
– Emme käytä sanaa diakonia kovin usein. Tai ainakin tarkoitamme sillä perheemme palvelemista. Samoin kuin oman biologisen veljeni kriisissä, minun tulee kristittyinä auttaa kenen tahansa Jumalan kuvan kriisissä. Tai oikeammin rakastaa. Emmehän me veljenikään kanssa laske, kumpi on tehnyt toiselle enemmän palveluksia.

Rauhantyyöstä hän jatkaa:

– Kuinka voisin väittää olevani kristityn rauhassa, jos veljeni vierelläni kärsii? Gialloreti siemaisee pöytään tulleen espressonsa huikalla, suutelee poskille ja huikkaa:

– Nähdään taas. Rauhaa!

● LAURA HUOVINEN

Anne Sipola

<http://www.santegidio.org/>

Usko hyvän tekemiseen

”Vanhukset todella nauttivat musiikista, jota heille soitetaan. Tulevat oikein kädestä pitäen kiittelemään vielä lähtiessään.”

Millaiseen hyvään sinä uskot?

ÄÄNESTÄ!

SEURAKUNTAVAALIT.FI

Ennakko 27.-31.10. Vaalipäivä 9.11.

PEKKA SEURAKUNNAN VAIVASTOINEN

Matkalla usko avartuu

Tansanian luterilaisen kirkon pastori Harald Mkare puhuu kuorolaisille.

Minna-Sisko Mäkinen

Miten usko näkyy arjessa? Tansaniassa vakaumusta ei piilotella. Kristittyjä on väestöstä noin kolmasosa.

Tansanialaisen kylätien päässä luulen eksyneeni. Vanha nainen kävelee vastaan hieman vaappuen kori pään päällä. Pyydän apua puutteellisella kielitaidolla. Vanhuksella on vierasta kohtaan hyvä tahto. ”Rukoilen puolestasi”, hän sanoo, kädet taivasta vasten kohotettuina.

Tämän viestin saan kuulla matkalla useita kertoja. Vielä lentokentällä saattamaan lähtenyt autonkuljettaja jää vilkuttamaan oville. ”Rukoilen, että matkasi olisi hyvä! Rukoilen varjeluksista!” hän huutaa.

Arkipäivän hengellisyys on tansanialaiselle kristitylle luonnollista. Jumalan siunausta toivotetaan muuallakin kuin kirkossa. Köyhyyden ja vaikeuksien keskellä, epävarman tulevaisuuden varjossa lohduttaa ajatus siitä, että Jumala tietää ja näkee. Asiat tapahtuvat ”Mungu akipenda”, jos Luoja suo. Ihmisen ei lopulta tarvitse eikä kannata hätäillä, sillä omissa käsissä asiat ovat vain vähän, jos ollenkaan.

Näkyvän avoimessa arkihengellisyydessä on suomalaiselle kristitylle haastetta. Olisiko helppoa sanoa turisille tai apua pyytävälle, että rukoilen hänen puolestaan? Kertoisinko työtoverilleni, että siunaan hänen perhettään ja rukoilen, että hänen lapsensa kulkisivat Jumalan kanssa? Liimaisin-ko autoni etuikkunaan tai polkupyörääni kissankorkuisen tarran, jossa lukee: ”Jeesus on Herra”?

Tansanialaiseen uskoon se sopii, mutta suomalainen kiusaantuu. Usko on yksityisasia, josta työkaverin ei välttämättä tarvitse edes tietää.

Kirkot täyttyvät Tansaniassa joka sunnuntai moneen kertaan. Se, joka on kristitty, menee ilman muuta kirkkoon. Jotain todellista sen täytyy merkitä.

Paikallisen kirkon luterilaisessa jumalanpalveluksessa on tuttuja elementtejä: virret, uskontunnustus, Isä Meidän. Samanlaista penkkien ahtausta Suomessa saa kokea vain joulun aikaan. Saarna on vapaamuotoisempi ei-

Minna-Sisko Mäkinen

Äiti ja lapsi kirkossa

kä päästä kuulijaa helpolla; pappi pitää osallistujia hereillä, heittelee kysymyksiä, haastaa pohtimaan ja välillä nauhattaakin kansaa.

Jumalanpalveluksen päättyessä ulos lähtee iloinen kulkue, joka jatkaa lauluaan vielä pihalla. Ulkona vaihdetaan kuulumisia ja huutokaupataan pari lahjoituksena tullutta kanaa. Pappi kertoo saarnan pääaiheen, jotta se jää varmasti kuulijoille mieleen. Vieraita tervehditään ja halataankin. Tunnelma on lämmin ja välitön.

Suomalaisen kristityn hiljainen, henkilökohtainen Vapahtaja on Tansaniassa julkinen hahmo, joka elää keskellä yhteisöä. Hänestä voidaan puhua kuin naapurin Pekasta, joka on läsnä tässä ja nyt. Uskon mittari ei ole vakava hartauden harjoittaminen vaan käytännön elämä, jossa Jumala koettelee, vaan ei hylkää. Arkisen elämän keskellä tilaa jää mysteerille, selittämättömälle. On jotain, jonka varaan voi heittäytyä.

Keskipäivän aurinko paahtaa, mutta Usa Riverin kylällä on vilkasta. Kojuilla käydään kauppaa, ostetaan hedelmiä ja tomaatteja, tikuissa törröttävää kalaa. Tervehditään ja vaihdetaan kuulumisia. Naiset värikkäissä vaatteissaan heilauttavat ostoskorin päänsä päälle. Pistävänmakea roskienpolton savu yhdistyy paahtuvan maissin tuoksuun.

Pieni lämmin käsi tarttuu käteeni ja näen vierelläni uteliaat, tummat silmät. Sininen mekko on resuinen, mutta hymy valoisia. Tyttö haluaa näyttää minulle jotain. Hän vetää minua polulle kohti matalaa ruskeaa asumusta. Ahaa, hänellä on oma kana, kuku! Tyttö on iloinen vieraasta. Hän juoksee sisälle hakemaan jotain. Hänen kansansa on munit ja nyt hän tahtoo antaa sen minulle. Ota Mama! Se on hyvä, tuore kananmuna! Jumalan siunausta Mamalle!

Ihmisten vieraanvaraisuus ja ystävällisyys köyhyydenkin keskellä puhuttelevat. Tyttö saattaa minut kylätielle ja jää vilkuttamaan. Mietin, miksei hän ole koulussa, keskellä päivää. Entä missä ovat vanhemmat? Ehkä heillä ei ole rahaa koulumaksuihin, tai ehkä heitä ei edes ole. Tansaniassa perheet ovat usein suuria, koska niissä pidetään huolta sukulaistenkin lapsista. Vakavat sairaudet niittävät satoaan.

Pölyisellä ja kuivalla kylätiellä minut pysäyttää mies, joka kysyy, mistä olen kotoisin. Hän kertoo elämäntarinaansa ja kutsuu minua kotiinsa. Lapsia on neljä ja vaimo on ollut sairaana, kuten mies itsekin. Pihalla on muutamia kanoja ja kasvimaata.

Viisi vuotta sitten perheenisä joutui sairautensa vuoksi luopumaan työstään, nyt toimeentuloa ei juuri ole. Sukulaiset rukoilivat ja keräsivät ra-

haa, kunnes mies pääsi leikkaukseen. Asiat voisivat olla huonomminkin.

Perhe haluaa tietää, ovatko kaikki suomalaiset kristittyjä. Entä pääsevätkö kaikki lapset kouluun? Tämä perhe on onnekas, heidän lapsensa ovat koulussa ja voivat hyvin. Jumala on auttanut, isä sanoo. Kun lähden, minut hyvästellään lämpimästi. Oli hyvä päivä, saatiin kaukainen vieras.

Ihmisen peruskysymykset eri puolilla maailmaa ovat samankaltaisia. Mistä saan elämäni suuntaa ja voimaa? Minne olen lopulta menossa? Kuka minua kantaa? Matka erilaiseen kulttuuriin haastaa pohtimaan kristinuskoa omassa maassani, omassa seurakunnassani. Miltä se näyttää? Millaisia vastauksia se antaa? Miten todellista ja näkyvää se on?

Tansaniasta haluaisin tuoda Suomeen edes pieninä annoksina sellaista yhteisöllistä uskon voimaa, joka kantaa silloin, kun on itse heikoilla. Sellaista luontevuutta, jonka varassa voi toivottaa naapurillekin siunausta leimautumatta hurahaneeksi.

● MINNA-SISKO MÄKINEN

Kirjoittaja on diakonissa ja lähetyssihteeri, joka vieraili Pohjois-Tansaniassa Merun hiippakunnan alueella tutustumassa luterilaisen kirkon työhön.

Kirkko taistelee köyhyyttä vastaan

Itä-Afrikassa sijaitseva Tansania on kaunis maa, jossa luonto on rikasta ja eläimistö runsasta. Kääntöpuolena yli puolet noin 45 miljoonasta asukkaasta elää köyhyysrajalla. Toimeentuloa saadaan maataloudesta. Terveystilasta suurimpia on aids.

Uskonnollista tilannetta on vaikea kartoittaa tarkasti, mutta kansan lasketaan jakautuvan suurin piirtein kolmeen osaan: kristityt, muslimit ja perinteisten uskontojen harjoittajat. Minareettien kutsu kaikuu yhtä aikaa kristittyjen kirkon kellojen helähdellessä.

Valtion alakoulujen lukukausimaksujen poistaminen 2000-luvulla on avannut opintietä myös köyhille lap-

sille. Yläkouluun ei kaikilla ole mahdollisuuksia jatkaa. Kehityksen yhtenä mahdollistajana oli Tansanian pääsy niiden maiden joukkoon, joiden ulkomaan velkoja annettiin anteeksi.

Tansanian evankelisluterilainen kirkko on ottanut paljon yhteiskunnallista vastuuta. Kirkolle taistelu köyhyyttä, sairautta ja tietämättömyyttä vastaan on tavallista arkea evankeliumin julistamisen rinnalla. Kirkolta puuttuu varoja ja työntekijöitä, mutta silti se tekee vahvaa yhteis-

Minna-Sisko Mäkinen

kunnallista työtä, ylläpitää sairaaloita ja kouluja.

Sisarkirkkomme tekee työtä köyhyyden keskellä, jalat ja kädet vahvasti savessa ja pölyssä.

MSM

Sielunhoidon perusteet

PAAVO KETTUNEN:
AUTTAVA KOHTAAMINEN I.
SIELUNHOIDON PERUSTEET JA
TEOLOGIA
KIRJAPAJA 2013

Paavo Kettusen keväällä 2013 julkaistu sielunhoitoa käsittelevä kirja *Auttava kohtaaminen I: Sielunhoidon perusteet ja teologia* on merkittävä paitsi sisältönsä vuoksi myös sen takia, että se on syntynyt Kirkkohallituksen asettaman työryhmän tuloksena. Siksi on perusteltua ajatella sen edustavan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon viimeisintä tutkimukseen perustuvaa käsitystä sielunhoidosta sekä sen perusteista ja teologiasta.

Kettusen kirjoittama teoksen ensimmäinen osa esittelee ja tutkii ansiokkaasti Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piirissä harjoitettavan sielunhoidon historiaa, suhdetta psykoterapiaan sekä seurakunnissa tapahtuvaa sielunhoitoa. Kirja päättyy mielenkiintoiseen lukuun, jossa

Kettunen esittelee unelman sielunhoidollisesta kirkosta. Luku tarjoaa kirkolle ja seurakunnille eväitä vastata kirjassa esitettyyn merkittävään haasteeseen siitä, että pappien pitämien sielunhoidollisten keskusteluiden määrä on viime vuosina pudonnut radikaalisti samalla, kun tarve sielunhoidolle ei ole ainakaan vähentynyt, vaan ennemmin lisääntynyt.

Kettusen kirja kytkeytyy pastoraalipsykologiseen sielunhoidon perinteeseen. Pastoraalipsykologialla tarkoitetaan käsitystä, jonka mukaan ihminen on kokonaisuus, jossa psyyke ja hengellisyys eivät ole toisistaan irrallisia vaan kiinteästi toisiinsa yhteydessä. Toinen pastoraalipsykologinen sielunhoitoa määrittävä käsitys on, että sielunhoito ei ole

Sielunhoidon menetelmät

RAILI GOTHÓNI:
AUTTAVA KOHTAAMINEN II.
SIELUNHOIDON MENETELMÄT JA
KÄYTÄNTÖ
KIRJAPAJA 2014

Vuonna 2009 aloitettiin työskentely uuden suomenkielisen sielunhoidon kokonaisuusityksen tuottamiseksi. Työryhmän jäsenet olivat sielunhoidon ja sielunhoidon teologian kes-

keisiä asiantuntijoita: sairaalasielunhoidon johtaja **Kirsti Aalto**, dosentti **Raili Gothóni**, professori **Paavo Kettunen** ja professori **Heikki Kotila**. Proessin tuloksena ilmestyi vuonna 2013 Paavo Kettusen kirja *Auttava kohtaaminen I. Sielunhoidon perusteet ja teologia* (Kirjapaja) ja keväällä 2014 Raili Gothónin teos *Auttava kohtaaminen II. Sielunhoidon menetelmät ja käytäntö*. Kirjat täydentävät toinen toisiaan työnjaon mukaisesti.

Raili Gothónin kirjan voi nähdä kuvana sielunhoidon kehityksestä viime vuosikymmeninä Suomessa. Toimintaympäristö on muuttunut voimakkaasti, viestinnän kehitys ja kirkon työn monipuolistuminen ovat luoneet sielunhoidolle uudenlaisia tarpeita ja foorumeita. Uskonollisuuden muuttuminen ja ihmistä koskevan tiedon kehitys ovat asetta-

neet sielunhoidon dialogiin yhä monipuolisemmin. Sielunhoidon käytäntö on tämän myötä laajentunut ja monipuolistunut. Gothóni pyrkii vastaamaan sielunhoidon kentän kirjaviiniin kysymyksiin.

Gothóni esittelee lyhyesti psykologisia viitekehyksiä, joita sielunhoidon teorioiden ja käytäntöjen taustalta voidaan löytää. Suomalaisen sielunhoidon suuntaukset saavat samoin oman alalukunsa. Toisaalta esillä ovat lyhyesti konkreettiset menetelmät kuten toiminnalliset työtavat tai hengellisen elämän tukeminen Raamatun, rukouksen ja musiikin avulla.

Suurin osa kirjasta kattaa sielunhoidon tehtäväkenttää eri ikävaiheissa, elämäntilanteissa ja kriiseissä. Aiheista nostetaan esiin keskeisiä näkökohtia, mutta koska tematiik-

Diakonian päivät 2016

Seuraavia yhteisiä diakonian neuvottelupäiviä vietetään syksyllä 2016 Turussa. Päivämääränä voi alustavasti varata 22.-25.9.2016.

Torstai-ilta ja perjantai on suunnattu diakonian ammattilaisille. Lauantaina ja sunnuntaina laajennamme joukkoa ja puhumme kirkkona ajassa keskeisistä ilmiöistä. Sunnuntaina kokoonnumme piispanmessuun Turun tuomiokirkkoon.

Tervetuloa mukaan ideoimaan uudenlaisia diakonian neuvottelupäiviä! Juuri nyt pohdimme teemallisia nostoja ja päivien otsikkoa. Mihin sinä haluaisit ammattilaisten joukolla pureutua? Entä mikä olisi keskeinen aihe mietittäväksi lauantain laajemmalla kokoonpanolla? Lähetä ajatuksiasi Titiille, titi.gavert(at)evl.fi tai Fb Kirkon diakonia ja sielunhoito -sivuston kautta.

Päivien järjestäjinä mm. Kirkon diakonia ja sielunhoito, Diakoniatyöntekijöiden liitto, Turun arkkhiippakunta sekä Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä.

Diakonian tutkimuksen päivä

Mitä: Diakonian tutkimuksen päivä 2014 teemalla **Järjestöt diakonian uudistajina**

Milloin: Perjantaina 28.11.2014 kello 9.00–15.30

Missä: Tieteiden talossa osoitteessa Kirkkokatu 6, Helsinki

Kuka: Osallistuminen on maksutonta ja tervetulleita ovat kaikki aiheesta kiinnostuneet!

uskonnollista julistusta vaan psykiseen kokemusmaailmaan kohdistuvaa auttamista. Kettusen esittelemä ytimekäs, pastoraalipsykologiaan perustuva määritelmä sielunhoidolle on ansiokas.

Kirjan käytännönläheinen ote on kenties monelle lukijalle hyödyksi, mutta perustavan sielunhoitoteorian ja sielunhoidon teologian tarkastelu jää liian vähälle käsittelylle. Esimerkiksi sielunhoidon kytkös kirkon uskontulkintaan ja seurakunnan tehtävään jää tarkastelematta. Tähän kytkökseen olisi voinut tai pitänyt viitata myös käsiteltäessä sielunhoidon etiikkaa, jota esittelevä luku on lähellä jäädä relativistiseen, kaiken toiminnan hyväksyvään käsitykseen hyvästä ja moraalaisesta toimin-

nasta. Ehkä käytännönläheisestä oteesta johtuen kirja on myös raken-teeltaan jonkin verran hajanainen.

Puutteistaan huolimatta *Autta-va kohtaaminen 1* on hyvä sielunhoidon yleisteos, joka esittelee helposti lähestyttävällä tavalla olennaiset asiat sielunhoidon perusteista. Kettunen käsittelee myös sielunhoidon käytäntöä niin laajasti, että on hyvä kysymys, mikä rooli lopulta on **Raili Gothónin** kirjoittamalla teoksen toisella osalla *Sielunhoidon perusteet ja käytäntö*, joka käsittelee sielunhoidon käytännön toteuttamistapoja.

● ISTO PELTOMÄKI

TM, sosiaalietiikan tohtorikoulutettava
Helsingin yliopisto

ka on erittäin laaja, syventävään käsittelyyn ei ole mahdollisuutta. Sielunhoidon kokonaisuuteen pyrkiminen lienee luonut painetta ottaa mukaan mahdollisimman paljon teemoja?

Arkisessa työssä kirkon työntekijät kohtaavat elämän uskomattoman moninaisuuden. Tämä luo tarpeen oppia sekä laajasti ymmärtämään eri ilmiöitä että paineen oppia hyvinkin monenlaisia menetelmiä. Tämä tulee esiin sielunhoidon koulutuksissa. Käytännön työkaluja kaivataan aina, kun tehdään töitä hyvin monimutkaisten ilmiöiden kanssa. Gothóni on koonnut arvokkaita maamerkkejä sielunhoitajalle työn maastoon, mutta kirjan sivumäärä rajoittaa py-sähtymistä teemoihin. Kirjallisuusluettelo antaa hyviä vinkkejä jatkaa asioihin perehtymistä.

Lähimmäiskeskeisen sielunhoidon luovuttamattomat perusajatukset on omaksuttu laajasti vuosikymmenien mittaan. Millaista sielunhoito tulee olemaan jatkossa? Raili Gothóni piirtää monipuolista kuvaa siitä, missä ollaan tällä hetkellä. Koko ajan kulkee mukana myös sielunhoitajan tehtävä tutkia itseään ja omaa toimintaansa. Tästä Gothóni kirjoittaa kokenein äänenpainoin luvussa Sielunhoitajana kehittyminen.

Sielunhoidon saralla suomenkielisen kirjallisuuden niukkuus on valitettava tosiasia. Raili Gothónin ja Paavo Kettusen kirjat on tarpeen ottaa lukulistalle laajasti kirkossa ja kirkon työhön suuntaavien keskuudessa. Auttavan kohtaamisen tarve on ilmeinen ja kirkon ammattilaiset ovat suuri resurssi.

● SIRKKU TUKIAINEN

Henkistä köyhyyttä

Tutkijat ja poliitikot ovat vääntäneet kättä siitä, keitä suomalaisessa yhteiskunnassa voi pitää köyhänä. Kiistelyyn köyhysrajoista ja muista numeroin ilmaistavista mittareista ovat osallistuneet myös monet kristityt.

Raamatussa puhutaan paljon enemmän henkisestä ja hengellisestä kuin aineellisesta köyhyydestä. Pelkään, että hengen köyhyydestä kärsii Suomessa paljon suurempi joukko ihmisiä kuin aineellisesta ahdingosta.

Henkinen köyhyys ei ole kiinni oppiarvoista tai lukeneisuudesta. Henkinen köyhyys ei liioin liity älykkyydosamäärään tai asemaan sosiaalisessa hierarkiassa. Pahemman laatuista henkistä köyhyyttä on se, ettei pysty kohtaamaan toista ihmistä tasavertaisena – antamaan hänelle sitä arvoa, joka hänelle kuuluu. Jos ei pysty kohtaamaan toisia, ei myöskään voi saada heiltä henkistä rikkautta. Siitä syntyy köyhtymisen kierre.

Helsingin Sanomissa (31.8.14) kerrottiin tohtoriksi väittelevästä **Päivi Rissasesta**, joka vietti vuosia psykiatrisissa sairaaloissa ”toivottomana tapauksena”. Vihdoin hänen kohdalle osui hoitaja, joka kuunteli oikealla tavalla. ”Ilman tuota hoitajaa saattaisin olla kuollut”, Rissanen kertoi. Hoitajan arvostava kohtelu sai Päivi Rissasen motivaation kuntoutumiseen heräämään.

Päivi Rissasen omaelämäkerrallisuutta hyödyntävän väitöskirjan havainnot siitä, miltä psykiatrisen hoito, kuntoutus ja sairastaminen tuntuvat, lienevät tuttua luettavaa monelle diakoniatyöntekijälle. Tutkimus

kertoo siitä, miten syviä haavoja saa sieluunsa, kun ei tule kuulluksi ja kun vaiennetaan.

Kirkon symbolit ovat suuria ja puitteet mahtavia. Kaupunkien keskustoissa kirkkojen tornit kohoavat korkeimpina ja kauneimpina. Kirkko on mukana tukemassa tieteellistä tutkimusta, valtiopäivien ja yliopistojen avajaisissa, puolustusvoimissa ja vankiloissa valtio maksaa pappien palkat, kirkkolait hyväksytään eduskunnassa.

Kirkko tekee myös työtä sairaiden, köyhien ja kärsivien keskellä, mutta jääkö tuo työ mahtavien puitteiden varjoon? Miltä näyttäisi kirkko, jossa hädänalaiset ihmiset olisivat valokeilassa ja ulkoiset puitteet jäisivät varjoon? Näyttäisikö se sydämen sivistyksen ja Paavalin sanojen kirkolta?

”Kaikessa me osoitamme olevamme Jumalan palvelijoita. Me kestämmme sitkeästi vaikeudet, vaivat ja ahdingot. Mieleemme on puhdas, meillä on tietoa, kärsivällisyyttä ja ystävällisyyttä, meillä on Pyhä Henki, vilpittön rakkaus, totuuden sana ja Jumalan voima. Aseinamme ovat vanhurskauden miekka ja kilpi. Meitä kohdellaan tuntemattomina, mutta me olemme liiankin tunnettuja. Olemme lähellä kuolemaa mutta silti elossa, pahoinpideltyjä mutta yhä hengissä, murheellisia mutta aina iloisia. Olemme köyhiä, mutta teemme monia rikkaiksi; meillä ei ole mitään, mutta omistamme kaiken.”

2 Kor. 6:4, 6, 7, 9, 10